

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra teologické etiky a spirituální teologie

Bc. Patrick Diviš

**RADOSTNÁ SVATOST – SPIRITUALITA S. M. BRAITA V JEHO
ŽIVOTĚ A DÍLE**

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Mgr. Karel Sládek, Th.D.

BRNO 2010

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval všem pedagogům Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze za to, že mně otevřeli nové obzory. Při přípravě této práce mně velmi usnadnila práci Knihovna Biskupství brněnského, jejíž zaměstnanci mně umožnili studovat kompletní ročníky revue Na hlubinu. Za to jsem jim velmi vděčný. A v neposlední řadě moc děkuji vedoucímu práce ThLic. Mgr. Karlu Sládkovi, Th.D., za cenné rady, inspiraci a trpělivost.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, v seznamu literatury a pramenů uvedl veškeré informační zdroje, které jsem použil, a že jsem práci nevyužil k získání jiného nebo stejného titulu.

V Brně dne 10. 12. 2010

Patrick Diviš

OBSAH

<u>PŘEDMLUVA</u>	5
<u>ÚVOD</u>	7
<u>1. JAK ŽÍT? PONOŘIT SE DO HLUBINY BOŽÍ</u>	10
1.1 ŽIVOT PLNÝ PARADOXŮ	10
1.2 NÁBOŽENSKÁ KRIZE PRVNÍ REPUBLIKY	14
1.3 TISKOVÝ APOŠTOLÁT: BRAITO JAKO PLODNÝ AUTOR	17
1.3.1 CHARAKTERISTIKA REVUE NA HLUBINU.....	17
1.3.3 STRUKTURA DUCHOVNÍCH KURSŮ	20
1.4 DUCHOVNÍ ŽIVOT JAKO ÚČAST NA DUCHU SVATÉM	21
1.4.1 STŘED KŘESŤANSKÉ EXISTENCE	21
1.4.2 DOKONALOST JE V LÁSCE	22
1.4.3 POUŤ NA CESTĚ K DOKONALOSTI.....	23
1.4.4 DOMINIKÁNSKÁ SPIRITUALITA: SOUHRA VĚDĚNÍ A NEVĚDĚNÍ	27
1.4.5 OSOBNOSTI INSPIRUJÍCÍ SPIRITUALITU S. M. BRAITA	29
1.4.6 BRAITŮV VZOR: SV. FILIP NERI.....	33
<u>2. TRINITÁRNÍ ROZMĚR SPIRITUALITY S. M. BRAITA</u>	35
2.1 NASLOUCHAT BOŽÍMU HLASU	35
2.2 NAŠE SNAHA SPOČÍVÁ V KŘÍŽI	38
2.3. ENCYKLIKA MYSTICI CORPORIS	39
2.4 ŽIVOT Z KRISTA	40
2.5 SPIRITUALITA VYCHÁZÍ Z CÍRKVE	41
2.6 CÍRKEV HLEDAJÍCÍCH	42
2.7 IDEÁLEM SPIRITUALITY JE ZTOTOŽNĚNÍ S KRISTEM	48
<u>3. VZTAH K BOHU</u>	51
3.1 BŮH MILUJE SVŮJ LID	51
3.2 PŘÁTELSTVÍ S BOHEM	53
3.3 KŘESŤANSKÝ ŽIVOT JE CTNOSTNÝ	56

3.4 CTNOSTI MAJÍ ZA CÍL SPASENÍ.....	57
3.5 MARIA JE MATKOU MILOSTI.....	58
3.6 BŮH SI ŽÁDÁ LÁSKU	60
<u>4. VÝŠINY DUCHOVNÍHO ŽIVOTA.....</u>	62
4.1 MODLITBA JAKO CHARAKTERISTIKA ČLOVĚKA.....	62
4.2 UČITELKA MODLITBY	63
4.3 VNITŘNÍ MODLITBA	64
4.4 MYSTICKÁ CESTA K BOHU.....	68
4.5 DUCHOVNÍ OČIŠŤOVÁNÍ	73
4.5.1 TEMNÁ NOC SMYSLŮ	74
4.5.2 TEMNÁ NOC DUCHA.....	76
<u>ZÁVĚR.....</u>	78
<u>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....</u>	83
PRAMENY	83
SEKUNDÁRNÍ LITERATURA	83

PŘEDMLUVA

Olomoucký dominikán Silvestr Maria Braitto se stal mým studijním osudem. Po bakalářské práci, kterou jsem obhájil na téma eklesiologie v díle S. M. Braitto, jsem se znovu v rámci práce magisterské pustil do dobrodružného průzkumu revue Na hlubinu. Tentokrát ale s jiným cílem. S cílem utřídit, analyzovat a najít základní linie a zdroje spirituality tak, jak ji otec Braitto po dlouhá léta přednášel čtenářům na stránkách jeho spirituální revue, kterou vydával 22 let.

Zkoumání revue Na hlubinu a jejího spirituálního odkazu je opravdu svým způsobem dobrodružství. Za prvé se do osudu Silvestra Maria Braitto promítly všechny zvraty evropských dějin první poloviny 20. století. Přinesly mu výzvy, radosti, ale i hořká zklamání. A také dlouhá léta v komunistickém vězení. Mohl zažít duchovní kvas a obnovu, zažil ale i bezmoc muže, který pochopil, v jak těžké pozici se nacházela v tehdejší Československu jeho milovaná církev; mohl svým dílem ovlivnit celé generace křesťanů, musel být ale zároveň svědkem toho, jak se plní jeho varovné předpovědi o přicházející totalitě a také, jak se jeho dílo rozpadá pod údery komunistických kladiv.

A za druhé cítím v jeho díle a odkazu určité napětí. Do Braitových úvah totiž nezasáhl převratný II. vatikánský koncil. Tím nechci říct, že se v textech otce Braitto myšlenky podobné těm, které do dokumentů vtělili koncilní Otcové, neobjevují. Naopak. Řada z nich už na stránkách revue Na hlubinu rezonovala. Proto je zajímavé sledovat úvahy olomouckého dominikána právě v kontextu dnešní situace.

V neposlední řadě zmíněné napětí vytváří i vysoké nároky, které S. M. Braitto klade na věřícího člověka. Rozhodně se nedá říct, že by Braitovy důrazy v duchovním životě byly snadno splnitelné. U některých jeho tvrzení a pokynů se až tají dech nad jejich rezolutností. A Braitto nemá často daleko k odsouzení. Člověka to vede k úvahám, jestli otec Braitto nebyl příliš tvrdý. Jestli nechával dost prostoru i pro případné chyby a nedokonalosti, kterých koneckonců je náš život plný. Pokud ovšem nežijeme životy supermanů. Byť ale v některých bodech nemusíme s Braittem souhlasit, přesto může být jeho poselství inspirací a obsahovat cenné impulsy.

Už proto, že v období první a druhé republiky, ve kterém Braitto strávil nejproduktivnější část svého života, je možné najít některé styčné plochy s naší dobou. S dobou, ve které také nemá katolická církev na různých ustlání. Braitto ve své době dokázal

neuvěřitelné: v atmosféře silně protikatolických nálad začal vydávat duchovní revue, která měla zásadní vliv na duchovní život několika generací křesťanů. Dodnes je možné se u seniorů na Moravě setkat se vzpomínkou na olomouckého dominikána a jeho články.

Vždy s určitým zadostiučiněním sleduji, když se objeví nová práce o Silvestrovi Maria Braitovi. A je moc dobře, že se jich od doby, kdy jsem se jeho tvorbou začal zabývat, objevilo hned několik. Zároveň vždy s pokorou a obavami porovnávám. Nakonec ale zůstane zjevné, že nejde o žádný souboj. Vítězí tady jen a jen odkaz Silvestra Maria Braity, jeho pojetí duchovního života jako růstu v lásce k Bohu. Moje skromné zkoumání tohoto odkazu koneckonců pomohlo v duchovním životě především mně samotnému. A za to jsem vděčný.

ÚVOD

Jestli něco českým teologům minulého století dlužíme, pak je to pozornost věnovaná mapování jejich tvorby. Byť působili v obtížné době a s velkými omezeními, jejich dílo nám má stále co říct a může být naší inspirací. To se týká také díla Silvestra Maria Braita.

Přestože je možné pozorovat jisté oživení zájmu i o tuto výraznou postavu katolické teologie první poloviny minulého století, podrobné pojednání o jeho pojetí duchovního života chybí. Současný stav zkoumání Braitovy tvorby se omezuje především na heslovité hodnocení jeho přínosu a úlohy revue *Na hlubinu*. Většina statí se shoduje, že jeho vliv na duchovní život mnohých křesťanů byl velký, ale zároveň se jako červená nit těmito hodnoceními táhnou úvahy o jeho konzervativním přístupu a také úvahy o něm jako o teologovi staré předkoncilní školy.

Cílem této práce je podrobné zmapování Braitova pojetí duchovního života, jak vyplývá především z jeho duchovních kursů, které vycházely pravidelně v revue *Na hlubinu*. Práce si klade za cíl pojmenovat hlavní zdroje, o které se Brait o ve své publikační činnosti opíral, dále pojmové kategorie, které používal, a také zachytit strukturu duchovních kursů a jejich obsah.

Primárním pramenem použitým v této magisterské práci, ve které je zkoumána spiritualita Silvestra Maria Braita, jsou články v revue *Na hlubinu*. Hlavní pozornost je kladena na duchovní kursy, ve kterých autor soustřeďoval své teze o duchovním životě a o růstu v něm. Právě stránky revue *Na hlubinu* se staly intelektuálním prostorem, ve kterém Brait působil, ovlivňoval čtenáře a formuloval své názory a ucelenou nauku. Cenným sekundárním pramenem je podrobně zpracovaná bibliografie revue *Na hlubinu* z pera Libora Někvičky.

Významným zdrojem životopisných informací o Silvestru Maria Braitovi je útlá knížka Zdeňka Kašičky. Různé příběhy z doby Braitova uvěznění v komunistickém žaláři jsou pak k nalezení v několika publikacích vzpomínek jeho spoluvězňů. V této práci bylo čerpáno především z knihy Josefa Petra Ondoka. Zajímavé zhodnocení Braitova života a tvorby provedl nedávno ve své knize Martin C. Putna (*Česká katolická literatura 1918–1945*).

Otec Braitó se také dostal mezi elitu českého intelektuálního prostoru, když mu Pavel Kosatík věnoval článek v týdeníku Respekt v rámci seriálu, který mapoval velikány minulého století.

V této práci je použita deduktivně-induktivní metoda. To znamená, že zjevené teologické pravdy jsou v první fázi použity na individuální zkušenost. Ve druhém kroku pak jde o zkoumání konkrétní teologické zkušenosti pro nalezení všeobecných teologických principů.

Struktura práce vychází ze tří rozměrů spirituální teologie. Jedná se o rozměr katabatický, diabatický a anabatický. V prvním případě jde o východiska duchovního života s ohledem na tajemství Boží Trojice. Ve druhém případě jde o lidské snažení růst v duchovním životě a o pomoc, kterou Bůh nabízí. A ve třetím rozměru je pak pojednán vrchol duchovního života v podobě důvěrného vztahu k Bohu.

Práce se na začátku zabývá Braitovým životem a také popisem doby, ve které působil. Pak se věnuje samotné revue Na hlubinu, rozboru toho v jakém pořadí jednotlivé duchovní kursy vycházely, jak byly řazeny a jakými tématy se zabývaly.

V hlavní části práce jsou pak zkoumány charakteristiky duchovního života právě s ohledem na to, jaké klíčové linie Braitó spiritualitě v revue Na hlubinu vymezil, jaké zdroje využíval, jak inspiroval čtenáře.

Nejdříve se práce zabývá popisem dominikánské spirituality a definicí duchovního života, jak ji postupně v úvodních kursech vymezil otec Braitó. Dále s ohledem na katabatický rozměr spirituální teologie připojujeme kapitoly s pneumatologickou, christologickou a ekleziální charakteristikou spirituality.

Pak následuje důležitá kapitola popisující božsko-lidský vztah jako přátelství s Bohem. Dále pokračujeme kapitolou, která se věnuje prostředkům tento vztah umožňujícím a rozvíjejícím, tedy ctnostem, milosti a lásce. Tato část práce, která popisuje diabatický rozměr spirituální teologie, je uzavřena charakteristikou modlitby.

Anabatický rozměr je zastoupen pojednáním o zvnitřňování modlitby. Následují kapitoly o vrcholcích duchovního života, především o očišťování duše v temných nocích smyslů a ducha tak, aby se připravila na setkání s Nejvyšším.

Na závěr je nutné uvést, že v této magisterské práci při shrnutí životopisných údajů otce Braitó a v otázkách nauky o církvi a o významu církve pro duchovní život čerpám ze své bakalářské práce, kterou jsem obhájil na Katolické teologické fakultě Univerzity

Karlovy na téma Eklesiologie v díle Silvestra Maria Braitu v roce 2008. Tyto informace jsou ale podstatně rozšířeny a tvoří pouze pětinu předkládané diplomové práce.

1. JAK ŽÍT? PONOŘIT SE DO HLUBINY BOŽÍ

V této kapitole se nejdříve budeme věnovat životopisným údajům Silvestra Maria Braita. Pomohou nám zasadit jeho tvorbu a pojetí spirituality do dobového kontextu. Nejdříve se zaměříme na osudy otce Braita, pak na celkovou dějinnou situaci a na vznik a rozvoj revue Na hlubinu.

Dále se zaměříme na charakteristiku duchovního života, jak ji S. M. Braitto profiluje v úvodních duchovních kursech revue Na hlubinu, a budeme analyzovat spiritualitu ze zorného úhlu myslitelů, kteří Braitovo pojetí duchovního života utvářeli.

1.1 Život plný paradoxů

Silvestr Maria Braitto prožil život plný paradoxů. Zatímco rodinný původ z něho záhy udělal bezdomovce, jeho další životní dráha ho přivedla do rodiny, která mu poskytla vzdělání, možnost se rozvíjet a také zázemí po celý život. Braitto zapustil v dominikánském řádu kořeny, které vyživovaly veškeré jeho dílo.

Byl obávaným protivníkem při polemikách na stránkách dobového tisku. Jeho spoluvězeň v komunistickém žaláři Josef Petr Ondok ve svých vzpomínkách uvádí, že mnoha lidem zněl dlouho v uších jeho řezavý hlas z kazatelny, jeho kritika všeho, co se podle něho rozcházelo s autentickou křesťanskou vírou.¹

Zároveň měl ale velký smysl pro humor. Ne nadarmo byl jeho oblíbeným světcem sv. Filip Neri, který bývá označován jako nejveselejší ze všech svatých. Braitův životopisec Zdeněk Kašička i Ondok shodně připomínají humorný příběh, který měl ale nepříjemnou dohru. Braitto při redakčních poradách nutil své spolupracovníky nasazovat si různé pokrývky hlavy: od hasičské helmy až po cylindr. Sám měl pro tuto příležitost schovanou vyřazenou biskupskou mitru. Fotografie z tohoto jednání se dostala do rukou komunistické policie a otec Braitto pak po zatčení musel dlouho při výsleších vysvětlovat, že není tajným biskupem.²

¹ Srov. ONDOK, Josef Petr: Muklovský Vatikán, Brno: CDK, 2005, 78.

² Srov. tamtéž 78.

Braitto podle Zdeňka Kašičky o svém dětství téměř vůbec nemluvil. Narodil se v bulharském Ruščuku 14. 6. 1898, jeho matka byla Italka. Záhy osiřel a ujala se ho česká rodina Merhautových, se kterou o dva roky později přijel do Čech. Ty se staly jeho domovem, byť v jeho žilách nekolovala ani kapka české krve. Po smrti svého patrona nabral jeho život směr, který už později neopustil. Ujaly se ho sestry dominikánky v Praze, nastoupil do dominikánského juvenátu a později i noviciátu. V Řádu bratří kazatelů začal studovat a právě během studia se projevil jeho velký talent a fenomenální paměť. Nejdříve navštěvoval Akademické gymnázium v Praze, pak pokračoval studiem v Olomouci na řádovém učilišti, kde se zabýval filosofií. Nadaný student pak dostal příležitost doplnit si vzdělání v římském Angeliku a to v oborech filosofie a apologetiky. A právě tady a později v belgickém řádovém učilišti Le Saulchoir se otec Braitto setkává s tehdejšími předními teology a čerpá od nich inspiraci pro další práci.³

Belgické řádové učiliště Le Saulchoir je v té době nejlepším místem, kam se kroky mladého dominikána, v roce 1922 vysvěceného na kněze, mohly ubírat. Získal tam titul lektora teologie, ale hlavně v duchovním centru francouzských dominikánů studoval obrodu katolického života.⁴ Tak se zrodila řada nápadů, které pak uvedl do života v Čechách. Setkal se tady totiž s mimořádně inspirativním prostředím. S řádovou školou Le Saulchoir byla totiž spojena velmi zvučná jména, například Marie-Dominique Chenu a Yves Congar.⁵ Tito teologové přinesli do teologie svěží vítr nových myšlenek. Kontakty s teologickým děním v zahraničí otec Braitto neztratil ani nadále. V roce 1930 získal doktorát teologie na římském Angeliku a tam na něj velmi zapůsobil profesor asketiky a mystiky Reginald Garrigou-Lagrange.⁶ Jako na svého učitele se na něho odvolává v řadě pozdějších statí. Například v revue Na hlubinu píše, že se s ním radil v mnoha otázkách asketicko-mystické teologie a že ho považuje za největšího tehdejšího odborníka v oboru.⁷

Po příjezdu z Belgie se otec Braitto cítil plný nápadů na obnovu duchovního života v Čechách a na Moravě. Jeho plány počítaly s tím, že otevře brány klášterů dokořán. A krátce na to už vyšlo v březnu 1926 první číslo časopisu Na hlubinu. I vzhledem ke značným počátečním potížím se získáváním peněz na tisk a přípravu nové revue a také se

³ Srov. KAŠIČKA Zdeněk: Otec Braitto. Životopis olomouckého dominikána 1898–1962, Praha: Krystal OP, 1993, 1–3.

⁴ Srov. tamtéž 3.

⁵ Srov. NOVOTNÝ Vojtěch: Česká katolická eklesiologie na počátku druhé poloviny 20. století, in: NOVOTNÝ Vojtěch (ed.): Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století, Praha: Karolinum, 2007, 25.

⁶ Srov. tamtéž 25.

⁷ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Modlitba zjednodušená, in: Na hlubinu 8 (1929), 385.

získáním souhlasu představených, málokdo tušil, že se zrodil jeden z nejdůležitějších počinů na poli rozvoje duchovního života u nás. Hned první číslo bylo v počtu 2000 výtisků rozebráno a musel se připravovat dotisk. Pak následovalo dvaadvacet ročníků. Bez revue *Na hlubinu* by duchovní život v českých zemích nebyl tím, čím je.⁸

Právě časopis *Na hlubinu* proslul kursy duchovního života z pera otce Braita, které se staly důležitým formačním impulsem pro mnoho křesťanů. Braito napsal i řadu solitérních článků, které měly pastorační nebo spirituální význam. Specializovanými kursy duchovního života se budeme zabývat v dalších částech této práce.

Revue *Na hlubinu* prokázala životaschopnost už tím, že se kolem tohoto časopisu a jeho redaktorů rozvinul bohatý duchovní kvas. Z něho vyrůstaly další časopisy, například *Výhledy*, *Filosofická revue* a *Vítězové*, ale také řada knižních publikací a především cykly přednášek a kursů pro studenty, učitele a dělníky.⁹

Silvestr Maria Braito působil v olomouckém kněžském semináři jako profesor teologie. Bylo možné ho vidět na schůzích Katolické akce. Razil myšlenku, že katolická obnova v českých zemích se musí odehrávat bez použití politických prostředků. Záslouhou otce Braita se olomoučtí dominikáni stali hlavními nositeli myšlenek náboženské obrody. Hned po válce se na tuto tradici podařilo navázat a Olomouc zastávala hlavní místo v českém katolicismu.¹⁰

I podle dalších zdrojů patřil otec Braito k vůdčím osobnostem katolické Moravy. Jeho přednášky měly velký ohlas, byl úspěšným teologem, básníkem, esejistou a literárním kritikem. Kromě vlastní tvorby vyvíjel i vydavatelskou činnost v olomoucké edici *Krystal*. Spolu s Reginaldem Dacíkem, který byl jeho nejbližším spolupracovníkem při přípravě čísel časopisu *Na hlubinu*, vydal na stovku knih. Šlo o překlady církevních Otců, středověkých mystiků i moderních myslitelů. Za velmi důležitou považoval otec Braito spolupráci na překladu *Summy theologické* Tomáše Akvinského.¹¹ Její překlad se podařilo dokončit v roce 1940.

Braitova vlastní díla zahrnují stovky časopiseckých a novinových příspěvků a téměř dvě desítky knižních publikací. Jeho záměrem bylo vždy vzdělávat. Byl bytostně přesvědčen o životnosti křesťanské ideje a církve a to se prolínalo všemi jeho díly. Ve svých publikacích se zaměřil jednak na osvětlení základů křesťanství – *Základy* (1931)

⁸ Srov. KAŠIČKA: op. cit., 4.

⁹ Srov. tamtéž 4.

¹⁰ Srov. tamtéž 7.

¹¹ Srov. ŠTAMPACH, Odilo Ivan: *Eklesiologie Silvestra Braita*, in: *Salve* 3 (1998), 12–16.

a *Podstata křesťanství* (1947), dále pak na význam Krista pro spásu a život křesťana, například publikace *Kristus je náš život* (1935) a pak na eklesiologické úvahy, například *Církev. Studie apologeticko-dogmatická* (1946). Otec Braitto se zabýval také osobností svatého Filipa Neri. Samostatnou knihu o něm vydal v roce 1937 (*Svatý Filip Neri. Apoštol mládeže a reformátor Říma*).

Válečná léta znamenaly pro Braitto mimo jiné také práci v ilegálních debatních kroužcích, ve kterých se scházeli různí představitelé vědy a kultury. A také funkci ředitele olomouckého kněžského semináře. Krátké poválečné období pak ještě přineslo návrat k původní činnosti. Zlom se už ale blížil. Vývoj v politické oblasti dával tušit, kam se vše ubírá. Přesto řada událostí přišla příliš rychle. Revue *Na hlubinu* přestala vycházet tak náhle, že nebyl ani čas se rozloučit se čtenáři. Desáté číslo 22. ročníku bylo poslední, lednové už nevyšlo. Pro otce Braitto to byla rána. V roce 1949 navíc přišla i další v podobě příkazu ukončit práci nakladatelství Krystal.¹²

Když pak byl v témže roce internován olomoucký arcibiskup, kterému otec Braitto dělal zpovědníka, bylo zřejmé, že se kolem katolické církve stáhla smyčka. Diskuze o odchodu do ciziny otec Braitto rezolutně odmítl. „Zůstanu u svých oveček, zde je moje místo,“ cituje Braittovo vyjádření Zdeněk Kašička.¹³

Nezdolný dominikán ale ani tehdy nesložil ruce do klína. Pokračoval hlavně v přednáškové činnosti. Jeho práci přervalo až zatčení 16. března 1950. Pak se už kolotoč roztočil naplno. Přesun z Olomouce, kde byl zatčen, do Prahy, výslechy plné neurvalostí a násilí. Za pouhé dva týdny bylo připraveno veřejné přelíčení, trvalo několik dní a otec Braitto byl spolu s dalšími odsouzen jako vatikánský agent pro velezradu a špionáž na 15 let do vězení. Nespravedlivý rozsudek vynesl soud ve středu před Zeleným čtvrtkem.¹⁴ Stal se přede hrou a důležitou součástí plánu komunistické moci na zásah proti klášterům a církevním řádům vůbec. Měsíc po rozsudku nad deseti představiteli řádů byly řádové kláštery vyklizeny a řeholníci a řeholnice převezeni do několika sběrných klášterů.

Otec Braitto pak po rozsudku prošel téměř všemi žaláři, které se v tehdejší Československu vyskytovaly. Mírov, Leopoldov, Pankrác, Valdice. Jeho věznění provázelo vážné zhoršování zdravotního stavu. Radost mu dělaly návštěvy řádových sester Emilie Barclové a Marie Vávrové. Byla ale mezi nimi často i tříletá pauza. Strádání, těžká práce,

¹² Srov. KAŠIČKA: op. cit., 22–23.

¹³ Tamtéž 23.

¹⁴ Srov. tamtéž 29.

samotka – i přesto Braitto psal básně, hodně studoval a pak přednášel spoluvězněm. Pamětníci vzpomínají na jeho rozsáhlé vědomosti, vynikající paměť a břitkost myšlenek.¹⁵

Kněz a filosof Josef Petr Ondok zase připomíná otce Braitto jako vizionáře, jehož „sny“ se později plnily se značnou přesností, ale také jako muže, který neustále vědecky pracoval. Bez jakékoliv literatury, jen se svou obdivuhodnou pamětí, teologicko-filosofickými znalostmi a myslí. Ani ve vězení nepřestal přednášet. Ondok vzpomíná, jak otec Braitto svým spoluvězněm přednášel při tak zvaných dračkových sezeních mystickou teologii.¹⁶

I po návratu z desetiletého vězení se otec Braitto dále věnoval vědecké činnosti a to především eklesiologii. Pracoval totiž na revizi své studie o církvi. Posílil ji především o aspekty dogmatické.¹⁷

Braitto se z vězení dostal v roce 1960 na základě amnestie. Teprve o dalších osm let později byl na základě žádosti generální prokuratury Nejvyšším soudem zrušen rozsudek z roku 1950 a otec Braitto byl plně rehabilitován.

Bojoval s podlomeným zdravím, v Praze se ho ujaly řádové sestry, které ho pravidelně navštěvovaly ve vězení. Často jezdil také na horskou faru do Neratova v Orlických horách.¹⁸

Otec Braitto zemřel v noci 25. září 1962. Úmrtní list uvádí jako příčinu smrti selhání srdce. Pohřeb v Olomouci i pozdější rozloučení v Praze-Břevnově se odehrálo bez jakékoliv publicity, přesto za nečekaně velké účasti.¹⁹

1.2 Náboženská krize první republiky

Silvestr Maria Braitto přijal kněžské svěcení v roce 1922, o čtyři roky později založil časopis Na hlubinu a pustil se do boje o duchovní život Čechů a Slováků. To vše v době, kdy se katolická církev dostala v českém prostředí do mimořádně složité

¹⁵ Srov. tamtéž 29.

¹⁶ Srov. ONDOK: op. cit., 77.

¹⁷ Srov. MOHELNÍK, Benedikt: Eklesiologie Silvestra M. Braitto OP, in NOVOTNÝ Vojtěch (ed.): Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století, Praha: Karolinum, 2007, 73–83.

¹⁸ Srov. KAŠIČKA: op. cit., 35.

¹⁹ Srov. tamtéž 36.

a nepříznivé dějinné situace, kterou v následující části práce budeme stručně charakterizovat.

Vývoj po skončení první světové války a po vzniku samostatného Československa nebyl katolické církvi příznivě nakloněn. Společnost procházela náboženskou krizí, nicméně snaha ji překonat vybudila v řadě významných osobností, a tedy i v Silvestru Maria Braitovi, velmi odvážný tvůrčí rozmach a to především v oblasti teologické, pastorační a liturgické.

Historici se shodují, že na proticírkevních náladách české veřejnosti se podepsal především prorakouský postoj církevní hierarchie. Celé generace lidí, které zažily bezprecedentní válečné hrůzy, navíc prošly deziluzí, jež našla odezvu především v odmítání náboženských odpovědí na lidské problémy.

Na jedné straně tak Československo zažilo rozvoj duchovní plodnosti, na straně druhé byl náboženský život nahlodáván hlubokou náboženskou krizí. Hlavním faktorem byla krize doznívajícího rakouského katolictví, která se podle Pavla Ambrose vyznačovala vnějším a úředně zachovávaným životem církve bez prohlubování víry v soukromí.²⁰

Jako první symbolicky padl jen pár dní po převratu pod vandalským náporem mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze. Pak odstartovalo všeobecné účtování s katolicismem. Projevilo se to například ve výsměchu, kterému museli čelit katoličtí kněží především v tisku, ale také konfiskací části církevního majetku nebo přípravou tvrdé rozluky církve a státu.²¹

Další radikální kroky nenásledovaly jen proto, že se mladý stát začal potýkat s vnitropolitickými problémy a že se na obranu českých katolíků postavilo katolické Slovensko a řecko-katolická Podkarpatská Rus. Právě jejich odpor například zabránil tomu, aby se rozluka církve a státu dostala do připravované ústavní listiny. Přestože tento dílčí úspěch posílil především katolíky na Moravě, nepodařilo se zabránit rozkolu uvnitř katolické církve. Část reformě naladěného a nespokojeného duchovenstva se v roce 1920 odštěpila a založila Církev československou.²²

Vztahy mezi katolickou církví a státem zůstávaly napjaté. A to zvláště v roce 1925, kdy se odehrálo hlavní měření sil. Důvodem bylo vydání zákona o svátcích, kterým byly zrušeny tři mariánské svátky. Odliv lidí z církve nakonec ale nenabyl likvidačních

²⁰ Srov. AMBROS, Pavel: Spirituální proudy v katolické církvi v Československu mezi dvěma světovými válkami a česká katolická moderna in: *Studia Theologica*, V, 2003, 3.

²¹ Srov. KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin 2*, Zvon: Praha, 1991, 239.

²² Srov. tamtéž 242.

rozměrů. Z katolické církve vystoupilo půl milionu lidí v rámci oddělení Církve československé, dalších 700 tisíc lidí z církve odešlo a zůstalo bez vyznání. V roce 1930 bylo v katolické církvi více než 10 milionů lidí z původních téměř 14 milionů. To představitelům státu ukázalo, že vztahy s církvi bude nutné řešit smírně. Spory se podařilo urovnat v roce 1927 dohodou o nejdůležitějších církevně-politických otázkách. Diplomatické vztahy s Vatikánem navázalo Československo o rok později a v roce 1929 oslava svatováclavského milénia demonstrovala změnu vztahů. Záštitu nad oslavami totiž převzal stát.²³

Při rozvoji náboženského života za první republiky se významně uplatnily mužské řeholní řády. Jejich členové vyvíjeli horlivou spisovatelskou činnost, ale také působili jako vychovatelé, kazatelé a exercitátoři. A to už se dostáváme opět k charakteristice úlohy Silvestra Maria Braita. Historik Jaroslav Kadlec k tomu poznamenává: „Neběželo ani tak o obecnou obnovu klášterů jako spíše o řadu silných osobností, které se právě v době náboženské krize rozhodly pro důsledný návrat k mnišskému a apoštolskému ideálu. Některým z nich se podařilo strhnout za sebou celou svou řeholní družinu, jiní zůstali se svým nadšením jen na okraji svých těžkopádných řeholních útvarů, aby tím silněji působili navenek.“²⁴

Braitův životopisec Zdeněk Kašička k tomu poznamenává: „(Brait) otevřel brány kláštera nejen pro sebe, ale i pro ostatní. Přiměl své spolubratry ke spolupráci na apoštolátě. Překonával předsudky, zvyklosti, měl s tím mnoho nepříjemností i se svými představenými.“²⁵ Otec Brait se intenzivně účastnil kulturního života. Byl mimořádně nadaným kazatelem. „Mnoho kázal a přednášel a nenechal si ujít jedné příležitosti promlouvat k lidem o poselství Kristově bez únavy, často do úmoru.“²⁶

Brait překypoval energií a apoštolským nadšením. Jeho ústředním tématem byla Boží láska a radostné křesťanství. Historik Václav Vaško cituje samizdatové Teologické texty a jejich charakteristiku Braitovy osobnosti, která plašila zbývající stíny austrokatolického pojetí církevních projevů. Lidé tak z Braitova působení mohli pocítit puls živé víry a mladé církve.²⁷

²³ Srov. tamtéž 244.

²⁴ Tamtéž 248.

²⁵ KAŠIČKA: op. cit., 8.

²⁶ Tamtéž 12.

²⁷ Srov. VAŠKO, Václav: Neumlčená, Zvon: Praha, 1990, 212.

Braitto musel působit v prostředí první republiky, která se podobně jako ostatní industrializované země vyznačovala tím, že postupně ztrácela zvyklosti spojené se světem vesnice zachovávající typické formy lidové zbožnosti. Ty přitom tvořily významné bohatství a podílely se na zakoušení náboženského pocitu bezpečí.²⁸

V nelehké dějinné situaci mezi dvěma světovými válkami se katolická spiritualita opírá o novou kvalitu spirituality kněžstva, o silný proud řeholního života zaměřeného na misijní poslání v oblasti tiskového apoštolátu, apoštolátu povolání a v oblasti mystiky, o spiritualitu křesťana žijícího ve světě a o nové teologické proudy.²⁹ A všechny tyto prvky je možné vysledovat ve spiritualitě, jak ji ve svém díle prezentuje Silvestr Maria Braitto.

1.3 Tiskový apoštolát: Braitto jako plodný autor

Úkoly apoštolátu plnil otec Braitto mimořádně svědomitě. Byl především velmi plodným autorem. Při rozboru jeho pohledu na duchovní život budeme vycházet ze sběru informací ze všech ročníků revue Na hlubinu. Pro formulaci zásad Braitovy spirituality byly klíčové duchovní kursy, ve kterých postupně čtenáře provedl všemi patry duchovního života. „Jedním z nejkonzentrovanejších a současně nejsystematičtějších podání Braitových myšlenek nacházíme v seriálových kursech, které byly – s malými výjimkami – uveřejňovány po celou dobu existence revue Na hlubinu,“ uvádí autor bibliografie revue Na hlubinu Libor Nekvinda.³⁰

1.3.1 Charakteristika revue Na hlubinu

Myšlenku založit v českých zemích časopis, který by přispíval k rozvoji duchovního života českých katolíků, si Silvestr Maria Braitto přivezl ze svých studií v Belgii. Jak už jsme zmínili, dominikánské řádové učiliště Le Saulchoir, kde Braitto

²⁸ Srov. AMBROS: op. cit., 5.

²⁹ Srov. tamtéž 14.

³⁰ NEKVINDA, Libor: S. M. Braitto a Hlubina, in: Silvestr M. Braitto 1898 – 1962. Příspěvek k českému tomtismu, Hradec Králové: Gaudeamus, 1998, 21.

studoval, bylo v té době střediskem dominikánské duchovní obrody. Za vzor pro svou revue si Braitto vzal francouzský měsíčník *La vie spirituelle*.³¹

Braitto chtěl svou revue *Na hlubinu* oslovit vzdělaný okruh čtenářů. Chtěl, aby články v časopise měly vysokou odbornou teologickou úroveň. Revue si hledala čtenáře především v řadách laiků, ale i kněží a řeholníků.

Podle bibliografie časopisu byl po celé období vydávání revue nejnplodnějším redaktorem a editorem právě otec Braitto. Napsal přesně 1437 článků.³² Profiloval se především jako autor duchovních kursů a často přispíval do rubriky *Pracovna*, která byla „kuchařkou“ křesťanského života. Navíc řadu kratších článků nepodepsal.

V úvodním článku revue, který je možné považovat za zakládající manifest, je shrnut účel založení časopisu. Jde o soustavné podávání nauky duchovního života, jde o to ukázat velkého a dobrého Boha, opakovat povinnosti k Němu a učit o ceně milosti a svátostí. V manifestu se hovoří také o nutnosti získávat sílu z dotyků s božským. Setkání s Bohem je podle tohoto úvodního článku možné v hlubině, kam se noří duše, kde čerpá sílu, odvalu a lásku.³³

Autor stati, která není podepsána, charakterizuje svátosti jako onu hlubinu. V ní se odehrává paradoxní děj: abychom stoupali, musíme se hlouběji ponořit do Boha, do jeho prostředků a pravd. Prohlubme svůj náboženský život, vyzývá manifest revue *Na hlubinu*. „Snažme se býti lepšími a lepšími, den ze dne více milovati dobrého Boha, lépe ho poznávati a vděčně využívati jeho darů, jimiž náš přitahuje.“³⁴ V tomto úvodním článku se zrcadlí typické prvky dominikánské spirituality – láska, poznání a svátosti. Podrobněji se o charakteristikách spirituality Řádu bratří kazatelů zmíníme později.

Je zajímavé porovnat tento úvodní manifest a jeho vyznění s článkem „Ke konci jubilejního ročníku“. Po dvaceti letech v něm autor hodnotí úspěchy i prohry revue *Na hlubinu*. Kdo je autorem stati se můžeme pouze domýšlet, protože podobně jako v případě úvodu není autor uveden. Podle způsobu vyjadřování lze ale usuzovat na to, že autorem je sám otec Braitto. Například použití výrazu „křesťánkovství“ je pro Silvestra Maria Braitta typické. O tomto výrazu se zmiňuje i autor řady vzpomínek z období Braittova uvěznění Josef Petr Ondok.³⁵ Autor v článku také často používá první osobu a píše v podobně

³¹ Srov. NEKVINDA, Libor: *Na hlubinu 1926-1948. Bibliografie revue pro duchovní život*, Hradec Králové: Gaudemus, 2000, 3.

³² Srov. tamtéž 6.

³³ Srov. Úvodní slovo (bez autora), in: *Na hlubinu* 1 (1926) 1.

³⁴ Srov. tamtéž 2

³⁵ Srov. ONDOK: op. cit., 78.

angažovaném tónu jako Braitto. Navíc v něm polemizuje o tom, zda křesťany uvádět či neuvádět do vyšších sfér duchovního života, což je specificky Braitovo téma, které často zmiňoval.

Jubilejní článek nejdříve shrnuje, co bylo cílem časopisu při jeho startu. Cílem bylo přiblížit lidi k opravdovému životu z křesťanské plnosti. Proto autor vysvětluje v obraně před nařčeními, že „do lidí cpal jen mystickou kontemplaci, která je dílem milosti“, proč mluvil také o nejvyšších vrcholcích duchovního života. Články v revue Na hlubinu byly střízlivé a vždy čtenářům připomínaly, že „křesťánkovství“ není celé křesťanství. „Spasitel nám přinesl život a chtěl, abychom ho měli v hojnosti.“³⁶

Autor si pak při bilancování úspěchů a neúspěchů posteskl nad tím, že revue byla často terčem různých útoků, včetně „udávání církevní i řádové vrchnosti, a to i na nejvyšších místech“. Kritika vlašných katolíků z pera spolupracovníků revue Na hlubinu dávala vzniknout nepřátelským reakcím. I přesto ale v této stati neopomenul autor kritizovat lidi, kterým je pohoršením řeč o kříži, o sebezáporu a o přetváření života podle Kristova poselství. Takový postoj autor nazývá „neurčitým katolíkofilstvím“ a vyčítá ho především katolickým intelektuálům.³⁷

Z těchto řádků je cítit změna nálady v revue. Zatímco z úvodního manifestu prvního ročníku je cítit nadšení, v hodnocení uplynulých let zaznívají i hořké tóny nepochopení a nepřátelství. Přesto se v něm objevuje i výčet úspěchů. Na prvním místě je zmíněno přiblížení poselství sv. Terezie většímu počtu věřících. Na druhém místě je pak uvedeno propagování myšlenky tajemného těla Církve.³⁸

Mnozí autoři, kteří hodnotili přínos revue Na hlubinu, se shodují, že měla zásadní vliv na formaci katolíků v Československu. Za všechny vybíráme názor Josefa Petra Ondoka. Ten zdůrazňuje, že se časopis podle programového prohlášení zabýval problémy mystiky a že měl vliv na konkrétní formaci křesťanského života a autentické spirituality tehdejšího katolíka.³⁹

Revue Na hlubinu navíc dala pravidelný prostor k vyjadřování i řadě významných osobností. Příspěvky jednotlivých autorů se týkaly především mystické teologie, dále eklesiologie, církevních dějin, biblické exegeze, liturgie i duchovní hudby. Významnou

³⁶ Ke konci jubilejního ročníku (bez autora), in: Na hlubinu 12 (1946) 325.

³⁷ Srov. tamtéž 325.

³⁸ Srov. tamtéž 326.

³⁹ Srov. ONDOK: op. cit., 78.

část článků pak tvořily životopisy nebo medailóny světců a teologů. Nechyběly ani různé praktické návody a překlady významných děl duchovní literatury.

1.3.3 Struktura duchovních kursů

Pro pochopení pojetí mystiky Silvestra Maria Braita jsou klíčové duchovní kursy, které se téměř ihned po začátku vydávání časopisu *Na hlubinu* staly klíčovými materiály. Otec Braito v nich postupně představil duchovní život. V revue je možné napočítat celkem 16 seriálových kursů, ve kterých bylo postupně zveřejněno 151 díl.

V prvním ročníku časopisu se sice skutečný seriál tak, jak je později Silvestr Maria Braito strukturoval, neobjevil, nicméně i v těchto úvodních číslech byly publikovány statě o duchovním životě. Dvě z nich byly dokonce zarámovány seriálovým označením, jako díly 1 a 2, později, ačkoliv bylo slíbeno jejich pokračování, se už další díly neobjevily. První dva díly byly uveřejněny pod názvem *Vedení Bohem* a budeme se jim věnovat později v kapitole charakterizující duchovní život v pojetí otce Braita.

Už ve druhém ročníku, tedy v roce 1927, vyšel první plnohodnotný seriál. Nesl název *Kurs duchovního života*. Pak v každém následujícím ročníku publikoval Braito další seriál. Ve druhém a třetím ročníku psal otec Braito seriály ve spolupráci s dalšími autory, později už tak činil pouze on sám. Kursy vycházely až do roku 1945. Jak uvádí Nekvinda, rozvíjení problémů v kursech bylo postupné, metodické a často jdoucí od evidentního k mystickému.⁴⁰

V tomto plánu se objevily dvě výjimky, ve kterých se Braito vrací k základům. Bylo to v roce 1941 a pak v roce 1943. Tyto seriály autor zdůvodňuje tím, že po více než dvaceti letech od startu revue *Na hlubinu* dorostla nová generace čtenářů, kterým je nutné představit základy duchovního života.

Seriály v revue *Na hlubiny* vycházely v tomto pořadí: *Kurs duchovního života* (1927), *Přátelství s Bohem* (1928), *Kurs vnitřní modlitby* (1929), *Kurs o darech Ducha svatého* (1930), *Kurs o následování Krista* (1931), *Kurs o lásce k Bohu* (1932), *Kurs o milosti* (1933), *Kurs o kněžství* (1934), *Kurs o církvi jakožto zdroji duchovního života* (1935), *Kurs o ctnostech* (1936), *Kurs o mystickém těle Kristově* (1937), *Kurs asketicko-*

⁴⁰ Srov. NEKVINDA, Libor: S. M. Braito a Hlubina in: Silvestr M. Braito 1898 - 1962. Příspěvek k českému tomismu, Hradec Králové: Gaudeamus, 1998, 21.

mystický (1938), *Kurs o duchovním očišťování* (1939–1940), *Základy duchovního života* (1941), *Mystická cesta* (1942–1943), *Kurs duchovního života pro začátečníky* (1943, 1944–1945). Číslování jednotlivých dílů a uvádění názvů seriálů ale není vždy jednoznačné. Braitto v některých případech mění název kursu i v jeho průběhu, některé díly nebyly označeny jako součást kursu nebo u nich nebyl uveden autor.

Silvestr Maria Braitto v těchto seriálech postupně probral všechna důležitá témata křesťanství. „Na základě vnitřní struktury i celkové dynamiky těchto seriálů můžeme velmi plasticky vidět autorovo úsilí, jehož východisko spočívalo ve formulování základů duchovního života a jehož směřování sledovalo razantní a zásadní prohloubení duchovního rozměru lidství, které nemá – v případě nastoupení nabízené cesty – jinou alternativu,“ vysvětluje Nekvinda.⁴¹

1.4 Duchovní život jako účast na Duchu svatém

V následujícím textu soustředíme pozornost na definici duchovního života. Silvestr Maria Braitto duchovní život definuje v jednom ze svých prvních kursů, který nazval jednoduše *Kurs duchovního života*. V 22 dílech nastiňuje ve spolupráci s Emiliánem Soukupem hlavní linie spirituality.

1.4.1 Střed křesťanské existence

Pojem duchovního života úzce souvisí s pojmem spiritualita. Tyto pojmy vzájemně prostupují, doplňují se a popisují mnohvrstevnatou skutečnost, kterou spiritualita jako duchovní život bezesporu je.

Historicky je pojem spiritualita relativně mladý, byť například Josef Weismayer uvádí, že latinské adjektivum *spritualis*, z něhož pochází kořen slova spiritualita, je doloženo už v 5. a 6. století. Toto adjektivum se stalo křesťanským novotvarem a označovalo střed křesťanské existence. Slovo *spiritualita* se do moderních jazyků

⁴¹ NEKVINDA, Libor: S. M. Braitto a Hlubina, in: Silvestr M. Braitto 1898 - 1962. Příspěvek k českému tomismu, Hradec Králové: Gaudeamus, 1998, 21.

rozšířilo z francouzštiny, kde od 17. století vyjadřovalo osobní vztah člověka k Bohu. Do českého jazyka se dostalo přes němčinu až v minulém století. Předtím se stejný význam vyjadřoval několik různými výrazy, které ukazovaly jen určitou část spirituality, ať už jde o askezi, mystiku, zbožnost, svatost nebo dokonalost.⁴²

Slovo *spiritualita*, podobně jako *duchovní život*, odkazuje na život v Duchu svatém. Adjektivum *duchovní* totiž neznamená zanevřít na hmotu a odmítnout ji jako něco nepatřičného. Slovo duchovní nabývá podle Tomáše Špidlíka v křesťanském smyslu zvláštního významu. *Duchovní* je ten, v němž je přítomen Duch svatý.⁴³

1.4.2 Dokonalost je v lásce

První cyklus, který se věnuje duchovnímu životu v revue Na hlubinu, nese název *Vedeni Bohem*. Silvestr Maria Braitto začal cyklus psát ve čtvrtém čísle prvního ročníku, tedy v roce 1926. Napsal ale pouze dva díly, pak změnil název článku a sérii ukončil.

Ústředním tématem prvního článku s názvem „Vedeni Bohem“ je láska. Tématu lásky v duchovním životě se Braitto věnoval i v předchozích číslech prvního ročníku a hovoří o tom, že naše dokonalost je v lásce. Čím více pobýváme s Bohem, tím více se zdokonalujeme. Milující touží po přítomnosti milovaného. Braitto ale zároveň varuje, že naším cílem je Bůh, nikoliv my sami. Cílem není rozvinutí osobnosti, cílem a středem je Bůh, ne člověk.⁴⁴

K Bohu se blížíme láskou, má řídit celý náš duchovní život. Má to být vztah dítěte k otci. Duše mířící k Bohu musí uznat svou nemohoucnost, slabost, nevědomost a oddat se Bohu, pokračuje Braitto v článku „Vedeni Bohem“. Připojuje další předpoklady pro správné pojetí duchovního života. Duchovní život má být ovládán trojicí ctností: vírou, nadějí a láskou. Je třeba oddat se Boží vůli. Braitto také vzápětí naznačuje, kde Boží vůli hledat: v přikázáních.⁴⁵

⁴² Srov. WEISMAYER, Josef: Život v plnosti. Dějiny a teologie duchovního života, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, 7.

⁴³ ŠPIDLÍK, Tomáš: Prameny světla. Příručka křesťanské dokonalosti, Velehrad: Refugium, 2005, 13.

⁴⁴ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Stále prohlubuj!, in: Na hlubinu 2 (1926) 61–64.

⁴⁵ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Vedeni Bohem, in: Na hlubinu 4 (1926) 189–191.

V příští studii pak Silvestr Maria Braitto slibuje pojednat o postupu v oddanosti a odevzdanosti. Zakládá ji opět na na lásce, když píše: „Dokonalá láska plodí dokonalé oddání. Láska budí živou víru a důvěru.“⁴⁶

Pak v druhém článku této série poskytuje praktický návod, jak postupovat v duchovním životě a jak přistupovat k tomu, co na nás Bůh posílá:

- být připraven;
- nevzdávat se pravidel moudrosti a opatrnosti; to je podle Braitto základní křesťanská ctnost;
- nevázat se na pozemské věci;⁴⁷

„Vyprázdni duši svou od všeho světa, od očekávání pozemských štěstí, od čistě hmotných přání a udělej v ní hodně, hodně mnoho místa a Bůh tě naplní po vrch!“ radí Braitto.⁴⁸

Autor sice na závěr článku slibuje pokračování této studie v čísle 6, článek stejného názvu se ale neobjeví.

1.4.3 Pout' na cestě k dokonalosti

Základní charakteristiky duchovního života formuluje Silvestr Maria Braitto v *Kursu duchovního života*, který vycházel v roce 1927. S Braittem na něm spolupracoval Emilián Soukup a přispěvatelem byl také Emmanuel-Louis Lemmonyer z dominikánského řádového učiliště v belgickém Saulchoir, Metoděj Habáň a francouzský teolog H. D. Noble.

Otec Braitto vstupuje do tohoto kursu druhým dílem, který nese titul „Pojďme na horu svatou“. Duchovní život přirovnává k pouti a to od Bohu k Bohu. Je to pout' na cestě dokonalosti. Čím více se přibližujeme k Bohu, tím více se zdokonalujeme. Hybnou silou tohoto pohybu je láska. Braitto ale zdůrazňuje také důležitost vůle. Jen tak se můžeme v lásce zdokonalovat, „vzrůstatí v lásce“. A připomíná klíčovou podmínku pro tento růst:

⁴⁶ BRAITTO, Silvestr Maria: Vedení Bohem, in: Na hlubinu 5 (1926) 233.

⁴⁷ Srov. BRAITTO: tamtéž 234–235.

⁴⁸ Tamtéž 235.

stav milosti. Rozvíjí také jedno ze svých ústředních témat, které se dotýká duchovního života. Jde o to dát přednost lásce k Bohu před láskou k věcem.⁴⁹

V závěru tohoto druhého dílu Braitto nastiňuje obsah seriálu a také strukturu jeho pojetí duchovního života vůbec. Nejdříve se chce věnovat překážkám a prostředkům duchovního života – hříchu, bojem proti němu a ctnostem. V závěru pak chce přinést informace o spojení s Bohem a o důvěrném obcování s Ním ve vnitřní modlitbě.⁵⁰

Také tématem třetího dílu *Kursu duchovního života*, který opět vzešel z pera otce Braitto, je v první řadě láska. Autor dokonce čelí výtce, že stále hovoří o lásce a ne o křesťanském životě. Pomáhá si citáty z listů sv. Pavla, že totiž křesťanský život je jen a jen láska. Láska je největším přikázáním. Braitto pak v dalším textu rozlišuje tři hlavní stupně dokonalosti a lásky, když duchovní lidi rozlišuje na začátečníky, pokročilé a dokonalé. Tyto tři skupiny procházejí trojím stavem duchovní cesty: očištné, osvěcující a jednotící. Braitto se odvolává na nauku Dionýsia Aeropagity a také na sv. Tomáše Akvinského, který tuto nauku dále rozvíjí. Základem je zbavit se hříchu, oželeť minulé a varovat se těch budoucích. To je úkol pro začátečníky. Pak má člověk pokročit v dobrém, duchovním růstem má v sobě zesílit lásku. To je úkol pro postupující, pokročilé. Třetí usilování spěje k přimknutí k Bohu, jinak řečeno být s Kristem. Tyto osobnostní stupně se ale podle Braitto často prolínají a člověk v jednotlivých stupních se musí mít stále na pozoru. Dokonalý se musí očišťovat a začátečník se má snažit o spojení s Bohem.⁵¹

Pak Braitto upřesňuje stav začátečníka. Je to ten, kdo již přerval pouta těžkého hříchu a tím nabyl milosti. Začátečník se chce přivínout k Bohu, přičemž ho ale sráží tisíce překážek, vášní, náklonností, které je nutné stále pročišťovat. Člověk se musí zaměřit k Bohu a ne k zemi, nesmí lnout ke stvořenému.⁵² K tomuto tématu se Braitto v tomto kursu ještě jednou vrací a to když v čísle 5 ve dvanáctém díle kritizuje katolíky, které nazývá „vlažnými a prázdnými“. Jde mu o to ukázat, že hmotu neodsuzuje, ale že velí využít všechny pozemské prostředky k dosažení Boha. Podle něho nemáme pohrdat pozemským světem, ale jeho lákáním. Musíme pohrdat sklony v nás, které nás chtějí vyvýšit nad Boha.⁵³

⁴⁹ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Pojdme na horu svatou, in: Na hlubinu 2 (1927) 7.

⁵⁰ Srov. tamtéž 9.

⁵¹ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria, Odrazit od břehu, in: Na hlubinu 3 (1927) 58.

⁵² Srov. tamtéž 61.

⁵³ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria, Stavme most, in: Na hlubinu 5 (1927) 253–256.

Podle Braita začátečník nemá usnout na vavřínech, nemá žádat stále více „sladkostí“ duchovního života, má přijmout i to hořké a tedy i prohry. A jak zdůrazňuje, člověk na začátku duchovní cesty musí odložit duchovní „parádičky“. Braitto na tomto místě uvádí sbírání ostatků svatých, „nekonečné“ poutě, obrázkářství, pobůžnůstkářství. Hned také přidává další chyby, které začátečníky mohou potkat v duchovním životě a varuje před nimi. Jde o to nepovažovat se za pravidlo dokonalosti, nenechat se odradit, zastrážit a neztrácet odvahy.⁵⁴

Braitto dále popisuje, že duchovní život je boj, je to skutečný život, není to snění. A dostává se k jádru předkládané nauky, ke ctnostem. Podle něho je třeba usilovat o ctnosti. Jestliže má totiž duchovní život vyústit v Kristu, musíme za Kristem jít krok za krokem, ptát se, jak by jednal Ježíš. Je nutné se přibližovat ke Kristu příkloněním se k Bohu. To se děje láskou, která pak řídí ctnosti. Duchovní život je životem ctností.⁵⁵

Dalším významným textem s charakteristikami duchovního života je desátý díl kursu, který otec Braitto nazval „Ve světle...“. Autor v něm ukazuje, že počátkem duchovního života je křest. Křtem nám byl vlit nadpřirozený život a ve křtu jsme se stali Božími dětmi. Nadpřirozený život se projevuje v našich nejvyšších schopnostech – v rozumu a ve vůli. A tyto dvě schopnosti hrají klíčovou roli v naší víře. Ve víře se spojujeme rozumem s jeho největším předmětem, tedy s Bohem. A vůle, s jejíž pomocí se očišťujeme, nám umožňuje růst víry. Víru jako božskou ctnost pak Braitto definuje jako vnitřní přisvědčení Pravdě, i při její nejasnosti a tajemnosti, protože ji zjevil Bůh. Autor z těchto úvah pak vyvozuje poučení pro duchovní život. Ve víře má člověk jít hlouběji do náruče Boží, snažit se ve víře zapomenout na sebe a z celého života učinit úkon víry.⁵⁶

V šestém čísle Metoděj Habáň zahájil v rámci *Kursu duchovního života* úvahy o modlitbě. Na tento článek navázal ve stejném čísle Silvestr Maria Braitto 14. dílem seriálu s názvem „Na srdci Božím“. Modlitbu, její druhy a způsoby pak Braitto rozebírá o několik let později podrobně ve speciálních kursech. Úvahy v tomto seriálu lze považovat za úvodní. Modlitbu považuje autor za základní duchovní potřebu. Podle něho se modlitbou duše dotýká Boha a umožňuje duchovní růst, který je růstem v Bohu. Braitto

⁵⁴ Srov. BRAITO, Silvestr Maria, Odrazit od břehu, in: Na hlubinu 3 (1927) 61.

⁵⁵ Srov. tamtéž 62.

⁵⁶ Srov. BRAITO, Silvestr Maria, Ve světle..., in: Na hlubinu 4 (1927) 198–201.

dále hovoří o radostném oddání se Bohu.⁵⁷ „Toť je cíl křesťanského života dostati se takto blízko k Bohu, přemoci hmotu, sklon k ní a stále žít s Bohem, v Bohu a z Boha.“⁵⁸

Nejrychlejší a nejúčinnější cesta k tomuto cíli je podle Braita vnitřní modlitba. Je to modlitba beze slov, bez formulek. Pomáhá při ní rozum, víra i Duch svatý. Je to vnitřní rozjímání o Boží velikosti a dokonalosti a o naší nedokonalosti. Při tomto procesu pracuje cit, vůle a fantazie, kterou Braito nazývá obrazivostí. Je to ale také naslouchání Božímu hlasu a přitakání Boží vůli. Braito pak dále uvádí rady dvou velikánů: sv. Tomáše Akvinského a svaté Terezie. V případě sv. Tomáše cituje radu, že začátečník má při vnitřní modlitbě pozorovat Boží velikost a srovnávat ji s vlastní ubohostí. Vnitřní modlitba se ale nemá točit kolem člověka. Braito proto přidává i radu sv. Terezie: Ať se rozjímající duše nevyčerpává stálým hledáním, nýbrž ať dlí s Kristem – držte rozum v tichu. Braito dále povzbuzuje čtenáře, ať se takové modlitby nebojí. Není prý jen pro světce a slibuje, že dále pojedná o metodě, stupních vnitřní modlitby a o dalším postupu v duchovním životě.⁵⁹

A svůj slib autor plní hned v dalším čísle, ve kterém se zabývá metodou vnitřní modlitby. „Vnitřní modlitba prosí celou bytostí, co nejméně možno rozptylovaná, celou duši koupe v dobrotě, velikosti a kráse Boží,“ definuje na začátku článku vnitřní modlitbu Braito s tím, že má intenzivněji přiblížit Boha.⁶⁰

Podle Braita je při vnitřní modlitbě důležitá metoda. Za prvé je třeba odsoudit dva výstřelky: jednak se nesmí jednat o spekulaci, a to ani o teologickou, a na druhé straně nejde o blouznění nebo citové snění. Za druhé nelze zavrhnout metodu jako takovou, protože začátečník metodu prostě potřebuje. Nesmí se jí ale později nechat svazovat. Vnitřní modlitba není hloubání, bádání, třeba i o pravdách Božích. To by byla „jen“ teologie. Braito za jedinou cestu považuje lásku k Bohu jako východisko vnitřní modlitby. V modlitbě se máme klanět a prosit. Prosíme o dokonalost jako o největší dar. Dokonalost na zemi spočívá v lásce. Vnitřní modlitba nás má co nejvnitřněji spojit s Bohem a to je úkol tří božských ctností, z nichž největší je, jak uvádí sv. Pavel, právě láska. Rozvoj tří božských ctností působí dary Ducha svatého. Dále Braito přechází do konkrétního popisu metody. Je nutné vyjít z pokory, která je správným oceněním sebe. Pak je nutné uchopit nějakou svatou pravdu, představit si svou malost před ní, pak přejít ke klanění se Bohu a Jeho Tajemství. Pak je třeba nechat rozhořet víru. Ta zapálí náš rozum a prostoupí naše

⁵⁷ Srov. BRAITO, Silvestr Maria, Na srdci Božím, in: Na hlubinu 6 (1927) 311.

⁵⁸ Tamtéž 311.

⁵⁹ Srov tamtéž 312–313.

⁶⁰ Srov. BRAITO, Silvestr Maria, Metoda vnitřní modlitby, in: Na hlubinu 7 (1927) 379.

poznání. A pak pozorovat, dívat se na Pravdu, tiše a klidně ji vnímat duší.⁶¹ „Zde vrcholí vnitřní modlitba. Chci Tě, Bože, celého, s Tvou vůlí, s Tvými příkázáními, s Tvou pravdou. Tu víra, naděje a láska splývají v jediný pohled nadpřirozené lásky k Bohu. Tu duše přátelsky obcuje s Bohem, jest sama se svým Miláčkem. Jak pak může hřešit, jak může nepostupovat?“ uzavřel článek Silvestr Maria Braitto.⁶²

V následujícím čísle se pak otec Braitto zamýšlí nad účinky vnitřní modlitby. Snaží se ukázat, že naše povolání není jednotlivá činnost, ale že to musí být celé zaměření života, že se musí jednat o hledání a nacházení Boha v každém kroku. Braitto se v tomto článku vrací k tématu, které mu velmi leželo na srdci. Varuje před tím, aby křesťané žili dva životy: jeden „kostelní“ a jeden všední. Podle Braitto je nutné život zacílit jedním směrem a to směrem k Bohu. Myšlenku, se kterou jsme vstali od modlitby, si totiž podle něho musíme hýčkat, žít z ní celý den.⁶³

V dalším článku jde Braitto ve svých úvahách ještě dál. Ponoření v Bohu, jako výsledek vnitřní modlitby, nestačí, píše. Braitto upozorňuje, že pak musí nastoupit další krok. Musíme v sobě ustoupit Bohu. A ihned připomíná sv. Pavla a jeho vyjádření cíle křesťanské dokonalosti: Žiji pak ne já, nýbrž žije ve mně Kristus. A také cituje německého mystika Jindřicha Susa: Zbavit se všeho stvořeného a přetvořit se v Bohu. Podle Braitto je to ozvěna prostých a strhujících Kristových slov: Zapři sám sebe. Braitto pak vyvozuje, že je třeba zapřít to Já, která spočívá v lásce k sobě a klade sebe za poslední cíl.⁶⁴

1.4.4 Dominikánská spiritualita: souhra vědění a nevědění

Dříve než se dále ponoříme do „hlubin“ duchovní revue Na hlubinu, musíme se zastavit u typologie dominikánské spirituality. Právě v pojetí duchovního života ve stylu Řádu bratří kazatelů byl otec Braitto hluboce zakořeněn a celý život z něho čerpal. Jak uvádí Richard Woods, přední dominikánští teologové a mystici navíc ovlivňovali po celých 800 let bezprecedentním způsobem křesťanskou spiritualitu jako celek. Řád bratří kazatelů byl založen v roce 1216, svůj vrchol prožívá ve 13. a 14. století a muži jako sv. Tomáš

⁶¹ Srov. tamtéž 380–381

⁶² Tamtéž 382.

⁶³ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria, Život z vnitřní modlitby, in: Na hlubinu 8 (1927) 435.

⁶⁴ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria, Zapři sebe..., in: Na hlubinu 9 (1927) 493–495.

Akvinský, Mistr Eckhart a ženy jako sv. Kateřina Sienská měli vliv i na sv. Ignáce z Loyoly, sv. Terezií z Avily nebo sv. Filipa Neri, o kterém bude ještě řeč později.⁶⁵

Pro dominikánskou spiritualitu je charakteristická tato základní polarita: souhra „vědění“ a „nevědění“. Vědomí „nevědění“ (*docta ignorantia*) a prorocká činnost, to je způsob přístupu k Bohu cestou negace, tedy *via negativa*. Spíše je člověk schopen definovat, jaký Bůh není, než proniknout do jeho tajemství a zcela ho poznat. Tento přístup není nijak ojedinělý. Stejné názory razili mystici a teologové dříve i později, pro dominikány je ale tento způsob velmi typický. Nepoznatelnost Boha je ale nutné – a tři titánové dominikánské spirituality, již zmínění sv. Tomáš Akvinský, Mistr Eckhart a sv. Kateřina Sienská to potvrzují – doplnit o katafatickou (afirmativní) cestu a hluboce svátostnou a umělecky expresivní spiritualitu. Jde tedy o to propojit negativní, pozitivní a symbolický rozměr duchovního života.⁶⁶

Papež Honorius III. uvádí úkoly členů řeholního řádu sv. Dominika a hovoří o chudobě, o přijetí řeholního života, o hlásání Božího slova a o zvěstování jména Ježíše Krista. Z toho logicky plyne, že stanovy řádu uvádějí jako hlavní úkol řádu kázání a spásu duší, dále je to rozvíjení liturgie, vnitřní modlitby a studia.⁶⁷

Woods tyto poznatky dále shrnuje a rozlišuje při popisu dominikánské spirituality strukturální a funkční přístup. V prvním případě definuje charakteristiku spirituality Řádu bratří kazatelů jako teocentrickou, christologickou, kněžskou, kontemplativní a apoštolskou. Jde o spiritualitu Krista kazatele a jeho apoštolů. Má pozvedávat bratry dominikány do výšin kontempace a plodit toto ovoce: kázání, učení a psaní. Ve druhém případě, tedy ve funkčním přístupu, rozlišuje tyto prvky: evangelizaci kázáním, společenství, přičemž kázání je u dominikánů zodpovědnost za společenství, a bohoslužbu s modlitbou, jako projev předchozích funkčních prvků.⁶⁸

Další důležitou charakteristikou dominikánské spirituality je pak duchovní kázeň, askeze, která se u dominikánů projevuje hlavně chudobou, zřeknutím se osobního vlastnictví. Práce, typická pro řády s dřívějším datem narození, je nahrazena studiem, a to především studiem Písma svatého, což je podle Woodse mimořádně důležitý rys

⁶⁵ WOODS, Richard OP: *Mystika a prorockví. Dominikánská tradice*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 13.

⁶⁶ Srov. tamtéž 14.

⁶⁷ Srov. tamtéž 14.

⁶⁸ Srov. tamtéž 24–26.

spirituality Řádu bratří kazatelů. Dominikáni mají ve znaku heslo *Laudare, benedicere, preadicare*, tedy „Chválit, žehnat a kázat“.⁶⁹

1.4.5 Osobnosti inspirující spiritualitu S. M. Braita

Pokud hovoříme o kořenech dominikánské spirituality, není možné přehlédnout jméno Dionýsius Aeropagita a není možné přehlédnout ani to, že jeho výroky cituje pravidelně i Silvestr Maria Braito. Dionýsiova díla vznikala na konci pátého, případně počátkem šestého století. Patří do hlavního proudu kappadocké školy, ale přináší také v teologii duchovního života určitý pokrok. Jordan Aumann uvádí, že tímto pokrokem je míněno jeho pojetí trojího stupně v duchovním rozvoji, rozlišení teologie jako vědy a jako mystiky a ve výkladu mystické kontemplace.⁷⁰

Dionýsius Aeropagita rozlišuje tři stadia duchovního života, ale zpravidla je ve svých textech nepřipisuje individuálnímu křesťanovi. Spíše o nich hovoří jako o způsobech, jak mají lidé účast na božských způsobech zdokonalování. Tyto tři stadia jsou očištění, osvícení a zdokonalování, tedy *purificatio, illuminatio a perfectio*.⁷¹

Podle Dionýsia je možné Boha poznat nikoliv smysly a představami, ale pouze rozumem nebo mystickou kontemplací. První způsob je racionální a nazývá se teologií demonstrativní. Druhý způsob je pak nadpřirozený, intuitivní a nazývá se teologií mystickou. Teologii demonstrativní Dionýsius dále dělí na afirmativní a negativní. Teologie způsobem afirmace je založena na tom, že Bohu přisuzujeme různá bytí a dokonalosti, protože Bůh je souhrnem všeho. Zároveň ale způsobem negace je nutné vyjádřit, že to, co přisuzujeme Bohu, spíše vyjadřuje, jaký Bůh není. Bůh je totiž nepoznatelný, transcendentní, tajemný.⁷² „Veškeré dobro stvořených věcí se tedy také nachází v Bohu (afirmativní teologie), ale dobro samého Boha je nekonečné, a proto není totéž co dobro ve stvořených věcech (negativní teologie),“ shrnuje Aumann.⁷³

Mystická teologie podle Dionýsia Aeropagity je jednak intuitivním poznáním zjevených pravd Písma, jednak zakoušením božských skutečností, ať už v těchto pravdách

⁶⁹ Srov. tamtéž 27–31.

⁷⁰ Srov. AUMANN, Jordan: Křesťanská spiritualita v katolické tradici, Praha: Karolinum, 2001, 55.

⁷¹ Srov. tamtéž 55.

⁷² Srov. tamtéž 56.

⁷³ Tamtéž 56.

či v eucharistické liturgii. „Zakoušení božských skutečností, což je vlitá kontemplace, zahrnuje trojí: zdržení se všech smyslových a srozumitelných obrazů, vstoupit do temnoty a skrytosti, vidět Boha a niterně se s ním spojit.“⁷⁴ I přes demonstrovanou temnotu, ve které se Bůh skrývá, je ale možné poznání Boha. V křesťanské pohledu je tím klíčem k poznání a vidění Boha osoba Ježíše Krista.

Mužem, který do dějin spirituality zasáhl mimořádnou silou, je sv. Tomáš Akvinský. A zároveň je nejčastěji citovaným autorem v článcích Silvestra Maria Braita. Je možné ho považovat za jeden z nejdůležitějších Braitových zdrojů a inspirací.

Sv. Tomáš Akvinský se narodil v roce 1125 v Rocca Secca v Itálii, do dominikánského řádu vstoupil v roce 1244 a až do své smrti v roce 1275 věnoval veškerý svůj talent práci na poli teologii.⁷⁵ Spiritualitu sv. Tomáše Akvinského není možné oddělit od jeho odborné práce, podle Woodse se zkrátka prolínají a provází ji rozvinutá modlitba, kontemplace a eucharistická úcta.⁷⁶

Tomášova teologická antropologie je založena na tom, že lidská osoba je jednotou ducha a těla, přičemž obě složky považuje za nezbytné. Je zajímavé, že ačkoliv to v té době nebylo obvyklé, sv. Tomáš upozorňuje na zdravý respekt vůči tělu, včetně výživy, hygieny a cvičení. Lidský organismus je pozvedán Boží milostí, která působí skrze teologální ctnosti: skrze víru, naději a lásku. Dary Ducha svatého, blahoslavenství a ovoce Ducha svatého pak u Tomáše představují rámec pro duchovní život, který je svým zaměřením snahou o stále větší blízkost s Bohem v tomto životě a o dokonalou blaženost po smrti.⁷⁷

Nejvyšší důležitost má nicméně láska, která nás ještě za pozemského života sjednocuje s Bohem více než poznání. Tady se projevuje v Tomášově teologii apofatický prvek. Přátelství s Bohem zasazuje sv. Tomáš Akvinský do samotného středu duchovního života.⁷⁸ Křesťanský život podle sv. Tomáše Akvinského je tak životem milosti, jehož hlavním aktem je láska. Tato láska vytváří mezi člověkem a Bohem spojení, které sv. Tomáš označuje za přátelství. A rozlišuje tři stupně tohoto vztahu. První, začátečnícký, spočívá v tom, že se křesťan snaží vyvarovat hříchu a uchovat si Boží milost. Dále pak usiluje o růst ve ctnostech. To je druhý stupeň. Na třetím stupni pak dosahuje dokonalé

⁷⁴ Tamtéž 57.

⁷⁵ Srov. tamtéž 125.

⁷⁶ Srov. WOODS: op. cit, 79.

⁷⁷ Srov. tamtéž 81.

⁷⁸ Srov. tamtéž 82.

lásky a miluje Boha svou veškerou schopností. Vzhledem k tomu, že sv. Tomáš Akvinský vyjadřuje primát rozumu nad vůlí, nejvyšší blaženost, štěstí, jakého je v tomto životě člověk schopen, spočívá v kontemplaci a v činnosti rozumu.⁷⁹

Dalšími významnými teology, které otec Braitto ve svých spisech hojně cituje, jsou Jan Tauler a Jindřich Suso. Než ale nastíníme základy jejich pojetí spirituality, musíme se zastavit u dalšího významného dominikána, Mistra Eckharta, na kterého oba navazují a kterého Aumann charakterizuje sice jako věrného vyznavače učení svatého Tomáše Akvinského o nadřazenosti intelektu nad vůlí, ale také jako muže, který „v aplikaci tohoto učení patrně zašel do extrémů.“⁸⁰ Na Mistra Eckharta měl kromě sv. Tomáše velký vliv také sv. Bernard a Dionýsius Aeropagita. Jádro Eckhartova poselství spočívá v temnotě nicoty Boží a v potřebě radikální odloučenosti. Jeho cesta nevolá po zvláštním životě, po radikálním pokání, tou cestou je apofatická bezobrazná spiritualita. Bůh podle Eckharta působí bez prostředků, bez obrazů. Čím více jsme obráceni do svého nitra, čím více zapomínáme na sebe sama, tím blíže jsme Bohu. Boha je možné podle něho nalézt v situacích běžného života. Mistr Eckhart je teocentrickým mystikem. Všechny věci nalézá v Bohu a Boha ve všech věcech. Říká, že je možné jít do polí, tam odříkat své modlitby a je možné tam poznat Boha. Nebo je možné jít do kostela a Boha poznat tam.⁸¹

Cesta k Bohu v Eckhartově pojetí začíná jako *via negativa*, jako zjednodušení a sjednocení myslí. Eckhart na ní dále rozlišuje dva aspekty. Prvním je *afairesis*, který odnímá všechny představy a pojmy Boha, abychom mohli spočinout v Pravdě. Jde o prosté pochopení základní Boží přítomnosti. Druhým aspektem je *apatheia*, tedy dosažení citové rovnováhy odloučenosti od vší chtivosti, rozdělenosti a sebestřednosti. To vše s jediným cílem vytrvat v nesobecké lásce k Bohu a k bližnímu. Vše ostatní je pak podle Mistra Eckharta dílem milosti a tedy dílem Božím.⁸² Tady se pak rodí známý Eckhartův postulát o nutnosti vyjít ze sebe a o uprázdňení místa v sobě pro Boha.⁸³

Zrození Boha v duši, poznání i nevědění a temná nicota Boha – to jsou společná témata Mistra Eckharta se Susem a Taulerem. Oba byli Eckhartovými žáky. Jak uvádí Aumann, vyhnuli se jeho extrémům. Jan Tauler (1300–1361) byl kazatelem a duchovním rádcem, nepůsobil ale jako spisovatel. Tauler – podobně jako Eckhart – mluvil o nutnosti

⁷⁹ Srov. AUMANN: op. cit., 129.

⁸⁰ Srov. AUMANN: op. cit., 142.

⁸¹ Srov. WOODS: op. cit., 96–108.

⁸² Srov. tamtéž 110.

⁸³ Srov. tamtéž 112.

odříct si vše vnější, obnažit ducha, vnitřně se usebrat a uchýlit se do základu (*Grund*) duše, kde může dojít k mystické kontemplaci. Dokud se lidský rozum nezbaví všech rozumových a smyslových obrazů, nemůže Boha poznat. Rozumem můžeme spíše poznávat, čím Bůh není.⁸⁴

Tauler dále rozlišuje, že člověk žije na třech rovinách: na rovině smyslové, rozumové a na vyšší rovině, kterou nazývá *Gemüt*. Ta souvisí se základem duše. Tak jako v základu duše je oblast mystického zakoušení, přičemž rozum a smysly se ho nemohou dotknout, *Gemüt* je více než schopnosti duše a může být v činnosti, i když rozum a vůle spí. Znamená to odpoutání se od nižších tužeb askezi a podřízením se Boží vůli.⁸⁵

Podle Taulera v Bohu existujeme od prvopočátku jako myšlenka v Boží mysli, identická s bytím Boha. Toto je naše spojení s Bohem. Naším úkolem v duchovním životě je vrátit se k této jednotě. Toho člověk dosáhne, když vstoupí do základu duše, kde přebývá Boží Trojice. Neumožní nám to ale rozum ani vůle, ale chápání a moudrost, dary Ducha svatého. Jen tak můžeme vstoupit do hlubiny, kde se Bůh dává takový, jaký je. To je mystické spojení, kontempace, kde mezi Boha a duši nevstupuje žádná stvořená věc.⁸⁶

„Já tu musí být zcela zapomenuto; a na místo plnosti nastupuje prázdnota. Převládá Nevědění nad Poznáním; protože tato láska přesahuje všechny způsoby a metody. (...) Musí zapřít své vlastní já a umřít všem smyslovým obrazům, které mělo v první fázi, aby mohlo vstoupit do sféry, kde Bůh miluje sám sebe a je předmětem své vlastní lásky. V tomto zbavování se sebe sama jsme přetvořeni do podoby Boží a oblečeni do jeho božství. To je ona skrytá temnota, o níž mluvil sv. Dionýsius,“ cituje Woods Kázání 76 z pera Jana Taulera.⁸⁷

Jindřich Suso (1295–1366) ve svém pojetí duchovního růstu zdůrazňuje rozjímání o tajemstvích a utrpení Ježíše Krista. Toto rozjímání totiž vede k uvědomění si zákeřnosti hříchu a potřeby usmíření. Podle Susa je pro spojení s Bohem nutné, aby se člověk znovu narodil, což předpokládá odříkání až do té míry, kdy duše ztratí vědomí sebe sama a své odlišnosti a prožije přeměnu v Kristu. Kontempace spočívá ve spojení s Bohem. Schopnosti duše jakoby vsáknou do Boha a duše se do něho ponoří. Stále ale potřebuje i v tomto stavu pokoru, trvá totiž nebezpečí hříchu.⁸⁸

⁸⁴ Srov. AUMANN: op. cit., 144.

⁸⁵ Srov. tamtéž 144–145.

⁸⁶ Srov. tamtéž 145.

⁸⁷ WOODS: op. cit., 144.

⁸⁸ Srov. AUMANN, op. cit., 146.

1.4.6 Braitův vzor: sv. Filip Neri

Dalším zdrojem, který nám umožní poznat a charakterizovat pojetí duchovního života Silvestra Maria Braita, je život sv. Filipa Neri. Právě tohoto italského světce si totiž otec Braito velmi oblíbil, obdivoval ho a čerpal z něho inspiraci. V roce 1937 o něm napsal knihu *Sv. Filip Neri. Apoštol mládeže a reformátor Říma*.

Pro naše poznání Braitova přístupu je důležité to, že se otec dominikán cítí být v podobné situaci v období první republiky jako sv. Filip v době renesance. Renesanci nazývá Braito nejsmutnější částí církevních dějin. Podobně jako sv. Filip cítí Braito, že musí úroveň duchovního života pozvednout. Snaží se to dělat podobnými zbraněmi jako sv. Filip Neri: činí zbožnost přístupnou všem.⁸⁹ Braito ale také připomíná, že první republika byla dobou mohutného duchovního proudění, které vyrostlo z výzvy papeže Pia X. k častému svatému přijímání a že tomuto hnutí má na cestu zářit právě duch sv. Filipa, který je duchem jistoty v Bohu a křesťanské radosti dítek Božích. Dominikáni jsou průkopníky tohoto svěžího duchovního života.⁹⁰

Johan Wolfgang Goethe nazývá sv. Filipa nejveselejším ze všech světců. Otec Braito touto replikou začíná knihu o světcově životě a není to náhodou. Už jsme zmínili, že i Braito měl velký smysl pro humor. Josef Petr Ondok popisuje, jak tento humor patřil k Braitovu praktickému životu i jednání: „Ve své klášterní cele, která byla zároveň redakční místností a místem různých shromáždění, měl na stolku stojánek s rentgenovou fotografií své hlavy, na níž připsal vlastní rukou slova: To seš a budeš - a kdo ví ešli!“⁹¹

Braito si ale na sv. Filipovi Neri cenil také jeho mimořádné zbožnosti při mši svaté, úctě k Panně Marii a hlavně toho, že svým působením rozproudil náboženský život.⁹²

Zcela jistě byla Braitovi sympatická i snaha sv. Filipa bagatelizovat některé mimořádné jevy, které provázeli světcův život. Braito popisuje například velikost jeho srdce, emoční přívaly v souvislosti s Boží láskou a dar čist v srdcích kajících. Sv. Filip Neri byl k těmto projevům duchovního života skeptický, dokonce se před mší rozptyloval četbou vtípů a hrou se psem, aby svaté vytržení, do kterého ho uvádělo zamyšlení nad Boží láskou, nebylo tak nápadné. Zbožnost podle sv. Filipa spočívala v něčem úplně jiném

⁸⁹ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: *Sv. Filip Neri. Apoštol mládeže a reformátor Říma*, Olomouc: Krystal, 1937, 169.

⁹⁰ Srov. tamtéž 173.

⁹¹ ONDOK op. cit., 78.

⁹² Srov. BRAITO, Silvestr Maria: *Sv. Filip Neri. Apoštol mládeže a reformátor Říma*, Olomouc: Krystal, 1937, 168

a tady se nápadně shoduje s Braitovým pojetím. Oba učili, že jedině dokonalé plnění Boží vůle je zárukou spasení.⁹³

Cesta k Bohu je cestou naprosté a rostoucí důvěry k Bohu, cestou dítěte k Otci. Filip Neri dále učil, že Bůh dává ze své plnosti duši tak, jak se duše sama odevzdává jemu. Světec rozeznával pět stupňů lásky k Bohu: lásku služebníka, nemocného k lékaři, přítele k příteli, lásku synovskou a lásku chotě k choti. Pro duchovní cestu navrhoval prakticky stejné směrnice jako o více než tři sta let později otec Braitó. Doporučoval umrtvování sebelásky, vlastních chyb a pýchy. Cenil si pokory, trpělivosti a lásky.⁹⁴

Braitó se opakovaně vyznával z úcty a obdivu k sv. Filipovi a uvádí, že se osobně účastnil lidového průvodu s jeho ostatky v roce 1922 v Římě. Spolu se sv. Filipem odhalil Braitó podstatu křesťanství, totiž to, že je „něčím neobyčejně jednoduchým, krásným, prostým, životným, že znamená stulení se neklidného, nepokojného lidského dítěte na srdci dobrého nebeského Otce“.⁹⁵

⁹³ Srov. tamtéž 166–167.

⁹⁴ Srov. tamtéž 171

⁹⁵ Srov. tamtéž 173.

2. TRINITÁRNÍ ROZMĚR SPIRITUALITY S. M. BRAITA

Druhá kapitola představí v mnoha ohledech jádro Braitovy nauky o duchovním životě. Cílem této části je upozornit na význam, který Silvestr Maria Braitto přisuzuje působení Ducha svatého v duchovním životě jednotlivce i církve a dále na základní atribut postupu na cestě duchovní dokonalosti, kterým je následování Ježíše Krista. Pak se zaměříme na encykliku *Mystici Corporis* a nauku o mystickém těle Kristově, kterou otec Braitto považuje za zcela klíčovou a stal se jejím hlavním propagátorem. Na stránkách revue *Na hlubinu* se opakovaně nechal slyšet, že její propagaci považuje za svůj důležitý úkol. V neposlední řadě se soustředíme na eklesiální rozměr spirituality. Právě eklesiologie patřila k Braitovým výsostným disciplínám, k tématům, která velmi intenzivně promýšlel.

2.1 Naslouchat Božímu hlasu

Ctnostmi se snažíme veslovat do Božího přístavu, je to někdy velmi pracné a bez valných výsledků. Těmito slovy zahajuje Braitto *Kurs o darech Ducha svatého*. Společně s Tomášem Akvinským odlišuje ctnosti od darů Ducha sv. a uvádí, že i ty jsou nutné ke spáse. Ctnosti totiž podle něho nejsou dostatečné. „Ctnosti nás vedou k Bohu, jimi jdeme k Bohu, ale sami jít nemůžeme. On musí jít s námi,“ popisuje Braitto⁹⁶. Ctnosti nás podle něho učí poslouchat rozum, vlité ctnosti pak rozum osvícený vírou. Abychom ale mohli naslouchat Božímu hlasu, potřebujeme jiné schopnosti – dary Ducha svatého. Rozlišuje sedm darů. Jsou jimi obdařeni všichni, kteří jsou milostí účastní na Božím životě.⁹⁷

V následujících dílech se Braitto ve svých úvahách opět opírá o dílo Tomáše Akvinského. Ve druhé části kursu se autor zabývá darem rozumu. Je to víra, která připíná náš rozum k Bohu. Duch sv. nás vede, abychom se mohli pohroužit do Božích pravd. Ne

⁹⁶ BRAITTO, Silvestr Maria: Budou všichni k Bohu učenliví, in: *Na hlubinu* 1 (1930) 2.

⁹⁷ Srov. tamtéž 3.

proto, abychom je tupě přijímali. Bůh nás k sobě v těchto pravdách volá. Zjevuje v nich sebe, abychom je mohli lépe chápat, co nejhluběji do nich sestoupit.⁹⁸

V tomto procesu je podle Braita důležitá také láska. Dar rozumu totiž sídlí v každé duši obdařené milostí, ale propuká v plné síle a činnosti u těch, kteří jsou láskou přetvořeni. Učení Tomáše Akvinského nás podle Braita vede k tomu, abychom prostřednictvím daru rozumu poznávali spíše, co Bůh není, abychom odvrhli své představy a pokorně se sklonili.⁹⁹ Dar rozumu přináší do duše ztišení a je navíc pomůckou pro vnitřní modlitbu.¹⁰⁰

Ve třetím díle kursu Braito popisuje dar umění, který podle něho spočívá v tom, objevit ve všem stopu Boží, ve všem poznat hlas a vůli Boží a ve všem najít cestu k Bohu. Dar umění nás navíc učí chápat, že stvořené věci nejsou naším cílem, ale že jsou prostředkem, který nás učí hledat a nalézat Stvořitele. Tento dar má také velký význam pro rozlišování mezi Božími účinky a Bohem samotným.¹⁰¹

Moudrost sv. Tomáš Akvinský definuje jako soud o věcech podle nejvyššího hlediska, podle nejvyšší a poslední příčiny. Bůh se musí stát skutečnou první příčinou a naším posledním cílem, uvádí v této souvislosti Braito ve čtvrtém díle *Kursu o darech Duchů svatého*. Darem moudrosti máme Boha poznávat, jako on poznává sebe. Nadpřirozená láska připodobňuje naši duši k Bohu, proto ji připodobňuje také k jeho životu a tedy i k jeho poznání.¹⁰²

Abychom dovedli dobře volit prostředky k cíli, potřebujeme, aby nás Bůh vedl. Dar rady nám dává možnost a schopnost dát se vést, být poslušným nástrojem v ruce nekonečné Moudrosti. Dar rady nás učí naději a důvěře. Důvěře, že ten, který nás povolal, nás nenechá bloudit. Známkou a ovocem daru rady je tichá jistota a hluboký mír. Dar rady – stejně jako ostatní – staví na našem spojení s Bohem.¹⁰³

V šestém díle kursu rozvíjí Braito úvahu na téma daru zbožnosti. Duchovní život se totiž bez rozvinutí našeho vztahu k Bohu nemůže rozvíjet. Nikoliv strach, zdůrazňuje Braito, ale láska a oddanost k Bohu Otci je naší vůdčí hvězdou v duchovním životě. Úkolem duchovního života je, aby nás co nejvíce naplnil Bohem a aby Bůh vládl v našem

⁹⁸ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Dar rozumu, in: Na hlubinu 2 (1930) 59.

⁹⁹ Srov. tamtéž 62.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž 63.

¹⁰¹ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Dar umění, in: Na hlubinu 3 (1930) 105–108.

¹⁰² Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Dar moudrosti, in: Na hlubinu 4 (1930) 153–157.

¹⁰³ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Dar rady, in: Na hlubinu 5 (1930) 201–204.

nitru. Dar zbožnosti nás učí dokonalému oddání se Bohu, učí nás být malými dětmi před Pánem.¹⁰⁴

Dar síly nám má pomáhat v duchovním životě, který je často bojem. Bůh nám ve své dobrotě propůjčuje svou sílu. Dar síly to je opření se o Boha, je to dokonalé spočinutí na Bohu, je to prožití a uvědomění si jeho síly a moci. Tento dar souvisí s darem důvěry.¹⁰⁵

V osmém díle kursu se Braitto zamýšlí nad darem synovské bázně. Zatímco Boží sílu chápe jako tajemství darů Ducha svatého, dar bázně Boží je jakýmsi základem všech ostatních darů. Podle otce Braitto je to dar neprávem opomíjený. Podle něho ale v tomto případě jde o nepochopení termínu bázeň. Nesmí se totiž jednat o bázeň, která je urážkou Boha, pohrdáním Jeho láskou, uhýbáním před bičem. To by byla bázeň otrocká. Dar bázně je darem darem, který poznává s hrůzou, co je Bůh. Proto se tak děsí, že by ho člověk mohl ztratit.¹⁰⁶

Devátý díl věnuje Braitto úvahám na téma propojení darů Ducha sv. s blahoslavenstvími, jak je uvádí Ježíš při kázání na hoře. V desátém díle pak popisuje ovoce darů Ducha svatého. Na tomto ovoci se totiž pozná, zda v nás žije Duch sv. nebo zda jsme se krutě mýlili a klamali sebe. Strom musí vydat své ovoce a také život Ducha sv. v nás musí vydat ovoce života Ducha sv. v nás. Duch svatý je mír, zář lásky, láska sama, světlo, které je podmínkou života, popisuje otec Braitto. Ovoce musí mít tuto základní vlastnost: má být sladké a občerstvující. Naš duchovní život proto musí být pro ostatní lidi dobré vůle občerstvením, plodem, nasycením.¹⁰⁷

Štěstí v Bohu, to je základní ovoce podle sv. Tomáše Akvinského, který plody Ducha sv. seřazuje podle epištoly sv. Pavla Galat'anům. Trpělivost, laskavost, vlídnost, dobrota, klid proti nepřítelům, nesvárlivost, radostnost, vyjmenovává Braitto postupně další plody. Ovoce darů Ducha sv. je naším přirozeným zrcadlem a ukazatelem.¹⁰⁸ „Duchovní život, toť život dítek Božích, vedených Bohem, podle zásad jeho žijících a k němu se stále přibližujících a k němu se ustavičně připodobňujících,“ definuje na závěr seriálu otec Braitto.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: O synovskou lásku k Bohu, in: Na hlubinu 5 (1930) 257–261.

¹⁰⁵ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Dej nám svou sílu!, in: Na hlubinu 6 (1930) 305–307.

¹⁰⁶ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Dar synovské bázně, in: Na hlubinu 8 (1930) 359–360.

¹⁰⁷ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Ovoce Ducha sv., in: Na hlubinu 10 (1930) 450–451.

¹⁰⁸ Srov. tamtéž 453.

¹⁰⁹ Tamtéž 454.

2.2 Naše snaha spočívá v kříži

Křesťanský duchovní život se může uskutečnit jen v Kristu. Jen v něm se může rozvinout, jenom z něho může žít. Těmito slovy uvádí Braitto čtenáře do *Kursu o následování Ježíše Krista*. Sláva Otcova byla totiž ve světě obnovena Ježíšem Kristem. Právě on nás zvedl ke slávě dítek Božích. Láskou, věrností a přivtělením k Otci můžeme Boha oslavovat.¹¹⁰

Následování Krista je rozděleno trojím slovem Ježíšovým: Já jsem cesta, pravda a život. Je životem, protože v něm nám byla vlita milost posvěcující. Získal nám nadpřirozený život dítek Božích. Je pravdou, protože nám zjevil nejvyšší pravdy o Bohu. Kráčením po jeho cestě se v nás dovršuje život dítek Božích. V něm máme všichni život, protože v něm máme přístup k Otci, vysvětluje Braitto.¹¹¹

Vtělení, to je větší zázrak než stvoření, tvrdí Braitto. Syn Boží přijímá lidskou přirozenost, nebe se spojuje se zemí. A to vše pro nás, jistě ne v poslední příčině, ale přesto pro nás, dodává. Ježíš měl uskutečnit plnost slávy Otcovy na zemi. Cílem Vtělení nebylo nic jiného než dokonalá sláva Boží. Pro lásku, pro nás a pro naši spásu.¹¹²

Kristus přišel na svět, aby nás křížem přivedl k Otci, aby nás bolestí a obětí vykoupil, píše dále Braitto V čem jiném může spočívat naše dokonalost, naše snaha než zase v kříži? ptá se autor. „Kříž, toť přemožení sebe, toť podrobení se Bohu, toť očištění, toť opuštění všeho, co není Bůh, pro Boha, abychom Boha našli,“ vysvětluje Braitto teologii kříže.¹¹³

Vtělení to je láska a milosrdenství, je to láska v kříži a poslušnosti. Milosrdenství, abychom důvěřivěji šli k tomu, jenž nás tolik miloval. Láska v kříži, abychom pochopili onu nadpřirozenou, nepochopitelnou mluvu Kříže, abychom rozuměli bolesti, zkouškám, odříkání, práci na své duši. Kristus se stal dítětem lidským, abychom my se stali dětmi Božími. Přes Krista, s Kristem a v Kristu. To je duchovní život, uzavírá první díl *Kursu o následování Krista* otec Braitto.¹¹⁴

Jak dále vysvětluje, Kristus je naším prostředníkem a vzorem ve svatosti. Je dárce našeho života. Je naším prostředníkem v duchovním životě a je naším průvodcem. Je

¹¹⁰ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Cesta naše, in: Na hlubinu 1 (1931) 5.

¹¹¹ Srov. tamtéž 6.

¹¹² Srov. tamtéž 7.

¹¹³ Tamtéž 8.

¹¹⁴ Srov. tamtéž 9.

naším vzorem v modlitbě, protože jeho život byl ustavičnou modlitbou, tedy podzvižením mysli k Bohu. Je naším učitelem a životním příkladem. Je důkazem, že jsme vybaveni všemi zbraněmi k boji s pokušeními (bojoval s nimi nikoliv svou mocí, ale výroky z Písma). Ve své oběti Kristus propojil spravedlnost a lásku. Na kříži nám Kristus podle Braita ukázal hrůzu hříchu. Kříž by nám měl být stálou výčitkou a připomínkou, shrnuje postupně v deseti dílech *Kursu o následování Krista* otec Braito.¹¹⁵ To je smysl celého duchovního života, smysl naší snahy: obléci Krista, dát zvítězit jeho lásce a pravdě v celé duši, v celém životě, aby Kristus všude kraloval.¹¹⁶

2.3. Encyklika *Mystici Corporis*

Jedním z nejdůležitějších přínosů, o který se zasloužili teologové pracující v první polovině dvacátého století, je znovuobjevené vnímání církve jako živoucího organismu, nikoliv pouze jako instituce. Církev je chápána především jako místo niterného spojení s Kristem a jako nástroj spásy. Prosazuje se její christologický aspekt.¹¹⁷ Toto pojetí církve a zvláště jeho zásadní dopad do chápání a rozvíjení duchovního života se významně odrazilo právě v člancích Silvestra Maria Braita.

Z rozvíjení těchto myšlenek – byť ne v případě otce Braita – plynula ale i některá nebezpečí. Například pojetí spojení Krista a jeho církve v rovině vitální a organologické. Na to reaguje encyklika *Mystici Corporis* papeže Pia XII. vydaná v roce 1943.¹¹⁸

Tato encyklika charakterizuje církev jako místo, kde se uskutečňuje vykoupení. A upozorňuje na její tajemný charakter. Předpokládá také, že se lidé účastní spásného díla a nezapomíná ani na pneumatologický aspekt. Církev je tedy pojímána jako tělo Kristovo v rovině sociálního organismu. Mystické tělo Kristovo se rovná římsko-katolické církvi a pouze její členové jsou tedy údy tohoto Kristova těla.¹¹⁹

¹¹⁵ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: *Kurs o následování Krista*, in: *Na hlubinu* (1931).

¹¹⁶ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: *Kristus Král*, *Na hlubinu* 10 (1931) 550.

¹¹⁷ Srov. BROŽ, Prokop: *Jak se církev obrází v průběhu dějin. Dějinná ekleziologie*, Praha: pro manuscripto, 2006, 49.

¹¹⁸ Srov. tamtéž 49.

¹¹⁹ Srov. tamtéž 49.

2.4 Život z Krista

V roce 1937 se otec Braito vrací k christologické tématice v *Kursu o mystickém těle Kristově*. Rozvíjí výše zmíněnou nauku o mystickém těle Kristově, která byla jedním z ústředních témat teologických bádání v první polovině minulého století. Věnuje se především tomu, jaký význam má pro duchovní život.

Tajemství křesťanského života je život z Krista. Celý náš duchovní život záleží na vyrůstání z Krista, v životě v Kristu a z Krista. Sv. Pavel je podle Braita největším učitelem tohoto našeho životního spojení s Kristem. Od Krista jsme přijali život. S Kristem tvoříme nové společenství, jako tvoříme jedno staré společenství s Adamem. Díky Kristu už není naše člověčenství předmětem Božího hněvu, ale Otcovské lásky.¹²⁰

Tvoříme s Kristem jedno tělo, tajemné tělo, které je vnitřní náplní oné vnější formy, které říkáme viditelná církev, uvádí Braito a dodává, že do tohoto mystického těla jsme byli přijati ve křtu. Z toho všeho plyne důležitá povinnost: jednat vždy důstojně tohoto těla, této hlavy, důstojně jako údy Kristovy. Z toho dále plyne úkol našeho duchovního života: organicky žít z tohoto těla, žít životem, který tryská z Krista. A další směrnice: náš vztah k bližnímu. Všichni totiž tvoříme jedno tělo a v poslední den nás Spasitel přijme nebo odmítne podle toho, jak jsme se chovali k bližnímu.¹²¹

Z následujícího příspěvku v tomto kursu vyplývá, že Braito naše přivtělení k mystickému tělu Kristovu považuje také za imperativ k růstu v duchovním životě. Nemůžeme totiž nechat náš duchovní život zakrnět. Je něco velmi smutného – zakrnělý úd pod velkou hlavou. Z toho vyplývá požadavek a potřeba askeze, snahy o dokonalost, o to, abychom se podobali své hlavě, abychom jí nebyli k hanbě, vysvětluje Silvestr Maria Braito.¹²²

Třetí díl kursu je klíčový. Braito v něm definuje askezi jako snahu o křesťanskou dokonalost, odstraňování překážek a uplatňování vhodných prostředků k jejímu dosažení. Varuje dále před zdůrazňováním některého z pólů askeze: buď milosti (pak by se náš život stal něčím cizím) nebo lidského snažení (pak by se náš život stal jen souborem jakýchsi cvičení a postů). Křesťanská dokonalost znamená účast láskou na tajemném životě Božím. Proto jen Bůh může tento život v duši způsobit, konstatuje Braito. Základem askeze je

¹²⁰ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Skrze něho s ním a v něm..., in: Na hlubinu 1 (1937) 3.

¹²¹ Srov. tamtéž 4–5.

¹²² Srov. BRAITO, Silvestr Maria: On je hlavou naší a my jsme jeho údy, in: Na hlubinu 2 (1937) 80–84.

naše přivtělení ke Kristu. Naše askeze má spojovat lidské s božským. Přivtělení ke Kristu je základem mystického těla Kristova a základem církve. Proto je nutné duchovní život umístit do středu církve. Braitó tady rozvíjí svou myšlenku eklesiální spirituality. Základní křesťanskou naukou je, že nás Bůh nenechal v naší bídě, že se vtělilo Věčné Slovo a vrátilo nás Otci a že jsme spojeni s ostatními v novém životě účastí na životě nebeského Otce skrze Vtěleného Syna Božího. Tato nauka je podle Braitó základem nauky o církvi a církevní zbožnosti.¹²³

Askeze je očišťování pro Boha, příprava na toto spojení, vysvětluje dále Braitó. Bůh postavil celý náš duchovní život do Krista, který prohlásil sebe za cestu k Bohu. Jediná správná zbožnost je tak podle Braitó zbožnost jdoucí z Kristovy oběti a pokračující jeho milostí. Tedy zbožnost, pro kterou je Kristus vzorem, cestou, i životem, směrem a pravdou.¹²⁴

V posledním textu celého kursu se Braitó zamýšlí nad komunitním rozměrem duchovního života. Uvádí, že celý náš duchovní život, který nazývá vrůstáním do Krista, se děje z Krista, ale také ve spojení s ostatními. Žijeme jejich svatostí a z jejich zásluh, ale jen tehdy, když naplníme zákon lásky k údům Kristovým. Láska ke všem údům Kristova těla, láska k bližním je základní podmínkou duchovního života a jeho růstu. Braitó uzavírá : „Konec duchovnímu sobectví, které chce jenom o svou dokonalost se starat a nevidí své společenství a spojení s bratřími. Bez lásky účinné k bratřím, není v nás opravdový Kristův život. Čím více lásky, ale nadpřirozené, k duším, k lidem, jako dítkám Božím, které máme přivést k životu Božímu, tím více rosteme v Krista, tím více jsme mu podobnější, světější.“¹²⁵

2.5 Spiritualita vychází z církve

Pro S. M. Braitó, jeho eklesiologii a spiritualitu, která z nauky o církvi vychází, jsou klíčové tři navzájem se doplňující modely, které v jeho myšlenkách tvoří základní osu jeho nauky. Je to koncept církve jako Božího království, církve jako mystického těla

¹²³ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Ústřední myšlenka duchovního života, in: Na hlubinu 5 (1937) 298–301.

¹²⁴ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Duchovní život mystického těla, in: Na hlubinu 6 (1937) 370–373.

¹²⁵ BRAITO, Silvestr Maria: Láska k bližním – láskou k údům Kristovým, in: Na hlubinu 10 (1937) 666–672.

Kristova a model církve jako rodiny Božích dětí. Každý tento koncept mu pak slouží mimo jiné k prezentaci některého z důležitých aspektů církve. Například z Božího království vyvozuje její viditelné hierarchické uspořádání, mystické tělo Kristovo ukazuje na neviditelnou vnitřní složku, vnitřní život církve a koncept církve jako rodiny Božích dětí má zase dopady do horizontálních vztahů mezi lidmi a do vertikálního vztahu Bůh-člověk, tedy do spirituality.

Až úzkostlivě Braitto vždy vyvažuje obě složky církve: viditelnou a neviditelnou. Nikdy neupřednostňuje viditelnou složku církve před neviditelnou a naopak. Církev je totiž pro Braitto také tajemstvím a živoucím organismem. Je to tajemství vnitřního života církve. Je to tajemství přivtělení církve ke Kristu. Církev je tajemné tělo Kristovo, on je její hlavou, církev je pokračováním jeho vtělení. Křtem jsme ke Kristu přivtělení, stáváme se jeho údem a naším úkolem je snaha připodobnit se Kristu. Naším úkolem je jít cestou ke svatosti a na této cestě nebo přímo touto cestou samotnou přitahovat do lůna církve další údy. Nejdůležitější úlohu v této snaze v souladu s Braitovým pojetím sehrává milost, která se do církve rozlévá s krví Kristovy oběti. Eucharistie je proto svátostí, která celou církev sjednocuje a živí.

Kristovo vtělení je podle Braitto klíčová událost, která napravuje Adamovo selhání, ve kterém selhalo celé lidstvo. Kristus přišel z lidské rodiny opět udělat rodinu Božích dětí. Přišel nám dát podíl na svém Božím synovství. Církev je místem, kde se náš podíl na Kristově synovství uskutečňuje. Z tohoto konceptu církve jako rodiny Božích dětí vyplývá pro Braitto důstojnost každého člověka. Osud žádného z nich nám proto nemůže být lhostejný, dovozuje otec Braitto.

Autor ve své eklesiologii přináší propojení života církve s životem každého křesťana. Přináší propojení církve a spirituality.

2.6 Církev hledajících

Kurs o církvi publikovaný v desátém ročníku revue Na hlubinu se dotýká především eklesiologické tematiky. Jsou v něm ale také nezanedbatelné impulsy pro duchovní život. Už podtitul celé série článků napovídá: „Kurs o Církvi, jakožto zdroji duchovního života“.

Kurs byl rozplánován do deseti dílů. První díl se jmenoval „Tajemné tělo Kristovo“, který představil hlavní myšlenky Braitovy eklesiologie. Pak následoval díl druhý s názvem „My pak jsme údy jeho“, ve kterém rozvíjí úvahy o viditelné a neviditelné složce církve a úvahy na téma, kdo je a kdo není údem Kristova těla. Ve třetím díle s titulem „Církev hledajících“ přináší Braitto obraz církve jako společenství, kde mohou své duchovní potřeby uspokojit všichni lidé. Čtvrtá část kursu s názvem „Zřízení církve“ se zabývá tím, proč Ježíš Kristus církev založil.

„Maria a církev“, pátý díl, se zabývá významem Bohorodičky, Panny Marie, pro církev. „Osobnost a společenství v církvi“ (6. část) přináší myšlenky o propojení lidské individuality s kolektivní stránkou církve. V sedmém díle se Braitto zabývá významem následování Krista pro život církve („Matka živých“). V osmém díle se pak soustředí na význam eucharistie („Svatost jednoty církve“). „Srdce a duše církve“, tak se jmenuje devátý díl, který popisuje význam Ducha svatého pro církev. A poslední díl, desátý, s názvem „Církevní svatovláda“, se zaměřil na církevní hierarchii.

V úvodním díle kursu přináší Braitto čtenářům základní osu svého přemýšlení o církvi a duchovním životě v jejím rámci. Lidstvo podle něho vytváří před Bohem jednu rodinu. Celé lidstvo pak bylo podle otce Braitto zahrnuto v Adamovi, všichni jsme v něm klesli. Boží Syn přišel a vtělil se. Spojil se s námi, spojil nás všechny se sebou a byl dokonalým Synem Božím. Zaplatil za nás, vykonal dokonalou bohopoctu, dokonalou poslušnost a poddanost Bohu.¹²⁶

„V něm se stalo lidstvo dítětem Božím, které se od otce nikdy neodloučí, jako se nikdy neodloučí od něho naše Hlava, Kristus. Je naší hlavou, protože nám dal nový život, protože nám vrátil onen pravý život, který jsme ztratili v Adamovi.“¹²⁷ Podle Braitto tvoříme jedno tělo dítek Božích. A toto vnitřní společenství je podle něho základem a obsahem viditelného tajemného těla Páně, jeho formy, církve jako společnosti.¹²⁸

V tomto úvodním článku, na základě výše zmíněných premis, podává otec Braitto svou definici církve: „Církev je viditelné shromáždění těchto údů tajemného těla Kristova, je jejich uspořádáním a vnějším spojením, aby jim, lidem opírajícím se o vnější skutečnosti, dostalo se viditelným způsobem hlásání pravdy viditelných znamení, čili

¹²⁶ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Tajemné tělo Kristovo, in: Na hlubinu 1 (1935) 2.

¹²⁷ Tamtéž 2.

¹²⁸ Srov. tamtéž 3.

svátostí, skrze něž se jim dostává neviditelné milosti a neviditelného života dítek Božích anebo jeho rozmnožení.¹²⁹

Otec Braitto v této definici propojuje neviditelnou tajemnou složku církve s její složkou viditelnou, institucionální. Zároveň uvádí, co považuje za nejdůležitější úkol církve, tedy rozmnožování milosti a život v milosti Boží. A to vše skrze svátosti, ke kterým má člověk přístup právě v církvi.

Braitto na jedné straně v odstavci před výše zmíněnou definicí zdůrazňuje univerzální aspekt církve jako těla Kristova. Říká totiž, že nikdo není vyloučen tak, že by neměl naprosto žádné prostředky, jak se stát údem tajemného těla Páně. Na druhé straně pak v odstavci po definici církve uvádí, že spasení se dostane jenom tomu, kdo je skutečně vnitřně a i vnějším způsobem přivtělen ke Kristu, tedy „kdo jest údem jeho, jakožto tajemného Těla“.¹³⁰

S. M. Braitto dále upozorňuje na nutnost viditelné i neviditelné složky církve pro spásu. A používá metodu analogie s božskou a lidskou přirozeností v Kristu. Popírání viditelné složky církve by totiž vedlo k popírání oběti viditelného člověčenství Krista. Církev podle něho nemůže být pouze společenství neviditelných údů. V této souvislosti také poprvé v *Kursu o církvi* používá pro označení církve termín Boží království, když popisuje církev jako království Boží v nás, jako hořčičné zrnko, které roste v nás, ale i navenek.¹³¹

Braitto pak v úvodním článku uvádí dva hlavní způsoby, jak se můžeme pokoušet o naše spojení s Kristem. Na prvním místě zmiňuje eucharistii, kterou popisuje jako středobod naší jednoty s Kristem. Spojení s Kristem se dále projevuje v modlitbě, ve které máme podíl na Kristově nejvyšším úkonu bohopocty, tedy na oběti na kříži.¹³²

Z toho podle Braitto vyplývají naše povinnosti, které máme plnit podle našich možností. Každý je totiž obdařen různými úřady, úkoly a dary. Tato rozmanitost pak tvoří dokonalost tajemného těla Páně. Podílet se na této dokonalosti mají nejenom kněží, ale i laici. Nikdo podle Braitto nesmí zůstat osamocen. Právě nové prožívání této jednoty bere Braitto jako imperativ, jako nové posvěcení charitativní práce, hlásání a výuky. To vše se má projevit v apoštolátu.¹³³

¹²⁹ Tamtéž 3.

¹³⁰ Tamtéž 3.

¹³¹ Srov. tamtéž 4.

¹³² Srov. tamtéž 4–6.

¹³³ Srov. tamtéž 6–7.

Že nelze mluvit o církvi jen jako o viditelné organizaci, ale že je v ní nutné vidět i její vnitřní plnost života Kristova, o tom uvažuje otec Braitto v druhém díle kursu nazvaném „My pak jsme údy jeho“. Právě v napětí mezi těmito dvěma neoddelitelnými složkami pak Braitto nalézá vysvětlení pro paradoxní výrok, že „hříšníci v církvi jsou zárukou její svatosti“.¹³⁴ Opírá se o význam Kristovy oběti. Kristus nás přišel spasit, hříšníci jsou cílem jeho cest, za ně zaplatil, posvětil je a proměnil v Boží děti. „Proto jen ta církev jest Kristova, která se neštítí hříšníků, ta jest svatou, která má hříšníky v sobě, protože tím ukazuje, že má v sobě Krista a jeho sílu a jeho krev a jeho zásluhy, jimiž přišel hříšníky obmýti,“ vysvětluje S. M. Braitto.¹³⁵ Společně se sv. Tomášem Akvinským pak dále uvádí, že i hříšníci jsou údy Kristova těla, byť nedokonale.¹³⁶

Ve třetím díle nazvaném „Církev hledajících“ se otec Braitto zabývá myšlenkou, že v katolické církvi najde každý hledající svůj domov. Právě proto je katolická, všeobecná. Ať už někdo hledá dokonalost při mravním rozletu, ať už touží po řádu a uskutečnění práva. V církvi je možné najít prvenství ducha nad tělem, ale zároveň v souladu s pátým přikázáním je tam možné nalézt péči o tělo, aby bylo dobrým nástrojem Ducha. Církev podle Braitto mluví slovy Kristovými, tedy prostými a přece hlubokými.¹³⁷

Ve čtvrtém pokračování s názvem „Zřízení v církvi“ se Braitto odvolává na eklesiologii sv. Pavla, který vypracoval nauku o církvi jako tajemném těle Ježíše Krista, jehož údy mají různé úkoly. Obhajuje hierarchické zřízení v církvi, jako pocházející od sv. Petra. Pravzor pak hledá v Ježíšově vyvolení skupiny dvanácti učedníků. Vedle tohoto vnějšího zřízení – církev učící a slyšící – existuje i zřízení vnitřní a hierarchie vnitřní. A to jsou údy viditelné, živé, ve kterých žije duch Kristův, a také údy neviditelné, tedy i ti, kteří se snaží najít pravdu, ale bez vlastního zavinění nepoznali církev jako pravou. Jsou ale také údy mrtvé, hříšníci.¹³⁸ „Kristus chtěl založit církev ne těch, kteří již jsou svatí, nýbrž, kteří mají jím v ní svatosti dosáhnout,“ píše Braitto.¹³⁹

Maria je milujícím srdcem církve, rozvíjí Braitto v pátém díle úvahy na téma vztahu Panny Marie a církve. Díl nese název „Maria a církev“. A propojuje církev a Marii v rovině milosti. Maria byla totiž dokonalá ve své lásce, byla plná milosti. A církev je

¹³⁴ BRAITTO, Silvestr Maria: My pak jsme údy jeho, in: Na hlubinu 2 (1935) 73–77.

¹³⁵ Tamtéž 75.

¹³⁶ Srov. tamtéž 75.

¹³⁷ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Církev hledajících, in: Na hlubinu 3 (1935) 137–140.

¹³⁸ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Zřízení církve, in: Na hlubinu 4 (1935) 209–212.

¹³⁹ Tamtéž 211.

zdrojem a příjemcem milosti. Další linie propojení církve a Marie vidí Braitto v Mariině mateřství. Nikdo nebyl Kristu blíže než ona, jeho skutečná matka. A jestliže je církev mystické tělo Kristovo, kdo může být blíže církvi, vyvozuje otec Braitto. Maria je podle něho matkou církve, matkou nového lidu, protože je matkou hlavy církve – Ježíše Krista.¹⁴⁰

V šesté části kursu o církvi se Braitto věnuje vztahu individuality a společenství. A konstatuje: Čistý individualismus je sobectví, je nutné ho potírat. To ale nicméně neznamená setření individuality každé osobnosti. Důležitá část života církve se totiž podle Braitto odehrává v našich nitrech. V souznění se sv. Pavlem otec Braitto hovoří o nutnosti nechat rozkvést Boží život v každém z nás. Rozvoj osobnosti je ale podle něho možný jen ve společenství.¹⁴¹

V sedmém čísle desátého ročníku revue Na hlubinu nebyl další díl *Kursu o církvi* takto označen. Přesto z číslování seriálu v dalších číslech revue vyplývá, že článek „Matka živých“ byl součástí kursu o církvi. Braitto v tomto díle opakuje a rozvíjí myšlenky z předešlých částí. Církev jako Kristovo mystické tělo označuje za pokračování Vtělení. Právě z tohoto faktu odvíjí nárok na unikátnost církve, na její samospasitelnost. Znovu zmiňuje myšlenku našeho povolání k Božímu synovství. Církev je podle něho místo spojení nás, Božích dětí, s Kristem. Spása a milost k nám přichází skrze Krista a Kristus je tajemným způsobem církve, píše Braitto. Zdůrazňuje propojení církve, milosti a svátosti. Uzavírá tento článek s tím, že církev je opatrovnící duchovního života, že z ní pochází různé způsoby zbožnosti a že má i autoritu učitelskou.¹⁴²

Následuje osmý díl s názvem „Svátost jednoty církve“. Ten je celý věnován významu eucharistie. Braitto nejdříve upozorňuje na to, že jeden stůl posvátné eucharistické hostiny je důvodem pro jednotu církve. Církev totiž povstala z Kristovy oběti, z jeho probodeného boku na kříži a eucharistie je nekrvavé zpřítomňování této oběti. Eucharistie tedy bytostně souvisí se vznikem církve a tudíž ji stále oživuje. Je v ní veškerá milost, kterou zprostředkovala Kristova oběť na kříži. V ní se také naplňuje Kristův příslib jeho trvalé přítomnosti v církvi. Z eucharistie čerpali sílu mučedníci a apoštolové. Článek pak uzavírá konstatováním, že jen skrze eucharistii můžeme dojít k Bohu a to je i cíl a smysl církve.¹⁴³

¹⁴⁰ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Maria a církev, in: Na hlubinu 5 (1935) 266–270.

¹⁴¹ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Osobnost a společenství v církvi, in: Na hlubinu 6 (1935) 329–334.

¹⁴² Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Matka živých, in: Na hlubinu 7 (1935) 393–397.

¹⁴³ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Svátost jednoty církve, in: Na hlubinu 8 (1935) 457–461.

Devátý díl nebyl opět přesně označen. V dalším čísle Na hlubinu je už ale poslední desátý díl označený jako zakončení, takže článek „Srdce a duše církve“ je devátou částí kursu. V něm Braitó pojímá církev z pohledu pneumatologického. Cituje sv. Tomáše Akvinského a označuje Ducha svatého za srdce církve. Propojuje Ducha svatého s církví ve dvou rovinách. První je rovina milosti. Duch svatý je totiž dárce všech milostí a garantem nadpřirozeného života církve. Druhou rovinou je láska. Dokonalost je podle sv. Tomáše a sv. Bonaventury právě v lásce. Duch svatý vychází jako láska z Otce a Syna. Vtělení Krista je nejvyšší úkon lásky a pokračováním Vtělení je církev. Její vznik je proto úzce spojen s láskou a tedy i s Duchem svatým. Braitó pak v souladu se sv. Augustinem a sv. Irenejem, které cituje, dovozuje důsledky pro duchovní život jednotlivce. Čím úžeji je totiž člověk podle něho propojen s mystickým tělem Krista, s tělem církve, tím více v něm působí Duch svatý.¹⁴⁴

Otec Braitó zakončil *Kurs o církvi* desátým dílem pod titulkem „Církevní svatovláda“.

V tomto kursu cituje Braitó Didaché, sv. Jana Zlatoústého (v obou případech v souvislosti s eucharistií a v souvislosti s jejím významem pro utváření a přetrvávání společenství věřících v mystickém těle církve) a často také sv. Tomáše Akvinského. Toho především na podporu pojetí církve jako mystického těla Kristova, při vysvětlování významu Panny Marie pro církev, při probírání důležitosti eucharistie pro život církve i jednotlivého křesťana a také v souvislosti se zdůrazněním pneumatologického aspektu církve. Ve stejné souvislosti cituje i sv. Bonaventuru.

Poprvé ve čtvrtém díle a později i v dalších se odvolává na eklesiologii sv. Pavla. Zdůrazňuje také pavlovské pojetí duchovního života jako důsledného následování Krista, jako smrti a vzkříšení v novém životě skrze křest, jako snahu o to, aby Kristus v nás žil, abychom si Krista doslova oblékli.

Souhrnně lze říci, že otec Braitó přináší v tomto kursu o církvi a duchovním životě v ní pohled na církev jako na živoucí organismus. V souladu s přístupem k eklesiologii, který razili tehdejší přední teologové a který se později prosadil v encyklice *Mystici corporis* a plně pak v dokumentech II. vatikánského koncilu, upozorňuje na vnitřní, neviditelné proudění duchovního života uvnitř církve a považuje ho za zásadní. Upomíná na propojení církve a spirituality. Duchovní život jako cesta ke svatosti je podle Braitó

¹⁴⁴ Srov. BRAITÓ, Silvestr Maria: Srdce a duch církve, in: *Na hlubinu* 9 (1935) 527–530.

s církví nerozlučně spjat. Podstatou církve je milost a milostí, která se nám dostává ve svátostech, je možné duchovně růst.

Braitovo pojetí církve a duchovního života v tomto kursu v revue *Na hlubinu* je důsledně christocentrické, přičemž ale neopomíjí ani význam Ducha svatého pro nadpřirozený život církve. Církev je Kristovo mystické tělo, hlavou církve je Kristus, milost se do církve rozlévá s krví Kristovy oběti. S tím souvisí Braitův důraz na eucharistii, jako na zpřítomňování této oběti, jako na svátost, která všechny sjednocuje.

Naše spása je podle Braitova propojena s naší účastí na mystickém těle Kristově. Pro spojení s Kristem uvádí dva hlavní způsoby, jak toho dosáhnout, a tím naznačuje základní osu duchovního života: eucharistii a modlitbu. Všechny prostředky ke spáse byly vloženy Kristem do církve. Další směrnice pro duchovní život podle Braitova vyplývá z napětí mezi individualitou a společenstvím v církvi. Zatímco duchovní život se má v každém z nás odehrávat v nitru, je uskutečnitelný jen v církvi, která je společenstvím.

Je-li Maria Matkou církve, má i klíčovou roli pro náš duchovní život. Maria byla dokonalá ve své lásce a plná milosti – takové jsou podle Braitova požadavky, které cílí na náš duchovní život.

Na základě tohoto souhrnu můžeme Braitovo pojetí spirituality tak, jak je představil v tomto kursu v revue *Na hlubinu*, charakterizovat jako důsledně eklesiální, christocentrické, eucharistické, odehrávající se nedílně v rovině individuální i v rovině společenství a také jako pneumatologické. Odkazuje na kontext duchovního života jako Božího dětství, jako cesty ke svatosti, která spočívá ve zpodobování se s Kristem. Pro duchovní život v tomto pojetí jsou klíčové kategorie: láska, milost a svátosti.

2.7 Ideálem spirituality je ztotožnění s Kristem

Vojtěch Novotný se ve své studii o české katolické eklesiologii v první polovině 20. století podivil nad tím, že se v dílech otce Braitova objevilo eklesiologické téma poprvé až v roce 1933.¹⁴⁵ V tomto roce totiž vyšla téměř dvousetstránková publikace s názvem *Církev. Myšlenky a doklady*.

¹⁴⁵ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: Česká katolická eklesiologie na počátku druhé poloviny 20. století, in: NOVOTNÝ Vojtěch (ed.): Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století, Praha: Karolinum, 2007, 25.

Jak už jsme zmínili výše, tato kniha je úplně první eklesiologickou publikací otce Braita. Je strukturována do 31 kapitol. Rozvržení kapitol podle Novotného ukazuje, že se otec Braitto držel nejdříve obvyklého rozvržení témat apologetického traktátu *De Ecclesia*.¹⁴⁶ Soustředil se na založení církve, dále na hierarchii v církvi, na neomylnost a na papežství. Pak se už ale od sedmé kapitoly nazvané „Mystické tělo Kristovo“, tedy v následujících třech čtvrtinách knihy, věnuje dalším tématům. Například si všímá duchovního života v církvi, vztahu jednotlivce a společenství, charity nebo i manželství.

V sedmé úvaze („Mystické tělo Kristovo“) rozvíjí eklesiologii mystického těla Páně tak, jak ji i později nalézáme v Braitových článkách a publikacích. Je založena na nauce o církvi, jak ji přednesl sv. Pavel, tedy na tom, že Kristus z nás přišel opět udělat Boží děti a svůj nadpřirozený život vлил do své církve. Na podporu své eklesiologie povolává i Tomáše Akvinského. Církev a Kristus tvoří jednu mystickou osobnost.¹⁴⁷

Braitto aplikuje tyto myšlenky na duchovní život. Ideálem člověka by mělo být úplné ztotožnění se Kristem, rozšiřovat mystické Kristovo tělo, „napájeti je ve své oběti obětí a krví Kristovou, hle, toť je smysl kolektivního následování Krista“. Toto pak nazývá „svatou, krásnou, ideální, čistou kolektivností, která dovede všechno dáti, všechny síly mobilovati pro štěstí, ale pro nekonečné, velké, věčné štěstí všech“. Nabízí tuto ideu jako protiváhu komunistického kolektivismu, ve kterém vidí už ve třicátých letech minulého století, nebezpečí pro mladé lidi. Vidí v ní také lék na individualismus, na „Kantův jed subjektivismu“, do sebe zahleděného „já“.¹⁴⁸

Následují kapitoly „Katolicita církve“ a „Duch svatý v církvi“. Právě posledně jmenovaná kapitola vybočuje z linie tehdejších oficiálních traktátů o církvi. Popisuje, jak Duch sv. v církvi působí. Odvolává se, podobně jako v samostatné kapitole *Kursu o církvi* v revue Na hlubinu věnované Duchu svatému, na sv. Tomáše Akvinského. Na jeho výrok, že Duch svatý je duší a srdcem církve. Rozvíjí v této deváté úvaze své knihy i stejné myšlenky jako o dva roky později v *Kursu o církvi*. Nazývá Krista hlavou církve, Ducha svatého principem podstaty, činnosti a života církve.¹⁴⁹

Právě myšlenky otce Braita, které pojímají církev i z pneumatologického úhlu pohledu, patří mezi ty, jejichž bezprostřední ozvěny je možné nalézt v dokumentech II. vatikánského koncilu. Cenné je především zakomponování trojičního tajemství,

¹⁴⁶ Srov. tamtéž 25.

¹⁴⁷ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Církev. Myšlenky a doklady, Praha: Universum, 1933, 48–53.

¹⁴⁸ Srov. tamtéž 48–53.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž 60–65.

sebedarující se lásky Otce a Syna, kteří právě jako tuto lásku vydechují Ducha svatého, do samotného základu církve. Dále také to, že posvěcující milost, hlavní dar Ducha svatého, je principem vnitřního obohacení, posvěcení člověka v církvi.

Právě církev označuje Braitó jako prostředí, jako živnou půdu proto, aby se z dítěte hněvu stala dítěte Boží. Máme se podle něho stát dětmi, které dorostou ke zralosti královského kněžství a svatého lidu. Lidé nejsou svatí, ale mají se jimi stát. Očišťovat se, stávat se čistými od tohoto světa, to je jádro duchovního života, uvádí autor v kapitole „Duchovní život v církvi“. Ideál církve je pro Braitó více než ideál světské výchovy. Výchova církve má člověka naplnit božským. Bůh nám totiž dal nesmírný dar: účast na své přirozenosti.¹⁵⁰

Církev člověka pozvedá tím, že ho uvádí do tajemství Božích. Každý krok je přitom darem Božím. Darem milosti, se kterou přichází do duše nadpřirozený Boží život. Tento život má v duši růst, to je pravý duchovní život, říká otec Braitó. Svátosti jsou podle autora prvním prostředkem duchovního života, pak následují ctnosti.¹⁵¹

Duchovní život křesťana se podle Braitó rozvíjí dvojí cestou: cestou svátostnou, která nám dává Boha a jeho milost, a cestou asketickou, na níž se touto milostí snaží člověk přetvořit podle Boha. Ono přetvoření se děje skrze Krista.¹⁵² A na závěr Braitó upozorňuje, kde to vše začíná: u modlitby. Bez modlitby se duchovní život neobejde. Modlitbou se podle něho stále dotýkáme Boha a přijímáme od něho jeho sílu a milost.¹⁵³

¹⁵⁰ Srov. tamtéž 90.

¹⁵¹ Srov. tamtéž 91.

¹⁵² Srov. tamtéž 92.

¹⁵³ Srov. tamtéž 93.

3. VZTAH K BOHU

Ve třetí kapitole hraje klíčovou úlohu člověk a jeho vztah k Bohu. Nejdříve se budeme zabývat kategorií „přátelství s Bohem“, která v textech Silvestra Maria Braita hraje podstatnou roli. V dalších částech se pak soustředíme na ctnosti, milost a lásku, jako na důležité dary a nástroje pro postup v duchovním životě.

3.1 Bůh miluje svůj lid

Pojem přátelství se prolíná celými lidskými dějinami. Nabývá různých podob a dostává různé charakteristiky. O důležitosti přátelství mezi lidmi byli přesvědčeni učenci v antice, stejně jako jsou o ní přesvědčeni dnes. Zatímco o přátelství mezi lidmi není v běhu dějin myšlení pochyb, na to, zda je uskutečnitelné přátelství mezi člověkem a Bohem, se názory lišily.

Například řecký filozof Aristotelés považuje přátelství za životně nezbytnou ctnost a rozlišuje tři druhy přátelství: přátelství pro radost, pro užitek a přátelství činící dobro. Podle Aristotela je přátelství rovnost a pospolitost. Právě přátelství se navíc vyznačuje svobodou. Z těchto úvah vyplývá, že jakkoliv Aristotelés vyzvedává přátelství mezi lidmi, je skeptický k přátelství mezi Bohem a člověkem. V tomto vztahu totiž podle něho chybí rovnost.¹⁵⁴

Étos přátelství ve Starém zákoně je velmi podobný tomu antickému. Přátelství má být věrné, spolehlivé a osvědčuje se v krizi. Právě přátelství spočívá v moudrosti, protože nejlepší cestou k němu je bázeň před Bohem a věrnost Zákonu. Z toho lze také vyvodit, že na přátelství s Bohem se Starý zákon dívá spíše skepticky. Vztah k Bohu je totiž ve starozákonní tradici charakterizován především bázní a láskou. Opět se uplatňuje především argument, že v přátelství je cítit něco rovnostářského. Bůh miluje svůj lid, ale požaduje, aby ho tento lid považoval za jedinečného.¹⁵⁵

¹⁵⁴ Srov. SÖDING, Thomas: Přátelství s Ježíšem, in: Salve 1 (2010) 9–12.

¹⁵⁵ Srov. tamtéž 12–13.

V Novém zákoně je pak přátelství zmiňováno především v eklesiologických souvislostech. Vychází z christologie, tedy z přátelství s Ježíšem, Synem Božím, který se stal člověkem. Přátelství s Bohem a s lidmi se sjednocuje. Rozhodující je, že Ježíš vidí své učedníky jako přátele. Téma přátelství je rozvinuto především v Janově evangeliu. Klíčem je láska, protože Ježíšova láska proměňuje postavení učedníků. Ze služebníků se stávají přátelé. A Ježíšova smrt na kříži toto přátelství pečeti. Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele, říká Ježíš. (Jan 15, 13). Přátelství s Bohem se v Janově teologii objevuje v podobě přátelství s Ježíšem.¹⁵⁶

Také sv. Augustinus se zabývá tématem přátelství. Blízkost přátel pro něho zůstává vždy jednou z nejdůležitějších věcí a stále usiluje o budování mezilidských vztahů vzhledem k lásce. Mezi přátelstvím a láskou viděl úzký vztah, nicméně mezi nimi rozlišoval. Láska k bližnímu je podle sv. Augustina povinností, přátelství pak spíše darem. Pro Augustina pravé přátelství existuje pouze v Bohu, tedy mezi těmi, kdo jsou spojeni s Bohem a to poutem lásky, která je darem Ducha svatého. K přijetí přátelství s Bohem je sice důležitá lidská aktivita, zároveň nás ale zcela přesahuje a je k němu potřeba Boží milost.¹⁵⁷

Sv. Tomáš Akvinský navazuje ve svých úvahách o přátelství na Aristotela. Přátelství považuje za důležitý pojem charakterizující vztah mezi člověkem a Bohem. Jde totiž o to, že přátelství představuje chtít pro druhé dobro a tyto dobra sdílet, tedy žít ve vzájemném společenství. Přátelství mezi člověkem a Bohem je tedy podle sv. Tomáše formou společenství mezi rozumným tvorem a jeho tvůrcem.¹⁵⁸

Ústředním bodem Tomášových úvah je přesvědčení, že lidská existence má svůj smysl a podstatu jen v Boží blízkosti. K naplnění této existence dochází jen v životním společenství s Bohem. Sv. Tomáš zdůrazňuje že cílem křesťanského mravního života je přátelství s Bohem. Klíčové tři roviny tohoto vztahu vidí v lásce, v Kristu a ve svátostech. Tady se právě sv. Tomáš může odpoutat od Aristotela a uvažovat o skutečném přátelství mezi Bohem a člověkem. Umožňuje mu to víra v Krista, to, že se v něm Bůh daroval a umožnil nám důvěrné sblížení s Ním. Přátelství je podle Tomáše ctností, Božím darem, který překračuje možnosti lidské přirozenosti a činí ji schopnou nadpřirozeného života, tedy společenství s Bohem.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Srov. tamtéž 15–17.

¹⁵⁷ Srov. POŘÍŽ, Jan: Nic není člověku na světě přátelské bez člověka..., in: Salve 1 (2010) 42.

¹⁵⁸ Srov. GUEULLETE, Jean-Marie: Přátelství u sv. Tomáše Akvinského, in: Salve 1 (2010) 71–73.

¹⁵⁹ Srov. tamtéž 74–77.

Důležitý aspekt do chápání přátelství s Bohem vnáší sv. Terezie od Ježíše. Daří se jí totiž propojit kategorii přátelství s modlitbou. Právě modlitbu tato světice pojímá jako přátelství s Bohem, přičemž za klíč ke křesťanské modlitbě považuje Krista a uvádí ji tak do vztahu se základní charakteristikou křesťanství, totiž s láskou.¹⁶⁰

3.2 Přátelství s Bohem

Ve třetím ročníku nastolil otec Braitto v rámci duchovních kursů důležité téma. Rozebíral vztah člověka k Bohu a popisoval ho už zmíněným přátelstvím s Bohem. Kurs nese stejné jméno a jeho spoluautorem se stal Emilián Soukup.

Braitto v kursu vychází z této úvahy: náš vztah k Bohu považuje za příliš otrocký a připomíná Ježíšova slova učedníkům, ve kterých je nazývá přáteli. Zároveň tak vyjadřuje základní směrnicí pro postup v duchovním životě. Kristus přináší novou smlouvu, protože on sám je tou smlouvou mezi námi a Otcem. Cesta dítek Božích je oním směrem, kterým má postupovat náš duchovní život.¹⁶¹

Autor se opět vrací ke zdůraznění lásky, v níž spočívá naše dokonalost v duchovním životě. Připomíná totiž rady sv. Tomáše Akvinského, který hovoří o tom, že dokonalost dítek Božích je v lásce.¹⁶²

Ale jak Braitto přátelství s Bohem definuje? Jako vzájemné spojení dvou bytostí, které se milují, které mají něco společného. Je to spojení v lásce. Bůh chce naše dobro, je naším přítelem. Dává nám dobro, dává nám sebe. Přátelství předpokládá vzájemnost a duchovní život nás musí povznášet k této vzájemnosti a tedy se musí podle Braitto stát spojením s Bohem. A dodává: Co máme s Bohem společného? Jsme jeho obrazem, on si nás vyvolil za své děti.¹⁶³

„Bůh jest láska“ – tento titul nese třetí díl kursu nazvaného *Přátelství s Bohem*. Otec Braitto nejdříve uvažuje nad tím, jak se toto slovní spojení často zneužívá. Pak

¹⁶⁰ Srov. CERVERA, Jesús Castellano: Křesťanská modlitba – přátelství s Bohem, in: *Salve* 1 (2010) 83–84.

¹⁶¹ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria, *Nová cesta*, in: *Na hlubinu* 1928, č. 1, 6.

¹⁶² Srov. *tamtéž* 7.

¹⁶³ Srov. *tamtéž* 9–11.

uvažuje o jeho pravém významu. „Láska jest síla jednotící, neboť k sobě připíná jiné věci, k nimž se má jako k sobě,“ cituje autor sv. Tomáše Akvinského.¹⁶⁴

Bůh stále dává a ničeho od nás nenabývá. Vše je jeho darem, vyvozuje dále Braitto. Bůh nám svou láskou dává přednost před ostatními tvory. Naopak lidská láska je kolísavá, mění se a ochabuje. Láska Boží nám ale dala sebe, i přes naši vinu. Ježíš je prostředníkem Boží lásky, svou smrtí nám vykoupil Boží přátelství.¹⁶⁵

V následujících dílech kursu, tedy ve 4. a 5. díle, pak spoluautor Emilián Soukup uvádí další charakteristiky kategorie přátelství s Bohem. Píše, že přátelství s Bohem je zajištěno bázni, že je zvláštní právě tím, že vábí i hrozí zároveň. Vábí svou dokonalostí a hrozí svou spravedlností.¹⁶⁶

Soukup také znovu rozvíjí myšlenku, že základní charakteristiku našeho přátelství s Bohem nám zjevuje Ježíš ve svém vztahu k apoštolům. Opakuje se tak Braitův námět z předchozích dílů. Přátelství podle Soukupa začíná pozorností, prohloubení přátelství je chápání bytosti, jejích pohnutek a jednání. Vrcholem je pak ono porozumění, které sv. Tomáš Akvinský popisuje jako trvalé přebývání milovaného v milujícím.¹⁶⁷

Podstatou přátelství je soulad. Srdce obou bytostí jsou sladěna do jedné tóniny. Soulad je principem vnitřního trvalého spojení a proto soulad mezi vůlí Boží a naší je podle Braitto základním prvkem nadpřirozeného života. Bůh chce naše dobro, chce naši dokonalost, proto nám dal přikázání. Zákony jsou dvojího druhu: jedny nás zbavují překážek a hrází, které nás odlučují od Boha, druhé nás k Němu připodobňují. Ukazují nám, jak používat věci stvořených. Další zákony nás uvádějí do Tajemství Božích, učí nás jednat, zdokonalují nás, činí nás svatými. A to je podle Braitto askeze: vychovávání sebe, svých sklonů, umrtvování vlastního já. Askeze cvičí tělo, aby bylo dobrý nástrojem duše. Askeze ale také připravuje duši, otužuje ji, aby obstála v boji, až bude přirozenost líčit krásu zapovězeného ovoce. Na druhou stranu ale Braitto zdůrazňuje, že askeze není vše a že na ní nelze ustrnout. Je pomůckou, ale ne duchovním životem. Láska si žádá více. Žádá si připodobnění ke svému vzoru, žádá si společnost dobra, společenství s Bohem. Přátelství si totiž žádá neustálé rozvíjení.¹⁶⁸

¹⁶⁴ BRAITTO, Silvestr Maria: Bůh jest láska, in: Na hlubinu 2 (1928) 58.

¹⁶⁵ Srov. tamtéž 60.

¹⁶⁶ Srov. SOUKUP, Emilián: Zajišťovat přátelství, Na hlubinu 3 (1928) 60–64.

¹⁶⁷ Srov. SOUKUP, Emilián, Rozuměti příteli, in: Na hlubinu 1928, č. 3, 116 - 117.

¹⁶⁸ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria, Chťit přátelství s Bohem, in: Na hlubinu 1928, č. 3, 120 - 124.

Braitto hned v příštím, tedy čtvrtém čísle, upozorňuje, že člověk nesmí propadnout omylu, že nás vzhledem k výše uvedenému chce Bůh odříznout od všeho, mezi čím nám dává žít. Bůh nežádá abychom se vzdali jiného milování, ale abychom všechny lásky posvětili láskou nadpřirozenou. Jak tedy milovat věci a osoby? ptá se Braitto. A odpovídá: v Bohu a pro Boha. Odkazuje přitom na sv. Tomáše Akvinského, který říká, že kdo miluje přítele, miluje také vše, co je jeho. Náš bližní je dítkem Božím a je určen k Boží blaženosti. Je přítelem Božím a musíme ho rovněž milovat jako Bůh. My milujeme, protože Bůh miloval první. Z této lásky nesmíme vylučovat nikoho, ani nepřátele. Věci pak milujeme jako dary, jako prostředky k oslavení Božímu.¹⁶⁹

V devátém díle kursu *Přátelství s Bohem* nazvaném „Ve vzpomínkách“ se Emilián Soukup opět věnuje charakteristikám vztahu člověka k Bohu. Vyjmenovává tři období přátelství s Bohem. První nazývá přechodem z hříchu do vlažnosti, přičemž rozjímání je podle něho třeba zaměřit na ctnosti. Druhé období spočívá v usilování o pokrok v dobrém a tady je nutné rozjímat nad dobrotou a vlídností Boha. Nakonec třetí období je charakterizováno úsilím o sjednocení s Bohem.¹⁷⁰

Na stejné téma pak navazuje i otec Braitto. Rozebírá rozjímání a jeho různé cesty. Rozjímání společně se sv. Terezií považuje za důležité v boji proti hříchu. Braitto rozlišuje tři různé cesty rozjímání podle různých stavů naší duše. V prvním případě je člověk, který povstal z hříchů, drcen Boží dobrotou a pomyšlením na Boží spravedlnost. Pak je člověk uchvácen Božími vlastnostmi, chce přetrhout lidská pouta, duše prahne po Bohu. A konečně za třetí: ten, kdo si zvykl mravně jednat a láska Boží se s ním propojila, je jako přítel přiveden k poznání lásky a nekonečnosti Boží. To ale podle Braitto ještě není pronikání do Božích hlubin. Bůh před námi stále zůstává jako něco neproniknutelného a nekonečného. Co Bůh začal a v čem se my snažíme zdokonalit, musí sám Bůh dokončit. K tomu nám dává dary Ducha svatého, jako pomůcky užšího spojení s Bohem. Tyto dary podle Braitto posilují rozum a vůli, abychom se do Něho mohli nořit.¹⁷¹ Emilián Soukup i otec Braitto v dalších dílech kursu rozebírají jednotlivé dary Ducha svatého.

V předposledním textu kursu *Přátelství s Bohem* pak Soukup charakterizuje vítězství duše. Popisuje nejdříve trojí bojiště: duch bojuje s tělem, povinnost s potěšením a ctnost s nepravostí. Teprve když přátelství s Bohem ovládne duši, ovládne láska všechna

¹⁶⁹ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria, Přátelství posvěcující, in: Na hlubinu 1928, č. 4, 161 - 164.

¹⁷⁰ Srov. SOUKUP, Emilián, Ve vzpomínkách, in: Na hlubinu 1928, č. 5, 212 - 216.

¹⁷¹ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria, Silou Boží vedení..., in: Na hlubinu 1928, č. 5, 216 - 221.

tří bojiště. Pak podle Soukupa nastává vítězný pokoj. Je to pokoj hlubin, každá bouře zůstává na povrchu. Blažený neboli vítězný pokoj je začátkem posledních a nejdrahocennějších darů přátelství.¹⁷²

Kurs *Přátelství s Bohem* uzavírá stať otce Braita. Zamýšlí se v ní nad radostí. Konstatuje, že jediná a pravá je radost z dobra, které nepomíjí. Čím více Boha milujeme, tím více se radujeme. Bůh je nekonečný a nikdy se k němu dost nepřiblížíme. Tak naše radost může vzrůstat, stále se rozhořovat, až zapálí jednou celou naši bytost požárem věčného milování na hořícím srdci Božím, uzavírá otec Braito.¹⁷³

3.3 Křesťanský život je ctnostný

Ctnost – slovo, které se táhne jako červená nit dějinami spirituality. Tomáš Špidlík uvádí, že křesťanský život je ze své definice ctnostný a že každá křesťanská příručka asketiky o ctnostech mluví.¹⁷⁴ Vyjímkou není ani otec Braito, který o ctnostech hovoří v řadě článků a věnoval jim i celoroční seriál – *Kurs o ctnostech*. Vycházel v roce 1936 a měl deset dílů.

Ctnost se obvykle definuje – a tady je možné vystopovat vliv Aristotela – jako „cosi stálého, jako schopnost duše konat dobro, kdykoliv se naskytne příležitost“.¹⁷⁵ Rozdělení na čtyři základní ctnosti pak vypracoval Platón. Rozlišoval ctnost moudrosti, statečnosti, uměřenosti a spravedlnosti. Právě na tomto základě pak například Tomáš Akvinský vybudoval celý systém ctností. Křesťané také zavádí pojem božských ctností: víra, naděje a láska.¹⁷⁶

Otec Braito se ze základních pojmů duchovního života podrobně věnoval také milosti. I to je věčné téma teologických diskusí, které se v dějinách teologického myšlení odvíjely především v rovině poměru lidského snažení a pomocné ruky Boží, která nás pozvedává.

¹⁷² Srov. SOUKUP, Emilián, Vítězství, in: Na hlubinu 1928, č. 10, 461 - 464.

¹⁷³ Srov. BRAITO, op. cit., 465 - 469.

¹⁷⁴ Srov. ŠPIDLÍK: op. cit., 166.

¹⁷⁵ Srov. tamtéž 168.

¹⁷⁶ Srov. tamtéž 171–173.

Tím se dostáváme k vrcholu všech ctností, k lásce Spojení lidské a božské činnosti se projevuje při jejím uskutečňování. V lásce je dokonalost, zdůrazňuje v řadě textů Silvestr Maria Braitó. Své úvahy pak rozvíjí v dalším specializovaném kursu, v *Kursu o lásce k Bohu*.

3.4 Ctnosti mají za cíl spasení

Ve ctnostech se uskutečňuje křesťanský život. Tímto konstatováním otec Braitó nadepsal první článek *Kursu o ctnostech*, který v deseti dílech vycházel v revue Na hlubinu v roce 1936.

Za jednu ze základních ctností považuje Braitó spravedlnost. Má totiž za cíl nejvyšší společné dobro, tedy spasení a nadpřirozené štěstí. Spravedlnost určuje vzájemné vztahy lidí k sobě. Křesťanská spravedlnost vychází z víry a z hluboké křesťanské lásky ke všem. Po duchovní život je dodržování spravedlnosti podle Braitó klíčové.¹⁷⁷ Ctnost spravedlnosti má podle Braitó dále chránit život, včetně zdraví, soukromé vlastnictví, úctu, vážnost a čest. Základní pravidlo zní: Co nechceš, aby ti druzí činili, nečiň ty jim!¹⁷⁸

Dále otec Braitó hovoří o poslušnosti. Poslušností podle Braitó naplňujeme spravedlnost a uznáváme Boha za pána našeho života. Poslušnost je úkonem bohopocty.¹⁷⁹

Také pravdomluvnost je úkonem ctnosti, který završuje ctnost spravedlnosti, zdůrazňuje otec Braitó v souladu se sv. Tomášem Akvinským. Máme stát v pravdě, abychom žili životem podobným Bohu. Bůh se svými dary a tajemstvími totiž podle Braitó nevejde do duše, která žije z jeho nepřítele, která se spolčuje s duchem lži.¹⁸⁰

A nakonec otec Braitó hovoří o přívětivosti, která dovede učinit z bojovníků Božích vítěze. „Znovu zdůrazňujeme, že nadpřirozený život nedispensuje nás od přirozených ctností, nýbrž my jim mám právě dáti nadpřirozené posvěcení, máme růsti v jejich nadpřirozených paralelách,“ píše Braitó.¹⁸¹

¹⁷⁷ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Ctnosti uskutečňují křesťanský život, in: Na hlubinu 1 (1936) 7–11.

¹⁷⁸ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Kurs o ctnosti spravedlnosti, in: Na hlubinu 3 (1936) 150–153.

¹⁷⁹ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Křesťanská poslušnost, in: Na hlubinu 5 (1936) 294.

¹⁸⁰ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Pravdomluvnost, in: Na hlubinu 7 (1936) 434–441.

¹⁸¹ BRAITO, Silvestr Maria: Přívětivost, in: Na hlubinu 9 (1936) 597.

3.5 Maria je matkou milosti

V roce 1933 zahájil Silvestr Maria Braitto v revue *Na hlubinu Kurs o milosti*. Rozplánoval ho do deseti dílů a postupně se v nich věnoval charakteristice milosti, její důležitosti v duchovním životě a mariologickými souvislostmi. Opět se v jednom z článků dotkl pojmu přátelství s Bohem, které je jako vztah umožněno právě díky milosti. Rozebíral také to, jakým způsobem v lidech milost působí.

V prvním článku nazvaném „Největší dar“ Braitto nejdříve vymezuje pojem milosti. Podle Braitto milost znamená:

- lásku a dobrotu;
- zaslíbení této lásky;
- naši účast na božské přirozenosti a na božském životě v podobě daru.¹⁸²

Od milosti je odvozována důstojnost člověka. To je další charakteristika milosti, jak ji Braitto popisuje ve druhém díle nazvaném „Podobni Bohu“. Přesto připomíná, že vždy zůstává nekonečný rozdíl mezi člověkem a Bohem. Co je Bohu vlastní („Bůh je svatost sama, čistota a dokonalost“), to se v milosti posvěcující stává vlastností. Sv. Atanáš přirovnává činnost milosti k pečeti, která ve vosku zanechává svou stopu. Milost posvěcující člověka nezruší, ale celého ho pronikne. Milost je zároveň příslibem, že jednou s Bohem budeme dokonale spojeni. Je semenem slávy, tvrdí Braitto.¹⁸³

S milostí podle otce Braitto souvisí naše povolání ke svatosti. Bůh nám svou milostí dává lásku a láska je cestou ke svatosti. Sv. Tomáš Akvinský definuje svatost jako neposkvrněnost a čistotu. Naprostá správnost a dokonalost ve všem jednání, dokonalost myšlenky, činu i slova, jejich naplnění nejvyšším dobrem. Je to neporušenost, neposkvrněnost a čistota v myšlení, chtění i jednání. Na této správnosti nás Bůh činí účastnými.¹⁸⁴

¹⁸² Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Největší dar, in: *Na hlubinu* 1 (1933) 22–25.

¹⁸³ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Podobni Bohu, in: *Na hlubinu* 2 (1933) 76–79.

¹⁸⁴ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Účastníci svatosti Boží, in: *Na hlubinu* 3 (1933) 129–132.

Za zdroj veškeré milosti pak Braitto označuje Vtělení. Ve Vtělení se totiž stala ona zázračná výměna, která je podkladem celé lidské velikosti. Bůh se stal člověkem, abychom se my lidé mohli účastnit jeho svatého života. Bůh chtěl přijmout naši přirozenost, aby za nás zaplatil v naší přirozenosti. Tím byla naše přirozenost očištěna. Braitto cituje sv. Augustina: Abychom my, dítky lidské, mohly se státi dítkami Božími, On, Syn Boží jednorozený, stává se dítkem lidským. Aby se člověk mohl státi Bohem, Bůh se stává člověkem. Braitto pak uvádí: Milost spojení přirozenosti lidské a božské v osobě Věčného slova je největší milostí a je zdrojem všech milostí.¹⁸⁵

Z těchto úvah Braitto dále vyvozuje, že Maria je Matkou milosti, protože dala život tomu, jenž nám zjednal milost. Také proto, že se stala Matkou hlavy církve, pro niž a do níž byly Kristem dány všechny milosti posvěcující a pomáhající. Proto Braitto zdůrazňuje, že ona je zprostředkovatelkou všech milostí.¹⁸⁶

V šestém díle kursu se Braitto vrací k tématu přátelství s Bohem. Znovu v souladu se sv. Tomášem Akvinským ukazuje, že tento vztah důvěrného přátelství je nastolen působením milosti. Podle Braitta jsme nejenom Božími dětmi. Nejsme tedy jen v synovském vztahu, ale jsme ještě více vyznamenáni přátelským vztahem. Milost nás pozvedá nad stav otrocké bázně. Služba tomuto Pánu, který nám chce být přítelem, je službou nejvyšší svobody. Naše přátelství s Bohem je založeno na tom, že milost pozvedá naši přirozenost tak, že máme účast na Božím životě.¹⁸⁷

Na závěr kursu se Braitto zamýšlí nad tím, jak v lidech milost působí. A dochází těmto závěrům. Milost posvěcující má nejprve hojící účinek. Odstraňuje smrtelný hřích, činí z člověka zase milované dítě Boží. Milost posvěcující léčí rány duševním lékem. Milost posvěcující je účastí na Boží přirozenosti. Touto milostí přebývá Bůh v duši. Působení této milosti je v tom, že se snažíme vírou, nadějí, láskou s Bohem spojovat tak, jako tři Božské osoby mezi sebou jsou jedno v poznávání a v lásce.¹⁸⁸

¹⁸⁵ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Základ milosti, in: Na hlubinu 4 (1933) 193–196.

¹⁸⁶ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Milosti plná, in: Na hlubinu 5 (1933) 261.

¹⁸⁷ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Přátelství s Bohem, in: Na hlubinu 6 (1933) 323.

¹⁸⁸ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Podivuhodné působení milosti posvěcující v nás, in: Na hlubinu 7 (1933) 384.

3.6 Bůh si žádá lásku

V roce 1932 se Silvestr Maria Braitto soustředil na pojem lásky a postupně vydal desetidílný *Kurs o lásce k Bohu*. V tomto kursu se věnuje především charakteristice lásky, tomu, jak je důležitá pro duchovní život, a popisuje také, co z pojmu lásky vyplývá pro naše chování k bližním.

První díl *Kursu o lásce k Bohu* nese titul „Větší jest láska“. Přetvořit vlastní život tak, aby byl jediným úkonem nadpřirozené lásky k Bohu, to je to jediné, co si Bůh žádá. To je také to jediné, co je potřebné a co v konečném důsledku přináší výsledky. Vzápětí ale zdůrazňuje, že mnozí za lásku schovávají svou lenost a pohodlnost. Proto je důležité, aby se nejednalo o lásku sebestřednou, ale o lásku k Bohu. Braitto láskou vysvětluje tajemství světců: dlouhá příprava, dlouhé naslouchání Bohu, dlouhé připodobňování se Bohu, to vše zažehlo v jejich nitru takovou lásku, že sežehla jako požár vše, co stálo v cestě k Bohu. Zdokonalování lásky k Bohu znamená zaměřit se do středu všech věcí, zaměřit svoji snahu o duchovní život do jeho pravého středu, totiž do Boha, jenž je zdrojem života v nás.¹⁸⁹

Nadpřirozená láska k Bohu je podle Braitto účastí na životě Božím. Kdo žije životem lásky k Bohu, žije životem věčným. Naprostou dokonalost lásky tady na světě nikdo nedosáhne, protože podle sv. Tomáše je k tomu potřeba, aby se duše zcela vyjádřeně věnovala Bohu. To je možné pouze v nebi, kde život ani denní roztržitost ani slabost naší přirozenosti neodvádí od Boha. Tady je možná pouze ta dokonalost, při které se duše celou svou snahou věnuje Bohu, pouze s výjimkou životních potřeb a lidské slabosti. Třetí dokonalost je obecná, jsme k ní všichni zavázáni, abychom nekonali nic proti lásce Boží.¹⁹⁰

Láska je radostná, pokojná a milosrdná. Takto Braitto ve třech dalších dílech lásku k Bohu popisuje. Láska není podmračenou, mrzoutskou, nezoufá si nad hříšným světem, má totiž nade vši bídou jedno dobro – Boha, vypočítává Braitto.¹⁹¹

Pokoj je ovocem lásky, protože skutečná láska k Bohu soustředuje celého člověka, všechny jeho žádosti, všechno to, co člověk může chtít kolem středu, který stačí lidské duši. Kdo se opravdu přimkne k Bohu, ví, že má v Bohu všechno, proto není jako bytost rozeklaný touhami.¹⁹²

¹⁸⁹ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Větší jest láska, in: Na hlubinu 1 (1932) 8–12.

¹⁹⁰ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Život lásky, in: Na hlubinu 2 (1932) 63–66.

¹⁹¹ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Láska radostná, in: Na hlubinu 4 (1932) 200.

¹⁹² Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Láska pokojná, in: Na hlubinu 5 (1932) 258.

A do třetice je láska k Bohu zdrojem milosrdenství. Láska Boží nás povolává k lásce k bližnímu. Milosrdenství je ctností, která se snaží ze soucitu a z lásky pomoci bližním. Milosrdenstvím duchovně rosteme.¹⁹³

V závěru *Kursu o lásce k Bohu* vyvozuje Braitó některé důsledky pro chování člověka vůči svým bližním. Vysvětluje, jak se chovat k cizím chybám. V takovém případě je nutné se vyvarovat extrémům: tedy příkrému odsouzení i lhostejnosti. Braitó ten správný postoj nazývá bratrským napomínáním, které má zdroj v lásce k bližnímu a tedy i v lásce k Bohu. Nazývá ho také duchovní almužnou.¹⁹⁴ Obzvláště pak Braitó v souznění se sv. Tomášem Akvinským kritizuje závist a nenávisť¹⁹⁵, ale také nesvornost a hádky.¹⁹⁶

¹⁹³ Srov. BRAITÓ, Silvestr Maria: Láska milosrdná, in: Na hlubinu 6 (1932) 328–331.

¹⁹⁴ Srov. BRAITÓ, Silvestr Maria: Bratrské napomínání, in: Na hlubinu 7(1932) 378.

¹⁹⁵ Srov. BRAITÓ, Silvestr Maria: Závist a nenávisť, in: Na hlubinu 8 (1932) 485–488.

¹⁹⁶ Srov. BRAITÓ, Silvestr Maria: Nesváry a hádky, in: Na hlubinu 9 (1932) 511–514.

4. VÝŠINY DUCHOVNÍHO ŽIVOTA

Ve čtvrté kapitole se budeme nejdříve zabývat modlitbou, její charakteristikou a přínosem sv. Terezie z Avily, kterou otec Braito považuje za klíčovou pro své pojetí. Pak se zaměříme na duchovní očišťování na mystické cestě k Bohu.

4.1 Modlitba jako charakteristika člověka

Slovník spirituality uvádí, že pro definici modlitby je klíčová charakteristika člověka, který se modlí, a rozlišuje tři nezbytné známky vnitřní struktury toho, kdo modlitbu zakouší: je to jednak víra v jednoho osobního, živého Boha, dále víra v jeho přítomnost a za třetí pak dramatický dialog mezi člověkem a Bohem. A dále uvádí také tři charakteristiky specifického rázu křesťanské modlitby. Spojujícím činitelem je ve všech třech charakteristikách osoba Ježíše Krista. První charakteristika totiž uvádí, že křesťanská modlitba vrcholí v Kristu, který jedinečným způsobem nazývá všemohoucího Boha slovem *Abba*, Otče. Křesťanská modlitba je možná jen v Kristu a ke Kristu. Jen tak můžeme Boha oslovit tak jako on. V Kristu se nám Otec přibližuje, projevuje se jako „Bůh s námi“. A za třetí: specificky křesťanská modlitba vyjadřuje víru v Nejsvětější Trojici.¹⁹⁷

Různých definic modlitby se v dějinách teologie objevilo bezpočet. Navíc se jedná o mnohovrstevnatý fenomén, který není jednoduché shrnout do několika slov. Přesto se autoři shodují, že pro křesťanské chápání modlitby má základní význam její dialogický charakter, vztah mezi Bohem a člověkem. Z pozice Boha, jako adresáta modlitby, se v modlitbě uskutečňuje odpověď na naše povolání, uskutečňuje se tak naše „ano“ společenství s Otcem skrze Krista v Duchu svatém. Tato odpověď má navíc úzký vztah k církvi, protože jednotlivec stojí před Bohem jako součást těla Kristova, jako člen Božího lidu. Z hlediska člověka se pak v modlitbě uskutečňuje odpověď víry, naděje a lásky.¹⁹⁸

Tomáš Špidlík zdůrazňuje, že je nesnadné modlitbu definovat. Přestože je mnoho způsobů, jak se lidé modlí, nejsou rozdíly mezi nimi tak zásadní a podstatné. Dělí

¹⁹⁷ Srov. HÄRING, Bernhard: Modlitba, in: Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 523–532.

¹⁹⁸ Srov. WEISMAYER: op. cit., 108–110.

modlitbu, podobně jako Silvestr Maria Braitto, na modlitbu ústní, mentální (vnitřní) a mystickou. Těmto třem druhům modlitby pak odpovídají i stručné definice. Modlitba ústní je rozhovorem s Bohem, modlitba mentální pozdvižením mysli k Bohu a modlitba mystická pak pozdvižením srdce k Bohu.¹⁹⁹

4.2 Učitelka modlitby

Svatá Terezie z Avily (1515–1582) stále platí za zcela mimořádnou učitelku cesty modlitby v dějinách církve. Téměř všichni pozdější duchovní autoři na ni navazují. Právě jí a její pokračovatele (např. sv. Alfonsa Liguori nebo sv. Františka Saleského) otec Braitto ve svých spisech a v kursu *Vnitřní modlitba* nejčastěji cituje.

Sv. Terezie chápe modlitbu jako přátelský rozhovor, jako časté rozprávění s tím, o němž víme, že nás miluje. Je to tedy rozhovor lásky mezi přáteli. Právě pojetí modlitby jako přátelství s Bohem nachází styčné body s tím, jak modlitbu popisuje ve svém díle otec Braitto. Další podobnost je možné odhalit v chápání metody při modlitbě. Sv. Terezie i S. M. Braitto považují metodu sice za důležitou, nicméně až za druhotnou. Sv. Terezie je zastánkyní svobody duše, která se podřizuje vedení Ducha svatého. Světice navíc netvrdí, že modlitba rovná se duchovní život. Duchovní život považuje za mnohem členitější a rozmanitější a modlitbu za jeho sice důležitou a mimořádnou, ale stále jen za jednu z jeho součástí.²⁰⁰

Sv. Terezie při úvahách o modlitbě hovoří především z praktického pohledu, popisuje postup v modlitbě s mimořádným psychologickým vhledem. Rozlišuje tři stupně aktivní, asketické modlitby a čtyři stupně pasivní neboli mystické modlitby. Těchto sedm stupňů ve svém mistrovském díle Hrad duše přirovnává k jednotlivým komnatám hradu, ve kterém sedí uprostřed na trůně Kristus.²⁰¹

První komnaty patří začátečníkům, kteří jsou sice ve stavu milosti, přesto stále připoutáni k pozemským věcem a v nebezpečí pádu. Modlitba je v tomto případě vždy hlasitá. Druhým příbytkem procházejí ti, kteří začínají s opravdovou vnitřní modlitbou.

¹⁹⁹ Srov. ŠPIDLÍK: op. cit., 347–348.

²⁰⁰ Srov. AUMANN: op. cit., 179.

²⁰¹ Srov. tamtéž 179.

Jsou ale provázeni obdobími sucha a obtíží. Charakteristickou modlitbou tohoto období je rozjímání. Třetí příbytek znamená vědomí Boží přítomnosti, které je velmi živé a silné. Je to poslední stupeň získané modlitby a sv. Terezie ji nazývá modlitbou nabytého soustředění.²⁰²

Pak už následuje popis čtyř stádií mystické modlitby. Právě čtvrtá komnata nabízí duši první typ mystické modlitby. Ta se nazývá modlitbou ticha, je nadpřirozená a vlitá. Spočívá v niterném spojení rozumu s Bohem. Duše zažívá především živé vědomí Boží přítomnosti. V páté komnatě se pak jedná o modlitbu spojení – všechny síly duše se soustředí v Bohu. V šesté komnatě duše prožívá modlitbu extatického spojení. Bůh získává v duši stále větší vládu a zaplavuje ji světlem a svou útěchou. Ale i zde člověk prochází zkouškami a utrpením. V poslední, sedmé komnatě nastává stav mystického sňatku neboli proměňujícího spojení. V proměňujícím spojení se Nejsvětější Trojice sděluje duši nevyslovitelným způsobem. Duše zcela zapomíná na sebe, touží trpět a raduje se z pronásledování, zakouší velký zápal pro spásu duší.²⁰³

Učení sv. Terezie z Avily ale není jen mystické. Podle ní svatost nespočívá v neobyčejnosti. Základem svatosti je podle ní naprostá srozuměnost s vůlí Boží. Proto je nejlepší cestou k dokonalé lásce právě poslušnost. Jako prostředky na cestě růstu ve svatosti doporučuje pokoru, poslušnost, bratrskou lásku, svaté přijímání a především lásku k Bohu.²⁰⁴

4.3 Vnitřní modlitba

Tématu modlitby se otec Braitto ve svých duchovních kursech pravidelně věnoval. Ve čtvrtém ročníku modlitbě věnoval celý seriál, který měl už ustálený počet deseti dílů a autor ho začal psát v Římě. Braitto v úvodu kursu uvádí, že v něm uvede základy vnitřní modlitby, podá ucelený systém nauky o vnitřní modlitbě a pak pojedná o vyšším stupni modlitby. Zdůrazňuje důležitost vnitřní modlitby pro duchovní život, považuje ji za lék pro ozdravení duchovního života.²⁰⁵

²⁰² Srov. tamtéž 180.

²⁰³ Srov. tamtéž 180–181.

²⁰⁴ Srov. tamtéž 181.

²⁰⁵ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: V Bohu, in: Na hlubinu 1 (1929) 13.

Modlitbu Braitu definuje jako zbožné povznesení mysli k Bohu, jako prosbu k Němu za vše, co potřebujeme, abychom k Němu došli. Cílem modlitby je podle autora, aby bylo Boží království v nás a v celém světě. A o co můžeme v modlitbě prosit? Braitu uvádí, že v žádném případě nesmíme „žebrot“ o zdraví, počasí nebo zdar v práci. Máme prosit o milosti, o Boží pomoc a o pozemské dary jen v takové míře, v jaké je potřebujeme ke spáse.²⁰⁶

Rozlišuje ústní modlitbu, která je přípravou k modlitbě vyšší, vnitřní. Je to příprava k intimnímu styku s Bohem, který se projevuje ztišením, vanutím klidného, tichého Božího větru, ve kterém se duše modlí pohroužená do Boha. To je podle Braita jádro vnitřní modlitby. Dodává, že není vázána na konkrétní slova. Braitu definuje vnitřní modlitbu jako intimní styk s Bohem bez vyjadřování slova formulí, kdy se duše prostě ponoří do Boha a patří na Jeho vlastnosti a na Jeho svatá tajemství. Autor ve své typologii vnitřní modlitby rozlišuje modlitbu pro začátečníky, pokročilé a pro dokonalé. V této souvislosti pak vnitřní modlitbu člení na rozjímavou, milující (modlitba citů) a nazírající.²⁰⁷

Druhý díl pojednává o nutných přípravách na vnitřní modlitbu. Jako první podmínku uvádí Braitu „milost posvěcující, osvobození od těžkého hříchu, jenž odlučuje od Boha.“²⁰⁸

Vnitřní modlitba objímá Boha něžně, oddaně synovsky, uvádí dále Braitu. Proto se podle něho nelze ponořit do modlitby a dopouštět se chladně všedních hříchů. Právě to je podle něho příčinou toho, proč se dnes křesťané málo vnitřně modlí. Lidské srdce, které se chce nechat naplnit Bohem, se musí očistit. Podmínkou pro plodnou vnitřní modlitbu je tedy podle Braitu vytrvalý boj proti všedním hříchům. Jejich zdrojem je nezřízená přichylnost k pozemským věcem a nevyrovnaný proměr k tvorům, tvrdí Braitu.²⁰⁹

Musíme proto podle autora projít bolestnou, očištnou koupelí, abychom připravili srdce a mysl, musíme projít umrtvováním, jak to nazývají mistři duchovního života. Znamená to, že nedovolíme tělu, aby nás tolik zaměstnávalo.²¹⁰

Podle Silvestra Maria Braitu je nutné umlčet žádostivost věcí snadných, lesklých a mlhavých. Je nutné ořezat vše na své bytosti, co tíhne jinými směry než přímo vzhůru. Když se od všeho osvobodíme, ještě nejsme svobodni. My sami se stavíme mezi Boha

²⁰⁶ Srov tamtéž 11.

²⁰⁷ Tamtéž 13.

²⁰⁸ BRAITO, Silvestr Maria: Připravte duše své Bohu, in: Na hlubinu 2 (1929) 57.

²⁰⁹ Srov. tamtéž 58.

²¹⁰ Srov. tamtéž 59.

a nás. Musíme krůček za krůčkem, v každodenních záležitostech nazírat na vše z nadpřirozeného hlediska, ne z hlediska sobeckého.²¹¹

Ve třetím díle kursu se autor zabývá tím, co může člověka odvádět od vnitřní modlitby. Zmiňuje především roztržitost a vášně. V následujícím článku pak rozebírá problémy začátečníků. Uvádí totiž, že postup ve vnitřní modlitbě bývá provázen třemi úskalími. Jednak je to příliš snadná modlitba, dále vyprahlost a nakonec opuštěnost.²¹²

Pátý a šestý díl kursu o vnitřní modlitbě věnoval Braitovi rozjímavé modlitbě neboli rozjímání. Rozlišuje antropocentrickou metodu rozjímání, tedy rozjímání o věčných pravdách za účelem úpravy lidského života, aby člověk lépe sloužil Bohu a dále pak teocentrickou metodu, která spočívá v uchvácení krásou Boží.²¹³ Braitovi pak upozorňuje také na další druhy rozjímání: rozjímavé pozorování, rozjímavé zpytování svědomí, rozjímání při četbě a rozjímavou ústní modlitbu.²¹⁴

V sedmém dílu kursu se Braitovi dostává k modlitbě afektivní neboli citové. Autor používá výraz modlitba vznícená, modlitba citů podle něho není v odborném světě rozšířená. Braitovi upozorňuje, že o tomto typu modlitby se sv. Jan od Kříže ani sv. Fr. Saleský nezmiňuje. Jasně ale o ní hovoří sv. Terezie a odlišuje ji od mystického nazírání i od pouhého rozjímání. Dělí ji na dva stupně: na modlitbu zanícenou a modlitbu zjednodušenou neboli modlitbu ztišení.²¹⁵

Vznícená modlitba zaměstnává dychtivou část naší duše, nevyřazuje ale rozumovou složku. A takto Braitovi popisuje připravenost k tomuto druhu modlitby: svaté pravdy přešly takřka do naší krve, cítíme Boží velikost, blízkost, dobrotu. Překážkou podle Braitovi je naopak příliš silné zanícení pro materiální svět a příliš mnoho zájmu o vlastní osobu.²¹⁶ „Vznícená modlitba je nadpřirozený život dychtivé části naší duše, nadpřirozený, zvýšený život naší vůle. Je rozhovorem dvou milujících srdcí, srdcí, kteří si dobře rozumějí,“ definuje Silvestr Maria Braitovi.²¹⁷

Osmý díl kursu je věnován modlitbě zjednodušené. Duše je zaplavena velikostí Boží, Jeho láskou, Jeho milosrdenstvím, spravedlností, je zaujata tajemstvím Vtělení, Nejsvětější Svátostí a v tom všem se soustřeďuje a žije. Rozum je zklidněn, nepátrá

²¹¹ Srov. tamtéž 60.

²¹² Srov. BRAITOV, Silvestr Maria: V pláči i úsměvech, in: Na hlubinu 4 (1929) 169–173.

²¹³ Srov. BRAITOV, Silvestr Maria: Jak rozjímati, in: Na hlubinu 5 (1929) 225–229.

²¹⁴ Srov. BRAITOV, Silvestr Maria: Rozjímání pro všechny, in: Na hlubinu 6 (1929) 277–282.

²¹⁵ Srov. BRAITOV, Silvestr Maria: I srdce se chce modlit, in: Na hlubinu 7 (1929) 330.

²¹⁶ Srov. tamtéž 331.

²¹⁷ Tamtéž 332.

v Bohu po velikosti, protože je jí sražen k mlčení. Takto Braitto popisuje zjednodušenou modlitbu, kterou někteří autoři nazývají získaným nazíráním. Modlitba zjednodušená není ale podle Braitto čirým zíráním, ponořením se, ztracením se v Bohu.²¹⁸

Nejvyšší stupně modliteb nazývá Braitto mystickými a popisuje je v deváté části kursu. Do těchto vyšších stupňů uvádí Bůh sám, námaha nemá smysl, píše autor a cituje sv. Jana od Kříže, který zdůrazňuje, že k těsnému spojení s Bohem je nutné dokonale očistit rozum, vůli a srdce, být dokonalým nástrojem Božím, mít duši vyprázdněnou od stvořených věcí, mít uklidněné svědomí. A jak Bůh očišťuje? V tomto bodě si Braitto opět bere na pomoc sv. Jana od Kříže a píše o temné noci smyslů a ducha. Bůh očišťuje své věrné v jejich smyslech, od takové duše Bůh vzdaluje stvořené věci, duše nemá zalíbení v ničem než v Bohu, modlitba se stává nemožnou, svět ji unavuje, upírá své oči jen na Boha. Dále Braitto píše, že duše je vyprahlá, Bůh odnímá duši vše, co není On sám. Nepodporuje ji už usnadňováním rozjímání. Bůh vlívá do duše své milostné, láskyplné poznání sebe. Očišťování smyslů není jen přípravou, je branou, kterou vede Bůh duše sobě. Všechno, pokračuje Braitto, co duše dostávala od Boha ve smyslech musí zmlknout. Protože jsme zvyklí všechno poznání získávat smysly, nastávají útrapy. Vyvoleným se zdá, že je víra opouští, zkoušky se zdají být nepřekonatelnými, duše je ponoukána k nedůvěře ve vlastní síly, v sílu Boží. Není to ale opuštěnost od Boha, to se jen od člověka vzdaluje vše, co není Pán, doplňuje Silvestr Maria Braitto.²¹⁹

Po této zkoušce nastává klid, pokoj a mír. Pak následuje další zkouška, temná noc duše. A takto ji Braitto popisuje: Bůh čistí samotnou mysl, vrhá na duši ostré světlo, duše vidí Boží majestát, svou strašnou ubohost a každou sebemenší urážku Boží, která narůstá v jejích očích do nebetyčných rozměrů. Duše se musí slepě vrhnout do náruče Boha, nastává doba naprostého oddání se Bohu. Duše cítí, že Pán je blízko, ale že se ho nemůže dovolat. Svíjí se v mukách, v touze po Něm, jsou to muka lásky prodírající se k naprostému spojení s Bohem. Tento oheň spaluje všechno, co v duši zbylo jako lidský nános. Sebeláska je sežehnutá. V této chvíli začíná Pán mluvit zřetelně. Duše vystoupala do výšin mystické modlitby.²²⁰

Po modlitbě jednoduché – Braitto opravuje výraz z předchozích dílů, kde užíval výraz zjednodušená – nastupuje modlitba klidu (tato modlitba je okoušením Boha, duše

²¹⁸ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Modlitba zjednodušená, in: Na hlubinu 8 (1929) 385–389.

²¹⁹ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: K výšinám, in: Na hlubinu 9 (1929) 435–436.

²²⁰ Srov. tamtéž 436–437.

vedena Bohem se zabývá Bohem), pak modlitba jednotící (pasívně spojující duši s Bohem, všechny schopnosti jsou uchvácené Bohem, tato modlitba uchvacuje, absorbuje celého člověka, proniká ho, mobilizuje ho celého pro poznání a milování Boha) a modlitba jednotící extatická (podobná předchozímu stupni, všechny schopnosti jsou uchváceny Bohem). Vrcholem duchovního života, vrcholem jednotící modlitby je spojení dokonalé, spojení přetvořující, neboli *deificatio*. Nastupuje to, o čem podle Braita psal sv. Pavel: Žiji, ale nežiji více já, nýbrž žije ve mně Kristus.²²¹

4.4 Mystická cesta k Bohu

Dvanáct let po založení křesťanské revue Na hlubinu a po sérii kursů, které se věnovaly duchovnímu životu a jeho jednotlivým aspektům, zveřejnil Silvestr Maria Braito důležité shrnutí svého pojetí křesťanské mystiky. Bohužel to byl jeden z kursů, který provází nejasné označování názvy a počty dílů. Byť je z textu patrné, že Braito navazuje na jednotlivé díly, jako kurs je tento seriál označen jen v několika případech, v jednom případě se dokonce zřejmě jedná o vložený článek, který s látkou kursu vůbec nesouvisí. Jedná se o článek Umění a mravnost, který vyšel ve čtvrtém čísle ročníku 1938. Otec Braito se v něm zamýšlí nad vztahem víry a umění, nad osobností umělce, jeho mravními povinnostmi jako věřícího, vztahem k tvorbě a také tím, zda z víry plynou pro tvorbu nějaká omezení.²²² V souvislosti s těmito informacemi je zřejmé, že *Kurs o mystické cestě k Bohu* měl v roce 1938 pouze devět dílů.

Za klíčový můžeme považovat hned první díl tohoto seriálu. Braito ho nazval „Podstata křesťanské mystiky“ a podal v něm shrnutí svého chápání mystiky včetně stručného nástinu jejího historického vývoje.

Základem křesťanské mystiky v podání otce Braita je poznání. Bůh vkládá do naší duše, kterou stvořil ke svému obrazu, touhu po dokonalém poznání sebe sama. Bůh poznává sebe sama dokonale. To je podstata jeho vnitřního života, ze kterého vychází Syn. V nás pak hoří touha poznat Boha a jako k prapříčině k tomu směřuje naše lidská duše.²²³

²²¹ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Aby on žil ve mně..., in: Na hlubinu 10 (1929) 485–490.

²²² Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Umění a mravnost, in: Na hlubinu 4 (1938) 232–236.

²²³ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Podstata křesťanské mystiky, in: Na hlubinu 1 (1938) 4.

Braitó rozeznává několik stupňů poznání Boha. Prvním stupněm je poznání Boha z jeho stop a účinků ve světě, tedy poznání symbolické. Druhý stupeň poznání je pak založen na přenášení stvořených i lidských pojmů na Boha. Lidská mysl tvoří přirozenou teologii. Jde o poznání pojmové. Třetí stupeň spočívá v zakoušení Boha, v jeho sevření láskou.²²⁴

Bůh ale našemu lidskému poznání uniká. Naše lidské pojmy, které Braitó označuje jako „ubohé“, ho nemohou vystihnout. Bůh lidskému poznání uniká pro svou přílišnou jasnost, která se naším očím zdá být temnotou. Nicméně Bůh naši touhu po poznání předstihl. Zjevuje se jako Láska, která se nám dává v nejužším možném spojení. Povolává nás totiž k účasti na Boží podstatě a životě.²²⁵

Podstatou vyššího duchovního života je podle Braitó „účast na životě Božím, abychom Boha podobně poznávali, jako on poznává sebe, a abychom jej podobně milovali, jako on sebe miluje, protože toto je život Boží a to je také život naší účasti na životě Božím“. Pro toto společenství Božího života v nás potřebujeme dary milosti, dary Ducha svatého a božské ctnosti. Podle Braitó je právě spoléhání na vlastní síly při poznání Boha charakteristické pro nekatolickou mystiku. Katolická mystika je totiž postavena na tom, že Bůh je svou milostí v člověku původcem nového života, života poznání, hlubšího intimního poznání a milování. Mystický život je v životě z této milosti, v životě rozumu i vůle z této milosti. Mystika je rozvinutím života, který nám přinesl Kristus.²²⁶

Braitó dále v tomto článku podává svůj stručný náhled historie mystiky. Podle něho nastal zájem prvních křesťanů o poznání tajemného Božího života velmi brzy a byl živěný náboženskou spekulací Plotína, kterou křesťanům přiblížil Klement z Alexandrie. Hledal tajemné, nepostižitelné poznání Boha mimo obvyklé poznání rozumové. Mystiku definuje jako vstup do temnot Božích. Mimořádný význam pro křesťanskou mystiku měl podle Braitó Dionýsius Areaopagita, který ve svých dílech uváděl, že nejdokonalější poznání pro křesťana je poznání v temnotách, poznání v nevědomosti, odpoutáním se od určitých pojmů a slov.²²⁷

Braitó pak zmiňuje další důležité teology a mystiky: Mistra Eckharta, Jindřicha Susa, sv. Tomáše Akvinského („postavil statiku mystiky“) a sv. Jana od Kříže a sv. Terezií z Avily („postavili dynamiku mystiky“). Ono zmíněné poznání člověk dosahuje v jiskřičce

²²⁴ Srov. tamtéž 4.

²²⁵ Srov. tamtéž 5.

²²⁶ Srov. tamtéž 6.

²²⁷ Srov. tamtéž 7.

duše (Mistr Eckhart), přirozenost Boha poznáváme ze zvláštní sladkosti lásky (sv. Tomáš Akvinský). Mystické poznání je sestupem do temnoty právě proto, že se k němu nemůže člověk dopracovat vlastními silami, ale Bůh si ho musí sám přitáhnout. Sv. Jan a sv. Terezie pak na pevných základech, které mystice dává sv. Tomáš, vybudovali podle Braita její psychologickou nadstavbu. Ukázali, co se děje v duši, když si ji Bůh přitahuje a naplňuje ji světlem.²²⁸

Dary Ducha svatého hrají v katolické mystice mimořádnou roli, uvádí Braitto. Přinášejí uchvácení našich duševních schopností Bohem tak, aby se staly nástroji Božího působení v člověku. Jde hlavně o nejvyšší schopnosti člověka, ve kterých se nejvíce podobá Bohu, o dary poznání a moudrosti. Moudrost je přitom světlem ctnosti lásky, píše autor. Moudrost se pojí s láskou, rozum s vírou, proto je moudrost podle Braita vyšší. Láskou roste poznání Boha, láskou se stáváme účastni Božího života, uzavírá Braitto.²²⁹

Autor v druhém díle kursu, který nazývá „Mystická kontemplace“, zdůrazňuje význam božských ctností, které jsou podle něho nadpřirozeným životem duše naplněné milostí. Bůh nám skrze ctnosti umožňuje účast na svém životě. Dary Ducha sv. si nás pak Bůh podrobuje, abychom se jimi dali vést a naplňovat. Mystickou cestu předchází očišťovací činnost mravních ctností, pokračuje Braitto. Připoutávají praktický život k Bohu, božské ctnosti pak naplňují duši připoutáním k Bohu. Víra, rozum a vůle umožňují poznání svatých pravd. Když se rozum a vůle otevřou Božímu působení, přichází *simplex intuitus veritatis* (termín sv. Tomáše Akvinského). Je to prostý pohled na pravdu, zření pravdy neboli kontemplace.²³⁰

Braitto rozlišuje tři přípravné cesty k důvěrnému patření na tajemství Boží, tak zvané pohyby:

- pohyb od věcí k Bohu (*motus directus*) – cesta poznání Boha z jeho stop v přírodě, z jeho dobrodiní, z jeho lásky; jde o rozjímání o jeho dobrotě otcovské, o utrpení Páně, o vykoupení;
- pohyb složitý (*motus obliquus*) – cesta od formulek víry k jejich obsahu;
- pohyb krouživý (*motus circularis*) – duše se zbavuje symbolů i tvorů a spočine jedině v Bohu; duše krouží v jedné myšlence, v jedné pravdě, hrouží se do Boží

²²⁸ Srov. tamtéž 8.

²²⁹ Srov. tamtéž 9.

²³⁰ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Mystická kontemplace, in: Na hlubinu 2 (1938) 75.

jednoty; pak vidí duše jen láskou, je to nové světlo, mystické, které rozum obohacuje novým poznáním.²³¹

Braitto cituje sv. Terezii z Avily, která tento stav popisuje takto: „Když jsem takto prodlévala u Ježíše Krista, byla jsem pojednou uchválena živým pocitem Boží přítomnosti. Nemohla jsem nikterak pochybovati, že On je ve mně a já že jsem zcela ponořena do něho.“²³²

Nazírání na Pravdu se děje z lásky, ale v rozumu. Svou podstatou vychází z víry, svým způsobem z daru moudrosti. Mystik dosahuje až bodu, kdy se vědění o Bohu již nedá vyjádřit. Není to ale plané snění, je to pronikání do nejhlubších pravd. Z toho plynou podle Braitto dva znaky mystiků a pravé mystiky: musí z ní vyrůstat čínorodá láska a pokorná víra. Na závěr Braitto shrnuje definici mystiky: Je to vlitá láska k Bohu, která pudí poznání, jež se uskutečňuje poznáním vlitého nazírání, a pak otevřením duše Božím působení.²³³

Braitto v následujících dvou dílech kursu nabízí různé možnosti periodizace duchovního života. Nejdříve v článku „Uvedení do života mystického“ rozlišuje tři stupně života lásky – pro začátečníky, pokračující, dokonalé.²³⁴ V článku „Tři údobí duchovního vývoje“ se Braitto odvolává na Dionýsia Aeropagitu a uvádí následující dělení:

- věk dětský – je provázen lepším poznáním Boha i sebe samého, vztah k Bohu je charakterizován bázňí a probíhajícím očišťováním; přicházejí i krize, které se projevují jako časté pokušení proti trpělivosti a čistotě;
- věk pokročilých – provází ho dokonalejší poznání Boha, ne již v zrcadle smyslových věcí, ale v zrcadle nadpřirozených skutečností, s nimiž se duše seznamuje stále více nazíráním; duše se sytí tajemstvími Vtělení, Nejsvětější Trojice, utrpení a slávy Kristovy; i v tomto období nastávají krize, především v podobě pokušení proti víře a čistotě;
- věk dokonalých – mysl je stále obrácena na Boha, všechno k Němu směřuje; rozjímání je jako kroužení orla kolem jednoho středu, jedná o výše zmíněný *motus circularis*; duše okouší věci Božích pod vlivem daru moudrosti.²³⁵

²³¹ Srov. tamtéž 76.

²³² Srov. tamtéž 77.

²³³ Srov. tamtéž 78–79.

²³⁴ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Uvedení do života mystického, in: Na hlubinu 3 (1938) 150.

²³⁵ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Tři údobí duchovního vývoje, in: Na hlubinu 5 (1938) 294–299.

V následujících textech se Braitó zabývá především charakteristikou vlitého nazírání a stručnou přípravou na tento stav. Zmiňuje především vnitřní neboli mentální modlitbu, které věnoval jeden z předchozích kursů, a považuje ji v souladu se sv. Terezií z Avily, kterou v této části kursu mimořádně často cituje, za přátelské obcování s Bohem a za bezprostřední přípravu na nazírání a nazíravou modlitbu. Shrnuje, že hlavními úkony vnitřní modlitby jsou a) pokoření se před Bohem a uznání jeho majestátu a vlastní ubohosti, b) uvědomění si, kým Bůh je a to prostřednictvím tří božských ctností a c) osvícení Duchem svatým. Podle Braitó Bůh vlévá nazírání na konci přípravné cesty, kdy duše dosáhne modlitby klidu (podle typologie sv. Terezie). Duše se ztiší, Bůh v ní začíná mluvit sám. Jedná se o přechod od aktivního k pasivnímu, od nabytého k vlitému.²³⁶

V postupném rozboru toho, co vlité nazírání je a jak se projevuje, pokračuje Braitó v čísle 8 článkem, který se zabývá definicí nazírání a jeho stupni podle sv. Terezie. Nazírání je poznání, je to vědění lásky, vlité poznání a milostné poznání o Bohu. To je podklad mystického života – tajemné poznání, vlitá láska, jež jsou prováděním božských ctností pod vedením Ducha svatého a jeho darů.²³⁷

Povahu vlitého nazírání Braitó charakterizuje jako ovoce daru moudrosti. Uvádí, že souvisí s láskou. Lidské schopnosti tomuto poznání prostě nedostačují. Tento druh poznání se odehrává v hlubinách duše. Braitó ale zdůrazňuje, že se nejedná o žádné snění, ani o sentiment. Braitó opět opakuje tři způsoby poznání Boha a to v tvorech, v Jeho tajemstvích a v Něm samotném (nejdokonalejší způsob). Přičemž toto poslední stadium poznání, které spočívá v nehybném spočinutí v Bohu, se projevuje tak, že duše vše opouští, vše zapomíná a „s jakousi svatou nevědomostí“ sestupuje do jediného a vše jednotícího poznání. Duše přitom do tohoto poznání nesestoupí vlastními silami. Na pomoc má modlitbu a umrtvování, píše Braitó. A na závěr tohoto textu cituje opět Dionýsia Aeropagitu, když uvádí, že této prohlubně Božství je možné dosáhnout jen opuštěním sebe a všeho.²³⁸

V posledním, devátém dílu kursu mystické cesty k Bohu se objevuje mimořádně důležité téma, které nachází ozvěnu i v závěrech II. vatikánského koncilu. Jedná se o tezi, že všichni jsou povoláni ke svatosti. Mystika v Braitově pojetí, byť mimořádně náročná, není něčím vyjímečným. Je normální součástí duchovního života. Mystický život je věkem

²³⁶ Srov. BRAITÓ, Silvestr Maria: *Mystické nazírání*, in: *Na hlubinu 7* (1938) 435–439.

²³⁷ Srov. BRAITÓ, Silvestr Maria: *Vlité nazírání a jeho stupně podle sv. Terezie*, in: *Na hlubinu 8* (1938) 506–511.

²³⁸ Srov. BRAITÓ, Silvestr Maria: *Povaha vlitého nazírání*, in: *Na hlubinu 9* (1938) 595–598.

dospělosti křesťanského života. Povolání k mystickému životu, tedy i k nazírání je obecné, je ale komplikováno osobami, které jsou k tomu vyzvány.²³⁹

4.5 Duchovní očišťování

Hned v následujícím ročníku revue *Na hlubinu* (ročník 1939) přistoupil otec Braitto k dalšímu obtížnému tématu, k tématu duchovního očišťování. Protože tady velmi silně navazuje na sv. Jana od Kříže (1542–1591), který zase čerpal z tomistické teologie, ze spisů Dionýsia Aeropagity, Jana Taulera a samozřejmě z díla sv. Terezie z Avily, je na místě se u základních bodů pojetí očišťování tohoto španelského mystika zastavit.

Základním stavebním kamenem úvah a závěrů sv. Jana od Kříže je, že Bůh znamená Všechno a stvoření je nic. Ke spojení s Bohem je proto nutné projít hlubokou očišťováním duševních a tělesných schopností. Rozlišuje aktivní očišťování smyslů a pasivní očišťování nejvyšších schopností. Celou cestu k proměňujícímu spojení s Bohem, ve kterém spočívá svatost, nazývá nocí a charakterizuje ji jako putování duše ve víře.²⁴⁰

Ve svých úvahách vychází sv. Jan od Kříže z toho, že ono nadpřirozené, mystické spojení duše s Bohem se děje na základě podobnosti dané milostí a láskou. Veškeré překážky k tomuto spojení lásky jsou ale na straně duše a tak právě duše musí projít „temnou nocí“. Temnou proto, že je založena na zřeknutí se všech vlastních tužeb po stvořených věcech. Duše touto nocí putuje temnotou víry, cílem je Bůh. Temnota je zmiňována také proto, že pouta ke stvořeným věcem španělský mystik označuje za temnotu, zatímco Bůh je čisté světlo.²⁴¹

Umrtvování choutek a tužeb po stvořených věcech není tak negativní a asketické, jak se může na první pohled zdát. Sv. Jan zdůrazňuje, že to není cesta popření bytí těchto stvořených věcí, ale že je to cesta vykořenění touhy po nich. A nabízí návod: přijmout za svou touhu napodobovat Krista.²⁴²

Za hlavní spisy sv. Jana od Kříže jsou považovány *Výstup na horu Karmel*, *Temná noc duše*, *Duchovní píseň* a *Živý plamen lásky*. Aktivní očišťování popisuje ve druhé knize

²³⁹ Srov. tamtéž 647.

²⁴⁰ Srov. AUMANN: op. cit., 183.

²⁴¹ Srov. tamtéž 184.

²⁴² Srov. tamtéž 184.

Výstupu na horu Karmel a uvádí, že spočívá v očišťování rozumu, paměti a vůle působením ctností víry, naděje a lásky. V díle *Temná noc duše* pak píše, jak Bůh postupně vede duši do temnoty kontempace a také, jak bolestivý okamžik pro ne zcela očištěnou duši zasažení božským světlem je. V *Duchovní písni* a v *Živém plameni lásky* pak přichází popis spojení lásky, spojení duše s Bohem a to tak intimního, jakého jen je duše na zemi schopna dosáhnout. Duše je tak blízko Bohu, přibližuje sv. Jan od Kříže, že se proměňuje v plamen lásky, v němž se jí dává Božská Trojice a v němž ochutnává věčný život.²⁴³

„Svatá Terezie z Avily a sv. Jan od Kříže jako dvojice dali církvi duchovní nauku, která nikdy nebyla překonána. Jejich vliv byl tak veliký a jejich výklad tak jasný, že daleko předčili ostatní autory zlatého věku španelské spirituality,“ zhodnotil význam obou světců Jordan Aumann.²⁴⁴

4.5.1 Temná noc smyslů

V návaznosti na sv. Jana od Kříže Braitto hned v úvodu *Kursu o duchovním očišťování* uvádí, že k vyššímu duchovnímu životu, jak byl představen v ročníku 1938, není možné se jen tak rozletět. Nejdříve je nutné zapřít sebe sama, umrtvit vše, co brání rozvinutí duchovního života. Je nutné udělat místo v sobě proto, aby v nás žil Kristus. Prvním krokem na této cestě je podle Braitto křest. Udělal z nás totiž děti Boží a přináší nám mimořádný lék na uzdravení lidské přirozenosti, do které vnesl nesoulad prvotní hřích. Umrtvování tedy podle Braitto znamená zesílení osobní svobody. Něco si odřeknout, zakřiknout křičící Já, omezit žádostivost, to vše disponuje duši k přijetí milosti a k jejímu nadpřirozenému působení.²⁴⁵

Křesťanské umrtvování ale není jen bojem proti následkům dědičného hřichu, ale také bojem proti hřichu osobnímu, který Braitto označuje za přímé ohrožení, zeslabení a umrtvování Božího života v nás. Božské ctnosti, tedy víra, naděje a láska, to jsou podle Braitto ctnosti, které přicházejí ke slovu při snaze umrtvit tři hlavní příčiny, které mohou zmenšit naši lásku k Bohu. Jsou jimi tělo, svět a ďábel. Braitto chápe umrtvování jako ochranu proti pokušením, svodům, touhám a nezřízeným žádostem a také proti

²⁴³ Srov. tamtéž 185.

²⁴⁴ Tamtéž 185.

²⁴⁵ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Tělo, svět, ďábla přemáhám, in: Na hlubinu 1 (1939) 10–14.

náklonostem. Braitto zdůrazňuje, že v této činnosti nám pomáhá modlitba, posty, zpytování svědomí a také bdění nad sebou samým.²⁴⁶

V tomto kursu pak Braitto v sedmém díle naznačuje, že duši, která prochází očišťováním čeká temná noc smyslů. V temné noci smyslů jde o přechod od jednoho druhu modlitby (rozjímavé) k druhému (nazíravé). Je provázena jakousi spoutaností duševních schopností. Duše je neschopná členit své duchovní poznatky, rozebírat je. Duše poznává, že Bůh je nekonečně více než roztržštěná zmeř mnoha myšlenek. A jak proti tomu bojovat? Braitto si tady opět povolává na pomoc sv. Jana od Kříže a sv. Terezii z Avily. Jde o prožívání naprosté odevzdanosti do vůle Boží. Dále je důležité ponechat duši v klidu, nestarat se o rozjímání a přemítání. Nemá se nechat mást, že neokouší duchovní uspokojení. Duše se má prostě spokojit s klidným, zdánlivě nečinným pohledem na velikost a lásku Boží.²⁴⁷

A jaké je ovoce tohoto očišťování smyslů? Braitto jmenuje:

- očištění smyslové dychtivosti
- dokonalé poznání sebe
- úcta a pokora k Bohu a k jeho nepochopitelné lásce
- rostoucí láska k Bohu
- rostoucí láska k bližnímu.²⁴⁸

Braitto tento kurs označuje jako *Kurs o temné noci smyslů*. Slibuje, že v příštím ročníku uvede kurs o stupeň vyšší. Bude se totiž věnovat temné noci ducha. Mezi těmito nocemi Bůh podle Braitto popřává duši delší období klidu. Duše si užívá ovoce svého statečného zápasu, už nejedná z „duchovního mlounství“, ale ze skutečné zbožnosti. Není už neklidná, přešla také doba pokušení a nechuti k Božím věcem. S bližními žije v naprostém pokoji, zmizelo pokušení žárlivosti a duchovní závisti. Je po všech vyprahlostech, útrapách a opuštěnosti. Duše se odívá velkou svobodou dítek Božích. Zkoušky ale ještě nekončí, následuje temná noc ducha. A u některých lidí se tyto období klidu a zkoušek neustále střídají, upozorňuje Braitto.²⁴⁹

²⁴⁶ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Tělo, svět, d'ábla přemáhám, in: Na hlubinu 2 (1939) 70–76.

²⁴⁷ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Jak se zachovati v temné noci smyslů, in: Na hlubinu 7 (1939) 398–403.

²⁴⁸ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Ovoce trpného očišťování smyslů, in: Na hlubinu 8 (1939) 463–468.

²⁴⁹ Srov. BRAITTO, Silvestr Maria: Oddech duše před temnou nocí ducha, in: Na hlubinu 10 (1939) 599–604.

4.5.2 Temná noc ducha

A svůj slib autor duchovních kursů v revue *Na hlubinu* v roce 1940 splnil. Pokračuje jedenáctým dílem *Kursu o očišťování* a to tématem temné noci ducha. Ta je podle Braita horkou lázní zkoušky: duch musí být očištěn od sebe, od sobectví, samolibosti a od spokojenosti se sebou samým. „Nejprve tedy odnímá Bůh dosavadní světlo... Dává silně pocítiti duši, co je ona a co je Bůh... Nechává mysl v temnotách, vůli v suchopáru. Paměť je jakoby vydrancována. Nemůže si vzpomenout na nic svatého a krásného. Cit a láska k Bohu jsou jakoby ubity... Znovu se jí ujímá úzkost, že je bezbožná, že žije jako pohan, že Boha vůbec nemiluje,“ popisuje temnou noc ducha Braito.²⁵⁰ To má jediný výsledek – duše se vidí jako ubohá, nicotná a bídná. Na duši pak doléhají pokušení proti víře, lásce a naději.²⁵¹

Právě tyto tři božské ctnosti jsou v následujících dílech kursu osou pro výklad očišťování. Ve 12. části se tak Braito věnuje očišťování víry a důvodům, proč víra musí očištěním projít. „Protože přechásto to, co je vydáváno nebo považováno za víru, je prostě jen a jen přirozené náboženství,“ vysvětluje Braito.²⁵² Bůh chce, abychom prohlédli nedostatečnost všech formulí a celé teologie. Nemáme se opírat o nic lidského na cestě k Bohu, duše se musí slepě vrhnout bez jakékoliv opory do Boží náruče. Výsledkem tohoto očišťování je to, že se Bůh duši zjevuje v pravé velikosti.²⁵³ „Teď také si Bůh může dokonale duši vésti. Již si ji vede sám. Již mu do jeho slov a světla nemluví nic lidského a přirozeného. Teď otevře, odhalí našemu nazírání propasti své bytosti,“ píše autor.²⁵⁴

Stejně očišťování jako víra potřebuje i naděje. Duše vírou uznává, že Bůh je celou lidskou blažeností, ale stále ještě příliš myslí na sebe. Nadějí tíhneme k Bohu jako ke svému největšímu štěstí. Bůh ukazuje svým vyvoleným, jak jsou slabí a ubozí. Duše vidí v temné noci naděje celou hrůzu a velikost svých vin, vidí minulé hříchy, vidí promarněné milosti. Podle sv. Terezie z Avily, kterou Braito cituje, v takovém stavu není duše schopna přijmout žádnou útěchu. A proč musí tímto stavem člověk projít? Braito si povolává na pomoc Juana Arintera (1860–1928), španělského dominikána, a jeho vrcholné dílo *La evolución mistica*, když píše, že důvodem je skutečnost, že duše musí opustit budování

²⁵⁰ BRAITO, Silvestr Maria: Temná noc ducha, in: *Na hlubinu* 1 (1940) 2–7.

²⁵¹ Srov. tamtéž 5.

²⁵² BRAITO, Silvestr Maria: Očišťování víry, in: *Na hlubinu* 2 (1940) 67.

²⁵³ Srov. tamtéž 71.

²⁵⁴ Tamtéž 71.

naděje na sladkosti a citu. Duše nesmí naději budovat na sobě a pro sebe, nýbrž na Bohu.²⁵⁵

Láska v tomto očišťování prochází odstraňováním nedokonalostí a zištnosti. Duše je spalována touhou po spočinutí v Bohu, ale bolestně si uvědomuje, že ještě není dost čistá. Jsou to muka nedočkavé lásky. Prudká touha po dokonalé lásce je její předeherou. Touto touhou se láska rozrůstá a zvyšuje se její ryzost. Pak už nastupuje přetvářející jednota, popisovaná Terezií i Janem od Kříže. Pak je dosaženo podle Braitova jednoty, o kterou prosil Spasitel nebeského Otce pro své vyvolené. „...aby byli jedno, jako my jsme jedno – já v nich a ty ve mně; aby byli uvedeni v dokonalost jednoty a svět aby poznal, že ty jsi mě poslal a zamiloval sis je tak jako mne.“²⁵⁶

Na závěr kursu o očišťování Braitovo zdůrazňuje důležitost odevzdání se do vůle Boží.²⁵⁷ To je podle Braitova celá svatost: plnit krok za krokem, den po dni Boží vůli. Skrze vše v našem životě k nám mluví vůle Boží pro naše posvěcení a poučení. Braitovo v souvislosti z předchozími texty o výšinách duchovního života upozorňuje, že se nemá cenu honit za extatickými zážitky svatých. Ale každý na svém místě, svou činností, ve svém všedním životě může naplňovat ideál svatosti.²⁵⁸

Tady na zemi křesťanská dokonalost záleží v lásce, ne v poznání, uzavírá kurs Braitovo. Poznání na zemi se děje v šerosvitu víry. Čím více se k Bohu přibližujeme, tím více se nám jeví jeho neproniknutelnost. Křesťanská dokonalost záleží ve šlechetné lásce k Bohu a k bližnímu.²⁵⁹

„Víme z knihy kříže, že můžeme věřit svému Bohu, že se můžeme o něho opřít a že se sluší, abychom mu všechno dali, když ani on s námi nesmlouval o lásku. Pojďme za ním!“²⁶⁰ To jsou poslední Braitovy věty *Kursu o očišťování*.

²⁵⁵ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: V Tebe, Hospodine, jsem doufal, in: Na hlubinu 3 (1940) 134–141.

²⁵⁶ Jan 17, 22–23.

²⁵⁷ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Věčné „proč?“, in: Na hlubinu 7 (1940) 389–393.

²⁵⁸ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Toto je vůle Boží, posvěcení naše, in: Na hlubinu 8 (1940) 458–461.

²⁵⁹ Srov. BRAITO, Silvestr Maria: Odevzdanost do vůle Boží cestou dokonalosti, in: Na hlubinu 10 (1940) 581–585.

²⁶⁰ Tamtéž 585.

ZÁVĚR

Cílem vytčeným v úvodu této práce bylo důkladné zmapování pojetí duchovního života v díle Silvestra Maria Braita. Práce se zaměřila především na jeho duchovní kursy, které vycházely pravidelně v revue Na hlubinu. V textu byly pojmenovány hlavní zdroje, o které se Brait o ve své publikační činnosti opíral, dále pak pojmové kategorie, které používal, a také v něm byla zachycena struktura duchovních kursů a jejich obsah.

V práci byla použita deduktivně-induktivní metoda. Do členění práce se pak promítly tři rozměry spirituality, jak je charakterizuje spirituální teologie. Jde o rozměr katabatický, diabatický a anabatický.

Silvestr Maria Brait o se ve svém životě musel vyrovnat s mnohými kontrasty. A je inspirující, jak se ve svém životním příběhu s nimi vyrovnával a jak obstál. Na jedné straně totiž dostal do vínku možnost, aby svými myšlenkami a psanou tvorbou ovlivnil celé generace moravských, ale i českých katolíků, na straně druhé se musel – a to především na stránkách revue Na hlubinu – bránit různým útokům, pochybnostem a nedorozuměním.

Také evropské dějiny mu nepřály. Nové Československo složité a bolestivě hledalo svůj vztah ke katolické církvi. Tradiční víra byla postavena do nové situace a u mnohých zůstala nepochopena. Druhá světová válka ho kromě útrap souvisejících s životem ve válečném režimu brzdila v jeho tvořivém rozletu. Izolovala ho jako vědce od jeho zahraničních kolegů a literatury. A co ho čekalo dále? Nástup totalitního režimu, pronásledování, násilné ukončení jeho vydavatelské činnosti, nespravedlivé odsouzení, žalářování, podlomené zdraví a další izolace. Otec Brait o navíc nebyl onou nerozbitnou skálou, jak by se mohlo jevit z jeho jistého, často nezlomného tónu, který zazníval ať už z kazatelny nebo ze stránek jeho článků a knih. Byl citlivý, vězení i těžkosti nesl sice s trpělivostí a odvahou, přesto však se značnými obtížemi a obavami.

Brait o si za svůj životní cíl, za svůj apoštolát, vytkl nelehký úkol. Pozvednout duchovní život v Československu. V zemi, kterou dnes novináři nadneseně nazývají nejateističtější zemí v Evropě a která si už v Braitově době nesla historické dědictví, které pro katolickou církev a víru znamenalo nelehkou pozici. A olomoucký dominikán si všechny tyto obtíže měl vyzkoušet na vlastní kůži. Od začátku své tvorby, kazatelské i časopisecké, tepal veškeré „duchovní nešvary“ své doby. Často používal tvrdá slova a odsudky. Přesto se nevyhnul tomu, aby v závěrečných ročnících revue Na hlubinu z některých článků nezaznívala únava a skepse nad stavem křesťanské víry v Čechách a na

Moravě. Hůl nelámal, jen cítil zklamání. Jestli něco vyzařuje z jeho článků velmi silně, pak je to láska k církvi, ke všem údům mystického těla Kristova.

Tento výše uvedený přehled má svůj význam, protože vysvětluje nesmlouvavý způsob prezentace spirituality. Co je totiž pro Braitův přístup k duchovnímu životu typické? Má o něm jasnou představu, ze které není radno podle něho ustupovat a vysoké, až absolutní nároky na věřícího bez prostoru pro pochybnosti. Svě rady a postoje k duchovnímu životu na stránkách revue Na hlubinu předkládal autoritativně.

Útoky se na něho ale valily ze všech stran. Ještě v roce 1942, tedy celých šestnáct let po začátku vydávání revue Na hlubinu, musí čelit odmítavých reakcím na své kursy duchovního života. Doslova píše, že si připadá jako výrobce zbytečného zboží, o které nikdo nestojí. A těmto pochybnostem o tom, zda mají být lidé o vrcholcích duchovního života informováni a k nim vedeni, byl vystaven od samého začátku.

Tím se dostáváme k další zásadní charakteristice Braitova pojetí duchovního života. Za prvé: jednotlivé stupně, po kterých věřící stoupá k výšinám, nejsou odděleny a ty nejvyšší pro většinu lidí nejsou uzavřeny. Naopak, celý vzestup je třeba vnímat jako jednu souvislou linii, po které je možné jít v souladu s Kristovým povoláním k Božím synovství a především díky Jeho milosti.

Za druhé s tím úzce souvisí to, že k nejvyššímu duchovnímu životu byli povoláni všichni. Není to exkluzivní klub z pohledu toho, kdo do něho může vstoupit. Je to exkluzivní klub vzhledem k náročnosti této cesty a vzhledem k tomu, že ne všichni mohou těchto výšin dosáhnout, protože nevytrvají. Brait tak neomezuje sílu Boží milosti, které vždy ve svých spisech dával mimořádnou prioritu. Všeobecné povolání ke svatosti, tato teze, která rezonuje v Braitových člancích, má své důležité, nezastupitelné místo v dokumentech II. vatikánského koncilu. Mystika a svatost je v Braitově pojetí mimořádně náročná, ale není výjimečná. Je to normální součást duchovního života. Mystický život je normálním rozvinutím Boží milosti v nás a touto milostí jsme všichni povoláni k jeho završení.

A konečně za třetí je významnou součástí charakteristiky Braitova pojetí duchovního života její trinitární rozměr. Byť se ve své celistvosti projevuje až při pohledu na Braitovo dílo ze vzdálenější perspektivy, z pohledu na celou Braitovu časopiseckou tvorbu. V jednotlivých člancích nebo i celých duchovních kursech se totiž některé důrazy vytrácejí ve prospěch jiných.

Duchovní život člověka je podle Braitova růstem a rozvíjením dospělosti Božího syna v nás. Vzrůst duchovního života v člověku je možný jen skrze dary Ducha svatého, skrze Boží milost a je to růst v lásce, v této dokonalosti, která prospívá jedinému: intimnímu spojení s Bohem. To je Braitova mystika, jak ji předkládá svým čtenářům. Významným prostředkem v duchovním životě jsou v tomto pojetí ctnosti. Jsou ale prostředkem, ne cílem. Přestože Braitova na ctnostný život klade mimořádný důraz, je z jeho textů jasné, že mravní ctnosti nás připravují na spojení s Bohem.

Jestli není možné něco časopisu Na hlubinu a především tvorbě Silvestra Maria Braitova upřít, je to významný přínos v propagaci myšlenek, postojů a zkušeností významných teologů, světců a mystiků. Jako o pevný základ se Braitova opírá především o dílo sv. Tomáše Akvinského a o celou tomistickou teologii. Z toho plyne ale jedna důležitá skutečnost. Autorita sv. Tomáše Akvinského je v Braitově díle natolik převažující, že se až na výjimky z něho vytrácí přímé svědectví Písma svatého.

Mimořádnou úlohu celá redakce revue Na hlubinu v čele s Braitem sehrála v přiblížení poselství sv. Terezie z Avily českým a moravským věřícím. Právě tato mystička je v rámci duchovních kursů oním druhým pilířem vedle sv. Tomáše Akvinského. Jejím pojetí vztahu člověka a Boha jako přátelství byl věnován jeden celoroční duchovní kurs a toto pojetí celkově rezonuje v celém Braitově díle.

Jestli se olomoucký dominikán věnuje modlitbě a jejím charakteristikám, vždy si bere na pomoc právě sv. Terezií. Není divu, protože právě modlitba z přátelského vztahu člověk-Bůh bytostně vychází. Nelze v této souvislosti nezmínit druhou Braitovu španělskou inspiraci. Sv. Jan od Kříže se v duchovních kursech revue Na hlubinu stal nejcitovanějším autorem – podobně jako sv. Terezie z Avily – v okamžiku, kdy se Braitova dostává k popisu nejvyšších sfér duchovního života.

Z celého Braitova působení na stránkách časopisu je možné vysledovat další inspirační linii. Jedná se o sv. Pavla, jeho pojetí Božího synovství, jeho pojetí církve jako mystického těla Kristova, to vše jsou teze, které Braitův pohled na duchovní život utvářejí zcela zásadně. Znamenají úzké, nedělitelné propojení duchovního života s životem církve. Eklesiální rozměr spirituality považuje Braitova za zcela neoddiskutovatelný.

Duchovní život nachází svůj jediný vzor a předobraz v Kristově vztahu k Otcí. Kristus člověku znovu dává nesmírný dar, dar Božího dětství a duchovní život je hlavně vrůstáním do Krista, řečeno pavlovskou terminologií, oblékáním Krista. V duchovním

životě tak má člověk jediný úkol. Ztratit sebe, najít Boha. Vyprázdnit sebe, uprázdnit v sobě místo pro Krista.

V souvislosti se souhrnem inspiračních zdrojů Silvestra Maria Braita je nutné ještě zmínit sv. Filipa Neri. Jeho odkaz Braita významným způsobem formoval. Paralel v jejich uvažování je možné najít celou řadu. Na prvním místě je možné zmínit zanícení pro pozvednutí duchovního života. Úpadek víry v době renesance, to je prostředí, ve kterém žil sv. Filip Neri. Ochladnutí víry za první republiky, to je zase situace otce Braita. A další podobnost: sv. Filip zpřístupňoval zbožnost všem, stejně jako otec Braita. Náročná zbožnost, ale pro všechny. Zbožnost, která vychází a zase se navrácí do Boží vůle a do jejího dokonalého naplňování.

Jestliže sv. Filipa Neri nazývají nejveselejším světcem v dějinách, pak tato charakteristika nalézá svou ozvěnu i u Braita. Vždyť jeho přísnost, která na čtenáře dýchá z textů, kontrastuje s výrazným sklonem k humoru. Radost a humor obou mužů vychází ze stejné příčiny, z naprosté jistoty a důvěry v Boha. Tato jistota vychází z rozhodnutí, ze svobodného rozhodnutí pro Pravdu, pro Boha, které znamená hlavně opustit pozemskou „nejistou“ jistotu ve prospěch absolutní jistoty. Byť to přinášení odjezd na hlubinu, tedy vydat se v této důvěře do Boží temnoty. Prožít paradox, který Braita považoval za natolik důležitý, že ho vetkl i do názvu svého životního díla, do revue Na hlubinu. Aby člověk mohl vystoupit k Božím výšinám, musí sestoupit do Boží hlubiny.

Za negativum Braitova pojetí duchovního života můžeme považovat jeho uzavřenost, která má několik rovin. V první řadě se jedná o podceňování všeho pozemského. Nejedná se ale o jednoduché odsouzení. Je to názor, že vše přirozené má sloužit nadpřirozenému, vše tělesné tomu duchovnímu. Nejsou ale tyto části skutečnosti spíše propojené? Nemají stát spíše než proti sobě raději vedle sebe a přinášet synergické efekty? Braitův přístup může vést k nedocení toho, co pro náš duchovní život přináší vše kolem nás a v nás. Nemělo by přece jít jen o využívání, o pouhé prostředky, my jsme přece součástí naší pozemské reality, jsme s ní propojeni.

Výše zmíněné nás přivádí k tomu, že Braitova spiritualita je zcela uzavřena do několika protikladných pólů a tyto bipolarity mají silné etické zabarvení. Jedná se o dobro versus zlo, o protikladnost polů nebeský a pozemský, přirozený a nadpřirozený. A nakonec, duchovní život podle Braita je sevřen a omezen na vztah duše a Boha.

Radost dítek Božích, jejich jistota, život víry, který čerpá z pevného, osobního kontaktu s Bohem, jehož vůli bezvýhrad plní, málo prostoru pro pochybnosti, nejistoty. To

je charakter duchovního života otce Brait, to je spiritualita, která měla důležitý vliv na formaci československých katolíků v první polovině minulého století s dopady až do dnešní doby.

Je inspirací, se kterou nemusíme ve všech detailech souhlasit, vždyť právě Silvestr Maria Brait dával plodným polemikám vždy prostor, ale za kterou bychom dnes, v době formované nejistotou, měli být vděční.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Prameny

NA HLUBINU: Časopis pro pěstování a prohloubení duchovního života: revue pro vnitřní život (1926–1948).

Sekundární literatura

AMBROS, Pavel: Spirituální proudy v katolické církvi v Československu mezi dvěma světovými válkami a česká katolická moderna in: *Studia Theologica*, V, 2003.

AUMANN, Jordan: Křesťanská spiritualita v katolické tradici, Praha: Karolinum, 2005.

BRAITO, Silvestr Maria: Církev. Myšlenky a doklady, Praha: Universum, 1933.

BRAITO, Silvestr Maria: Sv. Filip Neri. Apoštol mládeže a reformátor Říma, Olomouc: Krystal, 1937.

CERVERA, Jesús Castellano: Křesťanská modlitba – přátelství s Bohem, in: *Salve* 1 (2010).

GUEULLETE, Jean-Marie: Přátelství u sv. Tomáše Akvinského, in: *Salve* 1 (2010).

HÄRING, Bernhard: Modlitba, in: *Slovník spirituality*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.

KADLEC, Jaroslav: Přehled českých církevních dějin 2, Zvon: Praha, 1991.

KAŠIČKA Zdeněk: Otec Braitó. Životopis olomouckého dominikána 1898 – 1962, Praha: Krystal OP, 1993.

MOHELNÍK, Benedikt: Eklesiologie Silvestra M. Braitó OP, in: NOVOTNÝ Vojtěch (ed.): *Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století*, Praha: Karolinum, 2007.

NEKVINDA, Libor: S. M. Braitó a Hlubina, in: *Silvestr M. Braitó 1898 - 1962. Příspěvek k českému tomismu*, Hradec Králové: Gaudeamus, 1998.

NEKVINDA, Libor: Na hlubinu 1926-1948. Bibliografie revue pro duchovní život, Hradec Králové: Gaudeamus, 2000.

NOVOTNÝ Vojtěch: Česká katolická eklesiologie na počátku druhé poloviny 20. století, in: NOVOTNÝ Vojtěch (ed.): Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století, Praha: Karolinum, 2007.

ONDOK, Josef Petr: Muklovský Vatikán, Brno: CDK, 2005.

POŘÍŽ, Jan: Nic není člověku na světě přátelské bez člověka..., in: Salve 1 (2010).

SÖDING, Thomas: Přátelství s Ježíšem, in: Salve 1 (2010).

ŠPIDLÍK, Tomáš: Prameny světla. Příručka křesťanské dokonalosti, Velehrad: Refugium, 2005.

ŠTAMPACH, Odilo Ivan: Eklesiologie Silvestra Braita, in: Salve 3 (1998).

VAŠKO, Václav: Neumlčená, Zvon: Praha, 1990.

WEISMAYER, Josef: Život v plnosti. Dějiny a teologie duchovního života, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.

WOODS, Richard OP: Mystika a prorocství. Dominikánská tradice, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

Bibliografická citace:

Radostná svatost [rukopis] : Spiritualita S. M. Braita v jeho životě a díle : diplomová práce / Patrick Diviš ; vedoucí práce: Karel Sládek. -- Brno 2010. -- 85 s.

Anotace

Magisterská práce si klade za cíl prozkoumat hlavní rysy spirituality Silvestra Maria Braita, který ve své době sehrál jednu z klíčových rolí v utváření křesťanského života v tehdejší Československu. Především chce Braitovu spiritualitu prozkoumat ve dvou rovinách: v rovině jeho osobní zkušenosti a to i zkušenosti z komunistického vězení, a také v rovině jeho tvorby v duchovní revue Na hlubinu. Úkolem práce bude Braitovu spiritualitu kategorizovat a porovnat jeho teoretickou tvorbu s prožívaným duchovním životem, včetně jeho proměn.

Klíčová slova

Braito, Na hlubinu, spiritualita, mystika, modlitba

The Merry Holiness – The Spirituality of S. M. Braito In His Life and Works

Annotation

The goal of this thesis was to inquire the main features of the spirituality of Silvestr Maria Braito, who, in his time, played one of the key roles in the forming of the Christian life in former Czechoslovakia. Above all, it aimed to look into Braito's spirituality on two levels: on the level of his personal experience, including the experience from the communist prison, and on the level of his works in the spiritual review Na hlubinu. The objective of the thesis was to categorize Braito's spirituality and compare his theoretical work with the experienced spiritual life, including its changes.

Keywords

Braito, Na hlubinu, spirituality, mysticism, prayer

Počet znaků (včetně mezer): 180 245